

PAPYRY

A

KRITIKA NOVOZÁKONNÍHO TEXTU

NAPSAL
DR. JAN MERELL

PODÍL ÚDŮ ZA ROK 1936—1937, ČÍSLO LXXI.

V PRAZE 1939.

NÁKLADEM DĚDICTVÍ SV. PROKOPA. VYTISKLA „PROPAGANDA“ V PRAZE-BŘEVNOVĚ.

NIHIL OBSTAT.

Prael. Dr. Otto Stanovský, censor.

IMPRIMATUR.

Prael. Dr. Theophilus Opatrný, vicarius generalis.

N. 1117.

Pragae, die 14. Januarii 1939.

PŘEDMLUVA.

V historii studia bible a biblického textu třicátá léta tohoto století budou zaujímati vždy místo velmi významné. Nálezy biblických papyrů Chester Beatty byl text opisů Nového zákona o celé jedno století přiblížen prvopisům, takže dnes vzdálenost nejstarší kopie od originálů, na př. listů sv. Pavla, jest pouhých 150 let. U evangelia sv. Jana dokonce necelých 50 let (P. Ryl. 457).

Již před nálezem papyrů Chester Beatty byla známa celá řada novozákonních papyrů, ale protože šlo většinou jen o nepatrné zlomky, někdy pouze o několik řádek textu, nebyla jim věnována větší pozornost. Jest skoro neuvěřitelné, že není ve světové biblické literatuře soustavné studie o těchto svědcích řeckého novozákonního textu, zpravidla nejstarších. Studium papyrů bylo opomíjeno pro jejich zlomkovitý ráz, ale přece, jsou-li tyto zlomečky sebrány v jeden celek, mohou býti výmluvným svědkem historie a kritiky novozákonního textu.

Pobídkou mi byla při této práci slova Písma sv.: »Seberte zbylé kousky, ať nezhynou.« (Jan 6, 12). Sebrati vše, co se kde o novozákonních papyrech najíti dalo, a ukázati jejich význam pro textovou kritiku, jest cílem této práce, která vychází zatím v českém rouše.

Práce jest výsledkem několikaletého studia. Základy k práci byly položeny na biblickém institutě v Římě a v hlavních rysech byla dokončena v papyrologickém ústavě při pařížské Sorbonně.

Jest mi milou povinností poděkovati všem, kteří při obtížném studiu a při zjišťování textu mi byli nápomocni, zvláště profesorům biblického institutu v Římě a profesorům pařížské Sorbonny pp. P. Collartovi a A. Dainovi. Za cenné pokyny děkuji též † P. M.-J. Lagrangeovi a nestoru papyrologů F. Kenyonovi. Rovněž děkuji ředitelům museí a knihoven, kteří mi vyšli vstříc při osobním studiu papyrů (Řím, Paříž, Londýn, Cambridge, Oxford), anebo zaslali potřebné snímky a informace (Videň, Kahýra a j.)

Konečně děkuji i Dědictví sv. Prokopa v Praze, jež se uvolilo tuto nákladnou práci vydati.

V Praze v prosinci 1938.

Dr. Jan MERELL.

Seznam nejdůležitějších publikací papyrů:

P. A m h. The Amherst Papyri I-II, by B. P. Grenfell and A. S. Hunt, London 1900—1901.

B G U. Aegyptische Urkunden aus den Kgl. Museen zu Berlin Griech. Urk. I—IV, Berlin 1895—1922.

C P R. Corpus Papyrorum Raineri. Vol. I. Griech. Texte. Wien 1895.

P. Eleph. Elephantine Papyri (Sonderheft zu BGU) O. Rubensohn. Berlin 1907.

P. F a y. Fayûm Towns and their Papyri, by B. G. Grenfell, A. S. Hunt, and D. G. Hogarth, London 1900.

P. Fior. Papiri Fiorentini, pubblicati . . . sotto la direzione di D. Comparetti e G. Vitelli, Milano 1906—15.

P. Fl i n d. P e t r. The Flinders Petrie Papyri in the Proceedings of the Royal Irish Academy. I-II ed. J. P. Mahaffy; III ed. J. P. Mahaffy and J. G. Smyly, Dublin 1891—94.

P. H e i d. Heidelberger Papyrus-Sammlung, Vol. I (Die Septuaginta Papyri und andere altchristliche Texte), A. Deissmann, Heidelberg 1905.

P. H i b. The Hibeh Papyri I., by P. B. Grenfell and A. S. Hunt, London 1906.

P. L o n d. Greek papyri in the British Museum, edited by F. Kenyon, H. I. Bell, London 1893—1917.

P. M i l. I Papiri Milanesi, vol. I, fasc. I. Milano 1928.

P. O x y. The Oxyrhynchus Papyri, edited with translations and Notes. Vol. I—VI ed. Grenfell-Hunt. VII—IX ed. Hunt. X—XV ed. Grenfell-Hunt. XVI ed. Grenfell-Hunt-Bell. XVI—XVII. ed. Hunt. London 1898—1927.

P. P e t. The Flinders Papyri. J. P. Mahaffy I—III. Dublin 1891—1905.

P. R y l. Catalogue of the Greek Papyri in the John Rylands Library, by A. S. Hunt etc. I—II, Manchester 1911—15; III by C. H. Roberts, Manchester 1938.

P S I. Papiri greci e latini. Pubblicazioni della Società italiana per la ricerca dei Papiri greci in Egitto, I—X, Firenze 1912—32.

P. T e b. The Tebtunis Papyri, edited by Grenfell-Hunt-Smyly-Goodspeed, I—II, London 1902—7.

Soupis nejdůležitějších, častěji citovaných kodexů:

Rukopisy majuskulní.

Podle Dobschützova soupisu z roku 1933 jest známo asi 208 majuskulních rukopisů, anebo pergamenových zlomků. Nejdůležitější z nich jsou:

1. RUKOPISY TYPU β :

<i>B</i>	<i>Vaticanus</i>	Řím, IV stol.
<i>S</i>	<i>Sinaiticus</i>	Londýn, IV/V stol.
<i>C</i>	<i>Ephraemi resc.</i>	Paříž, V stol.
<i>T</i>	<i>Borgianus</i>	Řím, V stol.
<i>Z</i>	<i>Dublinensis</i>	Dublin, VI stol.
<i>L</i>	<i>Regius</i>	Paříž, VIII stol.
<i>A</i>	<i>Sangallensis</i>	Sv. Havel, IX stol.

2. RUKOPISY TYPU α :

<i>A</i>	<i>Alexandrinus</i>	Londýn, V stol.
<i>E^e</i>	<i>Basileensis</i>	Basilej, VIII stol.
<i>\Omega</i>	<i>Athosiensis</i>	Athos, VIII stol.
<i>A^e</i>	<i>Sangallensis</i>	Sv. Havel, IX stol.
<i>H^e</i>	<i>Seidelianus II</i>	Hamburg, IX stol.
<i>V</i>	<i>Mosquensis</i>	Moskva, IX stol.
<i>G^e</i>	<i>Seidelianus</i>	Londýn, X stol.

3. RUKOPISY TYPU δ :

<i>D^e</i>	<i>Bezae</i>	Cambridge, V stol.
<i>W</i>	(Mr. 1, 1—5, 30) <i>Wash.</i>	Washington, V stol.

4. RUKOPISY TYPU γ :

<i>W</i>	<i>Washingtonensis</i>	Washington, V stol.
<i>N</i>	<i>Purpureus</i>	Leningrad, VI stol.
<i>\Theta</i>	<i>Koridethi</i>	Tiflis, IX stol.
<i>\Pi</i>	<i>Petropolitanus</i>	Leningrad, IX stol.

Rukopisy minuskulní.

Minuskulních rukopisů jest asi 2400, z nichž nejstarší jsou z IX. stol.

1. Minuskulní rukop. 33 (IX—X stol.), 157 (XII stol.), 579 (XIII stol.) 892 (X stol.), 1241 (XII—XIII stol.) svým charakterem se blíží formě β .

2. Rukopisy 28 (XI stol.), 700 (XI stol.), 565 (IX—X stol.) se blíží formě γ .

3. Rovněž typu γ se blíží skupina 1: (M. K. Lake) s rukopisy 1 (XII stol.), 118 (XIII stol.), 131 (XIV—XV stol.), 209 (XIV—XV stol.) a skupina 13, zvaná též Ferrar, původem ze Sicílie a Kalabrie: 13 (XIII stol.), 69 (XV stol.), 124 (XII stol.), 346 (XII stol.), 543 (XII stol.), 713 (XIII stol.) 788 (XI stol.), 826 (XII stol.), 828 (XII stol.), a j.

Nejdůležitější zkratky:

ČASOPISY A JINÉ:

Bibl	Biblica, Roma 1—19 (1920—1938).
BZ	Biblische Zeitschrift, Freiburg i. B. — Paderborn 1—23 (1903—1935 s. 1938).
ČKD	Čas. katol. duchov., Praha 1—79 (104) (1834—1938).
ET	The Expository Times, Edinburgh 1—50 (1889—1938).
HthR	The Harvard theological Review, Cambridge 1—31 (1908—1938).
JbL	Journal of Biblical Literature, New York 1—57 (1881—1938).
JthSt	The Journal of Theological Studies, London-Oxford 1—39 (1899—1938).
Rb	Revue biblique, Paris 1—47 (1892—1938).
RScR	Recherches de science religieuse, Paris 1—28 (1910—1938).
ThStK	Theologische Studien und Kritiken, Hamburg-Gotha 1—109 (1828—1938).
VD	Verbum Domini, Roma 1—18 (1921—1938).
ZkTh	Zeitschrift für katholische Theologie, Innsbruck 1—62 (1877—1938).
ZnTW	Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft, Giessen-Berlin 1—37 (1900—1938).
PG	Migne, Patrologia Graeca.
PL	Migne, Patrologia Latina.
PO	Graffin-Nau, Patrologia Orientalis.
EHe	Eusebii Historia ecclesiastica.

ZKRATKY BIBLICKÉ:

ach	versio achmimica	sy	versiones syriacae
af	versio afra	syc	syrus curetonianus
aet	versio aethiopica	syh	syra harclensis
ar	versio armenia	syi	syropalaestinensis
bo	versio bohairica	syp	versio pešitta
co	versiones copticae	sys	syrus sinaiticus
gg	versio georgica	syv	syra vetus
it	versio itala	Ta	Tatiani Diatessaron
LXX	Septuaginta	vg	versio latina vulgata
ms(s)	manuscriptum (-pta)	vl	vetus latina
sa	versio sahidica		

Ostatní bibl. zkratky viz v Merkově 3. vyd. Nového zákona, jehož jest nejvíce užíváno v textově kritické části této studie.

ČÁST PRVÁ

Papyrologie
a text Nového zákona.

DÍL I.

~~Pojem a dějiny papyrologie.~~

Přínos papyrologie pro poznání a studium helenistické kultury jest nesmírný. Řecké papyry, mající časové rozpětí celého tisíciletí, staly se ještě více než nápisy (epigrafika) historickým pramenem velmi bezprostředním a věrným. Papyrologie se stala pomocnou vědou filologie, zvláště *κοινή*; dále historie když ukázala skutečnou fysiognomii Egypta ptolemajského římského nebo byzantského; rovněž právních věd, a to svými doklady o právním postavení Egyptanů v říši římské, soudními akty atd., a v neposlední řadě *theologie*, zvláště studia novozákonního.

Pro biblistiku nemají význam pouze texty biblické, zejména pro studium Nového zákona mají důležitost i texty ostatní, protože nás přivádějí do přímého styku s duší, myšlením a denním životem lidí z doby prvotního křesťanství.

Tisíce textů osvětlilo gramatické i stylistické zvláštnosti *κοινή* a tak přispělo k lepšímu porozumění řeči LXX a řeckého Nového zákona. Jak papyrologie přispěla k poznání *κοινή*, nejlépe ukáže srovnání gramatik na př. Blassovy z r. 1896 a P. Abela,¹⁾ anebo prvního vydání Blassovy gramatiky s jejím vydáním ~~šestým.~~²⁾ *sedmým* (r. 1943)

Ani neliterární, dokladové papyry, týkající se denního života malého člověka řeckořímského světa, nejsou bez významu zvláště pro novozákonní exegesi. Vždyť jsou to památky po lidech, kteří svými životními podmínkami a myšlením byli blízcí lidem, k nimž mluvil Kristus a apoštolové, zvláště Pavel z Tarsu. V dopisech, jež nikdy nebyly určeny pro veřejnost, jeví se život prostého antického člověka tak, jak byl. Jsou to vlastní svědectví malých lidí. Sedláci, řemeslníci, vojíni a matky mluví

¹⁾ Grammaire du grec. biblique. Paris 1927.

²⁾ Blass-Debrunner, F. Blass' Grammatik des neutestamentlichen Griechisch. Göttingen 1931.

k nám po staletích o svých starostech a pracích. V těchto dopisech, soudních aktech, různých smlouvách a kvitancích, určených k zapomenutí a náhodou objevených, jest zachycen denní život oněch prostých lidí, jak by žádný spisovatel nám ho nebyl zachoval. A nejeden takový pohled do života lidí doby Kristovy a Pavlovy, a byli to hlavně drobní, prostí lidé, jimž byla určena katechese Kristova a kázání apoštolů, osvětlil mnohé dosud temné místo Nového zákona, zvláště listů Pavlových.

Avšak největší pozornost i biblistů byla obrácena k papyrologii v posledních desetiletích, kdy mezi egyptskými papyry byly nalézány i texty biblické. Zájem o papyrologii vyvrcholil v roce 1930 po nálezů papyrů Chester Beatty.

Protože v české literatuře není větší studie o této moderní vědě, která se stala pomocnou vědou nejenom studia historického, filologického, právního, ale i biblického, chceme čtenáře nejdříve uvést do papyrologie a podati historii nálezů papyrů, zvláště papyrů novozákonních.

Jest dosti nesnadné podati přesnou definici papyrologie, protože obsah této mladé pomocné vědy se nekryje plně se jménem. Do oboru papyrologie nespadá vše, co jest napsáno na papyru a zase naopak spadají do papyrologie i texty napsané na jiných předmětech než na papyru.

Tak předmětem papyrologie jsou řecké a latinské papyry, mající vztah k Egyptu v době řeckořímské kultury.³⁾ Papyry s písmem hieroglyfickým, hieratickým, hebrejským, aramejským a jiné než řecké a latinské, spadají spíše pod egyptologii a orientalistiku. Na druhé straně spadají však pod papyrologii také texty, jejichž nositelem jest i jiný materiál než papyrus (jež mají však vztah k Egyptu), jako fragmenty pergamenu, ostraka, dřevěné a voskové tabulky, bronz, olovo a podobné.

Z tohoto omezení předmětu papyrologie plyne i její vymezení časové. Papyrus byl předmětem psaní již ve 4. tisíciletí před Kr., avšak pod obor papyrologie spadají texty z doby od r. 331 př. Kr. až do r. 641 po Kr., t. j. od dobytí Egypta Alexandrem Vel. až k arabské invasi. A protože díky výhodným klimatickým podmínkám se papyry zachovaly téměř jen v Egyptě, patří

³⁾ Někdy přicházejí v úvahu i texty demotické, koptické a arabské.

do papyrologie papyrů, jež mají nějaký vztah k Egyptu. Tak na příklad papyry z Herkulánea ani vlastně pod papyrologii nepatří

Po tomto předběžném vymezení předmětu a úkolů papyrologie bylo by možno papyrologii definovati jako pomocnou vědu studia starověku, jejímž cílem jest dešifrování (čtení), vydávání a vykládání řeckých a latinských textů napsaných na papyrusu neb jiném předmětě (přenositelném), jež jsou ve vztahu k Egyptu v době řecko-římského panství.⁴⁾

Tak i biblické řecké papyry jsou předmětem papyrologického studia.

Dříve než nastíníme historii a úkoly papyrologie, jest třeba předeslati několik poznámek o rostlině a z ní zhotovené psací látce, která dala jméno nové vědě.

Čím pro středověk byl pergamen a pro dobu moderní papír, tím pro starověk byl papyrus, Řeky nazývaný *χάρτης*, Římané charta. Jako psací látka byl v užívání 4000 let, neboť nejstarší datovaný egyptský papyrus je ze 4. tisíciletí př. Kr. a byl v částečném užívání až do stol. 8. po Kr., kdy po invasi arabské byl zatlačen papírem z hadrů. Z Egypta se rozšířil papyrus i do ostatních zemí starého světa. Egypťané, řecký starověk, doba římská i byzantská užívali papyru ke psaní, takže můžeme předpokládati, že nejenom knihy Nového zákona, ale i celá klasická literatura byla napsána na papyru. A v této skutečnosti jest třeba hledati příčinu zániku autografů starověkých knih klasiků i svatopisců. Papyrus je velmi křehký, trpí vlhkostí, vzduchem, větrem, takže za normálních podmínek stěží vydrží déle než 200 let. Je-li však těchto nepříznivých vlivů uměle uchráněn, může přetrvati celá tisíciletí. Tak tomu bylo v Egyptě, kde se papyrus často náhodou dostal do suchého písku, který jest výborným konservátorem, a tak vzácné doklady starověku byly zachovány vědě. Jinde těchto přirozených podmínek není; proto nebylo na př. možno, aby se zachovaly autografy

⁴⁾ Hlavní úloha papyrologie podle formulace U. Wilckena jest: »Auf der soliden Basis eines gemeinsamen Unterbaues die neuen Materialien in die verschiedenen historisch arbeitenden Wissenschaften hinüberleitet, um die neuen Einzeltatsachen wieder in die grossen Zusammenhänge zu bringen, aus denen sie einst hervorgegangen sind.« Grundzüge und Chrestomathie der Papyruskunde. I, 1. XIV.

knih Nového zákona, které vznikly jinde než pod egyptským sluncem.

Psací látka papyrus se zhotovovala v Egyptě z rostliny druhu třtinného *Cyperus papyrus*, jíž se dařilo zvláště v deltě Nilu a jež později byla pěstována také v Apulii a na Sicilii.

Za zprávy o rostlině, její kultuře a způsobu zhotovování psací látky z papyru, děkujeme jednak Theophrastovi (*Hist. Plantarum* IV., 8, 3), a Herodotovi (II., 92), jednak Pliniovi St. (*Nat. hist.* XIII., 11—13). Theophrates ve svém popsání této egyptské rostliny vedle ostatního užívání popsal i užívání rostliny ku psaní. Toto vyličení opakoval Plinius s chvalozpěvem na papyrus: »cum chartae usu maxime humanitas vitae constet, certe memoria.« Z papyru byl připravován pokrm, pleteny koše a sandály nebo zhotovován oděv. Papyrus sloužil ke stavbě člunů a nábytku. Kořeny rostliny byly spalovány místo dřeva. Avšak hlavní účel papyru byla jeho příprava jako látky ku psaní. Po nálezech četných papyrů si dnes můžeme z nedosti jasných zpráv Pliniových učiniti jakousi představu o výrobě této psací látky.

Lodyha rostliny se rozřezávala v tenké proužky. Střední z nich byly nejširší a proto nejlepší. Proužky byly kladeny vedle sebe, nejdříve ve směru horizontálním a pak byly pokryty druhou vrstvou ve směru vertikálním. Obě vrstvy byly polévány vodou, někdy ještě slepovány jemným klihem, pak byly lisovány, sušeny na slunci, uhlaženy, konečně po stranách seříznuty, a tak vznikla látka, jejíž povrch byl jemný, rovný a způsobilý ku psaní. (ὁ χαρτῆς 2 Jan 12.) Bylo-li třeba delšího papyru ku psaní, bylo slepeno více jednotlivých listů — zachoval se nám na př. papyrus dlouhý 44 m (Harris) — a po pravé straně tak vzniklého závitku byla připevněna hůlka, kolem které se pruh papyru otáčel. Při čtení rozvinul čtenář svitek od levé strany ku pravé. Ve svitku (volumen) se psávalo pouze na jednu stranu, a to zpravidla na stranu, kde byly horizontálně položené proužky rostliny. Tato strana bývá nazývána *recto*, strana druhá *verso*. Pro určení stáří rukopisu je důležité, na které straně papyrus jest popsán. Když se psalo v závitcích, bývala popsána pouze strana *recto*. Proto papyrus popsáný pouze na jedné straně bývá zbytkem svitku a zpravidla staršího data.

Papyrasy popsané recto i verso jsou zbytkem kodexů, a proto — jak bude ještě níže ukázáno — jsou data pozdějšího. Avšak někdy i zbytky svitků bývají popsány recto i verso, když na př. nepotřebný svitek se stal bezcennou makulaturou a z důvodů úsporných nový text byl později napsán na stranu zvanou verso. Takový text bývá ovšem data pozdějšího. Tak na příklad u novozákonního papyru P¹⁸ z konce 3. nebo počátku 4. st. verso strana staršího svitku s textem z knihy Exodus (40, 26—32) byla popsána textem z Apokalypse (1, 4—7). Stejný případ jest též u P¹³ (P. Oxy. 657). Přední strana papyru jest popsána latinským textem z knih Liviových, kdežto strana zadní, podle písma ze 4. stol., textem z listu sv. Pavla k Židům. Snad nějaký římský úředník přinesl s sebou závitek do Egypta, zde po odchodu závitek zanechal a některý křesťan na zadní stranu vepsal biblický text.

Častá snaha, využití papyru co nejvíce, jest dokladem, že nebyl levnou věcí, jako na př. náš dnešní papír. A přece zase nebyl věcí tak drahou a nedostupnou, jak někdy bývá tvrzeno. Jeho cena ovšem ve všech dobách nebyla stejná a závisela na jakosti papyrusu. V nejnovější studii o ceně papyru Naphtali Lewis⁵⁾ ukazuje, že cena papyrusového svitku se rovnala asi denní mzdě. Mimo Egypt byla cena papyru poněkud větší. Tak v Řecku v 5. st. př. Kr. podle zachovaných dokladů stál závitek papyru jednu drachnu dva oboly, kdežto denní mzda činila pouze jednu drachnu. Výroba papyru kvetla v Egyptě zvláště v době řeckořímské. Byly to hlavně alexandrijské továrny, jež zásobovaly celé Středozeří. Není stále dosti jasno, kdy a v jakém rozsahu kultura papyrusu byla státním monopolem. Od Augusta většina plantací papyrů v deltě Nilu byla majetkem privátním, stejně jako fabrikace a prodej byly majetkem soukromým. Za Lagidovců, jak dokazuje P. Tebt. III., 709, se monopol vztahoval na prodej papyru, nikoliv však na pěstování této rostliny. Továrny prodávaly státu, ale i osoby privátní kupovaly přímo od výrobců. Za doby římské byl tento

⁵⁾ L'Industrie du Papyrus dans l'Égypte Gréco-Romaine. Paris 1934, str. 152—7.

monopol odstraněn a nahrazen pravděpodobně roční taxou, která opravňovala k výrobě a prodeji papyru.⁶⁾

Ne všechny druhy papyru byly stejné kvality. Rovněž Plinius nám zanechal zprávu o různých druzích tohoto psacího materiálu, od papyru skoro luxusního, *hieratica papyrus*, který sloužil k opisům knih náboženských, až k papyru druhu nejhrubšího, *emporitica papyrus*.

Forma, již ve starověku bylo užíváno, byl hlavně závitok, u literárních textů pohanů až do 4. stol. po Kr. Užívání papyrusových kodexů bylo tedy velmi krátké, protože již ve 4. stol. kodex papyrusový byl nahrazován kodexem pergamenovým. S tohoto bibliologického hlediska nálezy biblických papyrů posledních let nejsou bez zajímavosti, protože potvrdily hypotézu, že to byli křesťané, kteří první začali užívat pro Písmo sv. formy kodexové místo běžného závitku. Stalo se tak již v první polovici druhého stol. Když koncem minulého století se začaly nacházeti papyrusové fragmenty, hlavně s obsahem křesťanským, popsané recto i verso, bylo zřejmo, že se jedná o zbytky kodexů. I když písmo a ostatní známky nasvědčovaly tomu, že jsou starší čtvrtého století, někteří jim toto stáří přiznati nechtěli, a to právě pro jejich kodexovou formu. Nálezy se však množily a tak pravděpodobnost staršího data papyrusového kodexu se stávala stále větší. Tato domněnka byla s naprostou jistotou dokázána v r. 1930 nálezem biblických papyrů Chester Beatty. Jsou zbytkem jedenácti kodexů a svým stářím sahají až do 2. stol. po Kr.

Proč právě křesťané upustili od formy závitků a začali užívat formy dnešní knihy, není dosud úplně jasné. Zpravidla za důvod této nové knižní formy bývá udávána chudoba křesťanů. Důvod bude spíše jiný, více rázu praktického. Závitků bylo používáno k opisům literárních textů, určených k přečtení a uložení. Takovou knihou však bible nebyla. Písmo sv. bylo knihou liturgickou, knihou neustálého studia, bylo třeba častého srovnávání a vyhledávání textů, na př. k vyučování, k hájení víry proti bludařům, a k tomu forma svitku byla velmi nevýhodná. Svitek byl nepohodlný, neustálým rozvinováním a svino-

⁶⁾ N. Lewis l. c. str. 120.

Aristoteles *ΜΕΤΕΩΡΩΝ ΠΡΩΤΗ*

Zbytek papyrusového svitku z doby vzniku originálů novozák.

knih. (druhá pol. 1. stol.).

(Prvopisy Nového zákona se asi podobaly tomuto spěšnému, neumělému rukopisu.)

Ke str. 18.

váním se lámal, takže snad proto z důvodů praktických byli právě křesťané velmi záhy vedeni k formě přirozenější a praktičtější, k formě knihy, kodexu.

Vzorem pro utvoření papyrusové knihy byly voskové deštičky, jichž bylo v řeckořímské době užíváno jako zápisníků, účetních knih, školních sešitů a podobně. Několik takových tabulek bývalo spojováno, takže vznikala diptycha, triptycha nebo polyptycha, nazývaná caudex, nebo codex. Podle vzoru těchto voskových tabulek byl tvořen, překládáním papyrusových listů a vkládáním jich do sebe, papyrusový kodex. Protože však papyrus jest velmi křehký, byl zpravidla do sebe vkládán jen menší počet listů, 4, 5 nebo 6 a pak teprve větší počet těchto vrstev spolu spojován v jeden kodex. Tak se často papyrusový kodex skládal z vrstvy několika sešitů. Než i kodexy, tvořící jen jedno složení, se našly, jako na příklad novozákonní P³, publikovaný v P. Oxy. r. 1899. Je to jeden z prvních papyrů, který vzbudil pozornost svou formou kodexovou, protože obsahoval první a poslední kapitolu z evangelia sv. Jana. Podle dohadů papyrologů papyrus jest zbytkem (první a poslední stránkou) kodexu, který původně měl 50 listů (100 stránek). -4

Vedle formy papyrusových rukopisů vodítkem k určení stáří manuskriptů jest hlavně paleografie, způsob psaní, tvar jednotlivých písmen. Řecké rukopisy s obsahem literárním byly zpravidla psány písmem unciálním, doklady denního života, jako účty, dopisy byly spíše psány rychlejším, ale méně úhledným písmem kursivním. Určení stáří rukopisu podle písma není vždy snadné, protože, zvláště v době byzantské, písaři napodobovali staré majuskulní písmo. Dnes jest paleografie již tak vyspělá, že alespoň relativní stáří rukopisu dovede určit.

Podle písma bývají papyry rozdělovány na rukopisy ¹⁾ z doby ptolemajské (ze 4. stol. př. Kr. až k Augustovi do r. 30 př. Kr.), z doby římské (od Augusta až k imperiu byzantskému, ~~300~~ ³⁰⁰ po Kr.) a ²⁾ byzantské (od ~~400~~ ⁴⁰⁰ po Kr. do arabské invase r. 640).

Dík papyrům z doby ³⁾ Kristovy, můžeme si učiniti představu, jak asi vypadaly originály a první opisy novozákonních knih. Většina novozákonních knih a listů byla asi psána běžným písmem denního života, kursivou. Novozákonní

spisovatelé svých knih většinou sami nepsali, diktovali je písařům, kteří psali kursivním písmem ve sloupcích na svitcích papyru, od levé ruky ku pravé. Tak víme, že na př. sv. Pavel list k Římanům diktoval Tertiovi. Teprve ke konci listu připojil apoštol vlastní rukou závěr, (zpravidla pozdravy) a podpis nejspíše majuskulí (Gal. 6, 11). Opisy byly již psány pravděpodobně písmem unciálním, běžným to písmem pro díla literární. Psalo se bez mezer (*scriptio continua*), interpunkcí a zvláště nomina sacra byla zkracována: $\overline{\Theta\Sigma}$ ($\vartheta\epsilon\acute{o}\varsigma$), $\overline{KY}$ ($\kappa\upsilon\rho\acute{\iota}\omicron\nu$) $\overline{IN}$ (Ἰησοῦς), $\overline{ΠΝΑ}$ ($\pi\nu\epsilon\upsilon\mu\alpha$) a j.⁷⁾ Aby si mohli čtenáři učiniti představu, jak asi vypadaly prvopisy novozákonních knih, uveřejňujeme v příloze II. a III. papyry ze druhé poloviny 1. stol. po Kr., tedy z doby, kdy byly napsány knihy Nového zákona. První příloha znázorňuje opis Aristotelova díla *Ἀθηναίων Πολιτεία*, napsaný neumělou rukou, písmem kursivním. Příloha druhá (Hyperides pro Euxenippo) ukazuje rukopis úhlednější, již opisovače z povolání. Tak pravděpodobně vypadaly prvopisy a první opisy novozákonních knih.

I o rozměrech jednotlivých prvopisů novozákonních knih si můžeme učiniti pravděpodobné představy. Průměrná šíře papyrusového listu byla 7 cm, výše 15 cm. Kratší epištoly — druhá a třetí sv. Jana — byly napsány, jako jiné dopisy té doby, na jednom archu papyru. Obyčejně se složily, upevnilý nití zajištěnou hliněnou pečetí, a odeslaly adresátovi. Delší epištoly byly napsány do svitků různé délky. List k Římanům byl dlouhý asi 4 m. Délka svitku evangelia sv. Matouše byla asi 9 m, sv. Marka asi 6 m, sv. Jana asi 7 m, sv. Lukáše a Skutků apoštolských asi 10 m, Apokalypse asi 5 m.

Tak vypadal rukopis a kniha v době vzniku a prvních opisů Nového zákona. Bohužel materiál, na němž tyto knihy byly napsány, a nepříznivé podmínky klimatické nedovolily, aby se nám dochovaly autografy svatopisců. Avšak, díky suchému

⁷⁾ Více možno nalézt v odborné literatuře, zvl.: V. Garthausen, *Griechische Paläographie*², I. 1911. *Das Buchwesen im Altertum* 1911. F. G. Kenyon, *Books and Readers in Ancient Greece and Rome*, 1932. W. Schubart, *Griechische Palaeographie*, 1925. *Das Buch bei den Griechen und Römern*, 1907. E. M. Thompson, *Introduction to Greek and Latin Palaeography*, 1912.

HYPERIDES PRO EUXENIPPO

Rukopis opisovače z povolání ze druhé pol. 1. stol. po Kr.
Ke str. 18.

egyptskému písku, zachovaly se nám alespoň opisy, a to data velmi starého. Nebylo druhého místa v řecko-římském světě, kde podmínky ke konservování papyrů byly tak výhodné, jako v Egyptě. Přes egyptská města a vesnice se přenesly války, zbořeniny zavanul písek a z něj po staletích lopata učencova vybírá zbytky papyrů, jež se stávají materiálem i pro studium bible.

Z ohromné spousty starověkých papyrů se nám sice dochovaly ještě papyry z Herculana v Itálii, kde výbuchem Vesuvu roku 79 po Kr. byl rázem přerván život, ale ty nemají pro papyrologii takového významu, jako papyry z Egypta. Lávou byly svitky sice uchovány budoucnosti, ale ve stavu zuhelnatělém, takže když v letech 1752—54 byly nalezeny, bylo jejich rozvinování spojeno s velikými obtížemi a mnoho zuhelnatělých svitků se rozpadlo.

Tak jediným místem nálezů starých papyrů zůstal Egypt. Hlavním zdrojem papyrů jsou tak zvané *κοπρίαι* nebo *κοπρώνες*, hromady odpadků, podle moderní terminologie makulatura. Tak jako dnes, i ve starém Egyptě nepotřebné zbytky, odpadky z rodin i kanceláří byly vyváženy za město. Tam je zanesl písek a tyto dopisy, účty, kvitance, oznámení nejrůznějšího druhu nám podávají po staletích věrný obraz antického života. Tím věrnější a bezprostřednější, čím méně byly kdysi určeny širší veřejnosti. Jiným nalezištěm papyrů jsou zříceniny starých domů. Tyto často primitivní stavby, z nepálených cihel, neměly dlouhého trvání. Na zříceninách starých domů byly budovány příbytky nové a tak dnes nalézáme v těchto zříceninách stopy života i několika generací.

I mumie a sarkofágy mumií nám zachovaly nejeden cenný papyrus. Staří Egypťané dávali totiž do hrobů zemřelým různé předměty, zvláště papyry s náboženskými texty. Byly to na př. různé zaříkací formule, jejichž znalost byla nutná ke šťastnému překonání obtíží onoho světa. Často bývalo používáno zbytečných papyrů k vyplnění, místo vnitřností, mumifikovaných posvátných zvířat, na příklad krokodilů. Jindy skoupili továrníci mumií starou makulaturu k výrobě kartonáží mumií a sarkofágů. Papyry byly slepeny dohromady a nejvrchnější vrstva byla pokryta sádrou a pomalována. Anglický papyrolog Flin-

ders Petrie byl první, který poznal, že rakve z Gurôb jsou zhotoveny z lepenky o několika vrstvách papyrů.

Takového původu jest ~~medvěda~~¹⁹³⁵ publikovaný fragment Deuteronomia ze 2. stol. př. Kr., nejstarší to fragment řecké bible.⁸⁾

Někdy se stává, že papyry bývají vykopány ze země, kam byly kdysi uloženy v hliněných hrncích a nádobách, jako papyry Chester Beatty. Má se za to, že představený některého kostela anebo kláštera, když opatřil kopie nové, snad pergaménové, staré kodexy sebral, uložil do nádoby, a aby zbytky bible nebyly znesvěceny, zakopal je do země. Tak nám byl zachován vzácný poklad biblických papyrů z 2. a 3. stol. po Kr.

Netřeba podotýkati, že papyry takto nalezené a náhodně zachované budoucnosti jsou téměř vždy ve stavu velmi ubohém. Potrhané, mnohdy slepené v kouli se dostávají do rukou učenců. Ještě hůře se jim daří, jsou-li nalezeny domorodci. Ti je neodborným kopáním ještě více poškodí, prodávají antikvářům, kteří ve snaze co nejvíce vydělati, papyry často rozkouskují. Kdo ví, jak opatrně se musí s papyry zacházeti, než se dostanou do muzeí a jsou konservovány, nebude považovati za přehnaný úsudek Grenfella a Hunta, že dobrá polovina papyrů nalezených domorodci r. 1877 ve Fayûmu, vzala za své.⁹⁾

I na podvodníky jest třeba dáti pozor. Zvláště v dobách počátků papyrologie nebyla o ně nouze. Někdy se našly i listy nepopsané, jako na př. ve zříceninách Jeremiášova kláštera v Sakkaře, a taková příležitost jest velmi lákavá pro podvodníky.¹⁰⁾ Při dnešních vyspělých paleografických znalostech jsou podobné podvody u odborníků řídkým zjevem.

Když se papyry dostanou do knihoven a muzeí, bývá první starostí papyrologů konservovati je, to jest lísteček od lístečku odděliti, očistiti, srovnati a podobně jako diapositivy vlo-

⁸⁾ Roberts C. H., Two Biblical Papyri in the John Rylands Library, Manchester 1935. Srv. ČKD. 1936, str. 169—172.

⁹⁾ Fayûm Towns and their Papyri, 1900, str. 20.

¹⁰⁾ F. Zucker, Moderne Fälschungen auf Papyrus in Comptes rendus du Congrès international d'archéologie classique. 2me session 1909 p. 240/41. Srv. též nejnovější článek C. Schmidta: Über moderne Papyrusfälschungen v Actes du Ve Congrès int. de Papyrologie. Bruxelles 1938 p. 370—80.

žiti každý papyrus mezi dvě skla. Nebývalo tomu tak vždy a v dřívějších dobách neodborným konservováním byl ne jeden papyrus zničen. Dobře zachované svitky papyrů bývaly lepeny na plátno anebo sklo a tak vystaveny pomalé, ale jisté zkáze. Nemožno však toho prvním papyrologům zazlívati, neměli ještě techniky a zkušenosti konservátorů moderních. Konservování papyrů jest věcí velmi těžkou, opravdovým uměním, k němuž nestačí pouze technická zručnost a znalost materiálu, nýbrž i znalost paleografie, řeči a hlavně velký stupeň trpělivosti a lásky. Dnes nejlepším konservátorem papyrů jest dr. H. Ibscher z Berlína, který jest pravým umělcem ve svém oboru.¹¹⁾

Dr. Ibscher původním svým povoláním byl knihař. Když v papyrologickém oddělení berlínského musea byl pověřen konservováním papyrů, setkal se s velkými překážkami, hlavně linguistickými. Začal studovati orientální řeči a řečtinu, takže dnes jest povoláván k nejtěžším conservačním pracím do celého světa. Obdržel čestný doktorát a od papeže Pia XI., který ho povolal ke konservování papyrů do sbírek vatikánských, papežský řád¹²⁾. Dík jeho zručnosti, byly brzy po svém nálezu dokonale konservovány též papyry Chester Beatty.

Po konservaci papyru možno přistoupit k jeho dešifraci, studiu a konečně k publikaci. Při citaci papyrů bývá uváděna sbírka, v níž je papyrus publikován a číslo v publikaci (nikoliv stránka).

Papyry se označují buď podle místa nálezu (papyry oxyrhynské, elefantinské), nebo podle místa, kde jsou uloženy (pařížské, londýnské), či podle majetníka (Chester Beatty),

¹¹⁾ Něco ze svých zkušeností sdělil dr. Ibscher ve článku: Die Wiederherstellung der Papyrus-Dokumente ve Forsch. u. Fortschr. 5 (1929) str. 158—9.

¹²⁾ O své conservační práci píše dr. Ibscher v uvedeném článku (str 159): »Die Urkunden waren auf grobe Leinwand mit dickem Mehlkleister aufgeklebt worden und bildeten so einen willkommenen Weideplatz für allerlei Gewürm, als Sie glücklicherweise von Geheimrat Kehr in Spanien entdeckt wurden. Selbst für mich, der ich doch an manches in dieser Hinsicht gewöhnt bin, boten diese Urkunden einen grauenvollen Anblick. Dank dem Einschreiten Sr. Heiligkeit Papst Pius XI. konnten diese äusserst wichtigen Papyri noch zur rechten Zeit gerettet werden.«

Historie papyrusových nálezů, od prvních skrovných počátků, až k dnešnímu mohutnému rozvoji jest velmi zajímavá. Podáváme v následujícím stručný přehled této historie se zvláštním zřetelem k nálezům papyrů biblických, hlavně novozákonních. Jest jich dosud poměrně málo. Podle Dobschützova katalogu z r. 1933, doplněného posledními nálezy, 53 čísel. Jsou označovány majuskulním P a arabským číslem (na př. P⁴), někdy též gotickým P⁴.

2) Historie papyrologie a nálezů papyrů.

Předmětem vlastního studia papyrologického jsou řecké papyry, pocházející z Egypta; takovým nejstarším v Evropě známým papyrem bude asi t. zv. list Amerbachův. Basilius Amerbach, majitel bohaté umělecké sbírky v Basileji (1534—91), obdržel tento řecký papyrus od svého přítele grecisty J. J. Grynaea (1540—1617) ještě s dvěma zlomky latinské unciální kursivy. Amerbach přilepil papyry na sklo s nápisem: »Bina folia papyri turcicae a domino Jo. Jac. Grynaeo theologo 22. Sept. 1591 donata.«¹³⁾ Papyry upadly v zapomenutí, až je našel C. Cr. Bernoulli a ukázal je v r. 1909 na sjezdu filologů v Basileji.¹⁴⁾ Zdá se, že řecký papyrus, pocházející asi ze 4. nebo 5. stol., jest zlomek některého církevního spisovatele. Jak k papyru přišel J. Grynaeus, není známo. Snad obdržel papyrus od některého cestovatele z Egypta. Zdá se, že i později byly přineseny do Evropy z Egypta zlomky papyrů, ale zmizely většinou jako kuriosity v privátních sbírkách a museích.

(1778—1817) Historie nálezů papyrů — tak, jak ji známe dnes — počíná rokem 1778, kdy koupil kterýsi italský kupec anebo antikvář od egyptských felahů z okolí Memphis papyrusový závit. Tuto »novinku« věnoval kardinálovi Stefano Borgia. Kardinál ji umístil ve svém museu ve Velitri, a to moderním způsobem, tak, jak i dnes se papyry konservují, t. j. mezi dvěma skly. Pověřil dokonce švédského učenice Niels Iversena Schowa, aby papyrus

¹³⁾ Karl Preisendanz, *Papyrusfunde und Papyrusforschung*. Leipzig (1933) 67—68.

¹⁴⁾ Abh. Ges. Wiss. Gött. N. F. 16, 3 (1917), 7—12. Taf. I.

vědecky publikoval. Závitek, dnes známý pode jménem Charta Borgiana, byl v roce 1788 Schowem — na tehdejší dobu to byl mimořádný výkon — dešifrován a publikován.¹⁵⁾ Ti, kteří očekávali obohacení literatury klasické, byli zklamáni. Závitek, datovaný z r. 192/3 po Kr., obsahoval seznam obyvatel obce Ptolemais Hormos, kteří se zúčastnili prací při stavbě hrází a kanálů. Papyrus je dnes uložen v národním museu v Neapoli (inv. č. 2318-20). *οπισθογραφία*

Po nálezu tohoto papyru přicházely do Evropy papyry další. Tak za Napoleonovy egyptské výpravy (1798) účastník výpravy D. Denon, ředitel Napoleonova musea, získal hieroglyfické a demotické papyry. Když po roce 1815 nastaly klidnější doby, vzrůstal zájem o řecké papyry a o kupování papyrů nejenom od obchodníků starožitnostmi, nýbrž i se strany evropských representantů v Egyptě. Byli to zvláště konsulové evropských států, kteří se stali horlivými sběrateli papyrů a jejich sbírky jsou dnes v nejrůznějších museích evropských. Zvláště bohatá byla sbírka švédského generál. konsula v Egyptě Jana d'Anastasy. Příležitost ke koupi užili konsulové i jiných států, jako anglický generální konsul Henry Salt, francouzský Bernardo Trovetti a italský J. F. Mimaout.

Značný počet papyrů získala v této době i knihovna vatikánská jednak koupí, jednak v r. 1818 darem františkánského misionáře Angelo da Pofi papeži Piu VII. (46 papyrů).¹⁶⁾

Jakmile domorodí felahové poznali zájem Evropanů o papyry, začali po nich horečně pátrat a ve snaze, mnoho nalézt a vytěžit, nejeden cenný papyrus neodborným hledáním zničili. Nálezy prodávali buď přímo anebo prostřednictvím antikvářů Evropanům. Netřeba připomínati, že nebylo nouze o podvody a různé machinace. Nejednou se stalo, že papyrus byl ze zjištěných důvodů rozdělen, dostal se do různých museí a teprve po letech byla zjištěna jeho totožnost. Tak na př. druhá polovina gnostického magického papyru již v r. 1828 se dostala do Leidenu a první část teprve v r. 1857 do Britského musea. Angličtí učenci F. L.

¹⁵⁾ Charta papyracea graece scripta Musei Borgiani Velitris... edita a Nicolao Schow. Romae apud Antonium Fulgonium, 1788.

¹⁶⁾ Monumenta papyracea Aegyptia Bibl. Vat. Roma 1888.

Griffith a H. Thompson v r. 1904 celý papyrus publikovali. Ačkoliv se egyptská vláda snažila zabránit podobným případům, až do dnešní doby se jí to nepodařilo. Jako příklad z poslední doby možno uvést papyry Chester Beatty.

⁽¹⁸⁷⁷⁾ Celé století od r. 1778 až do r. 1877 jest dobou soukromých vykopávek. Pro papyry biblické, novozákonní, celá tato perioda významu nemá, protože z této doby žádný nález význačnějších biblických papyrů není znám.

Všechny tyto nálezy však byly zastíněny — bylo to právě sto let po nálezu Charty Borgiana — vykopávkami v okolí Medînet el Fayûm, ve zříceninách bývalého Crocodilopolis, později nazvaného Arsinoe. Bylo to v zimě 1877/78, když při odkopávání rumišť přišli domorodí felahové na spousty papyrů nejrozličnějšího druhu, nejenom na papyry řecké a hieroglyfické, ale i na papyry latinské, koptické, hebrejské, syrské, perské a arabské.

Protože Fayûm v historii nálezů papyrů hraje velikou úlohu a shledáváme se zde po prvé s nálezem biblického novozákonního papyru, podáváme něco z historie a fotografie Fayûmu.

Rok 332 přinesl do Egypta nový život. Alexander Veliký po dobytí Egypta zakládá nové město Alexandreia, která se stává jednak střediskem světového obchodu, jednak kolébkou umění a věd. Proud vystěhovalců z Řecka, Macedonie, Thracie, Syrie, Palestiny se rozlévá přes Alexandrii do celého Egypta. V zemi faraonů se probouzí řeckomacedonskou invasí nový život, který nepřestává Alexandrovou smrtí, nýbrž ještě více se vzmáhá za Ptolemaiovců. Po nálezu četných papyrů si můžeme dnes učinit velmi věrnou představu o životě právě v okolí Fayûmu. Vedle starých egyptských měst a vesnic vzniká více než sto nových. Menší polovina z nich má jména egyptská, větší polovina již jména řecká, na př. podle sídel staré vlasti, nebo podle členů panujícího rodu, jako Theadelpheia, Philoteris, Euergetis nebo Philadelpheia. Středem života byla Arsione, čítající až 100.000 obyvatel.¹⁷⁾

střed Crocodilopolis (Crocodilopolis)

¹⁷⁾ P. Viereck, Philadelphia (Morgenland 16), Leipzig 1928. C. Wesely, Die Stadt Arsinoe in griech. Zeit S.-Ber. Ak. Wien 145, 1902.

Spousty papyrů nalezených v okolí Fayûmu se dostaly nejdříve do Kahýry a odtud byly rozprodávány do ciziny. Největší část fayûmských papyrů zakoupil vídeňský antikvář Theodor Graf a tak tisíce papyrů se dostalo do Rakouska, kde v letech 1881 až 1896 přešly do majetku arcivévody Rainera, který je 18. srpna 1899 věnoval vídeňské dvorní bibliotéce. Tímto velkým darem — bylo to 70.000 pap. řeckých, 30.000 arabských, 5.000 koptických a přes 200 perských z El-Fayûm, Aschmûnen a Dimê¹⁸ — se stala dvorní bibliotéka majetnicí jedné z největších papyrusových sbírek světa. Zvláště cenná byla sbírka dosud vzácných papyrů arabských.

Papyry dešifrovali a publikovali Josef Karabacek (arabské), Jakub Krall (koptické) a Karel Wessely¹⁸) (řecké). Zvláště poslední si zaslouží zmínky nejenom proto, že publikoval několik novozákonních papyrů (P³, ³³, ³⁴, ⁴¹), ale i proto, že jeho bohatá sbírka papyrů jest nyní majetkem pražské universitní knihovny.¹⁹) K. Wessely patří k prvním průkopníkům papyrologie v dobách, kdy nebylo ještě dosti zájmu pro tuto novou vědu a kdy bylo třeba překonávat nesmírné překážky. Sám publikoval na 4.000 papyrů. Pro biblické a theologické studium poskytl mnoho materiálu jeho pět sešitů řeckých a koptických theologických textů ve sbírce: »Studien zur Paleographie und Papyruskunde.«

Všechny dosavadní nálezy a vykopávky byly náhodné a soukromého charakteru. I když se nalezlo a bylo zachováno mnoho cenných papyrů, nikdo neví, kolik jich bylo neodborným pátráním a kopáním felahů zničeno. Když ovšem felahové poznali cenu papyrů a zájem učenců o ně, byli při kopání opatrnější a hleděli, aby se papyry nepoškozovaly. Netřeba připomí-

¹⁸) K. Wessely, nar. 27. 6. 1860 ve Vídni. R. 1883 byl prohlášen doktorem filosofie a plných 20 let se při své profesorské činnosti věnoval papyrologii. Teprve r. 1904 byl zproštěn úřadu a jmenován ředitelem papyrusového oddělení ve víd. dvorní bibl. V r. 1919 se habil. jako soukr. docent paleografie a papyrologie na víd. univ., kde přednášel jednak na fil., jednak na theol. fakultě. Zemřel 21. XI. 1931.

¹⁹) V roce 1933 dědictvím se staly papyry K. Wessely-ho majetkem prof. pražské německé univ. dr. Th. Hopfnera. Od něho v červnu 1934 přešly jednak do majetku pražské univ. knihovny (7032 řeckých papyrů), jednak Orientálnímu ústavu v Praze (1150 papyrů).

nati, že k této opatrnosti byli vedeni důvody zištnými. Toto soukromé pátrání má ještě jinou stinnou stránku. Felahové — opět z důvodů zištných — úzkostlivě tají místa nálezů. Tak na př. nevíme, odkud pochází poklad biblických papyrů Chester Beatty. A známost místa nálezů by mohla býti nejednou nejenom vodítkem k nálezům dalším, ale osvětlila by jistě i ne- jednu záhadu papyrů.

Poměrně pozdě došlo k soustavnému pátrání pod vedením odborníků, tak nutnému pro vědecké účely. Řadu systematických vědeckých vykopávek zahajuje anglický archeolog W. M. Flinders Petrie.²⁰⁾ Vykopávky započal s podporou fondu »Egypt Exploration Fund« r. 1883/4 v deltě Nilu v rybářské vesnici Sâh el-Hagar a v okolí Fayûmu (Hawâra, Illahûn, Kahûn). Pátrání přineslo ovoce. Byly nalezeny papyry osvětlující život řeckých obyvatelů Egypta i papyry literární, jako fragment Xenofontovy Kyropaideie, druhé knihy Iliady, fragmenty Platonových dialogů Laches a Phaidon. Filologicky Flindersovy nálezy zpracoval a publikoval John Pentland Mahaffy.²¹⁾

Flinders Petrie to byl, který v Gurôb, v malém pohřebišti z doby ptolemajovské objevil v kartonážích mumií papyrové fragmenty, jak bude ještě níže ukázáno.

Kladné výsledky racionelního pátrání Flindersova byly pobídkou k dalšímu systematickému hledání, při němž dosud největších výsledků dosáhli oxfordští papyrologové B. P. Grenfell a A. S. Hunt. Pod záštitou společnosti Egypt Exploration Fund a později Egypt Exploration Society, uživše zkušeností z předcházejících náhodných vykopávek, pracovali od roku 1895 již podle přesných vědeckých metod hlavně v okolí dnešní Behnesy, bývalého Oxyrhynchu. Město sice žádné význačné role v dějinách nehrálo, ale stalo se přece světoznámé anglickými vykopávkami a zajistilo si navždy čestné místo v biblistice, protože až do nedávné doby největší počet biblických papyrů, z kanonických i apokryfních knih Nového zákona pochází právě

²⁰⁾ Deset let svého pobytu a vykopávek v Egyptě vylíčil v knize: *Ten years' digging in Egypt, 1881—1891*. Lond. 1923.

²¹⁾ J. P. Mahaffy, *The Flinders Petrie Papyri with Transcriptions, Commentaries, Index*, I. Dublin 1891, II. 1893.

z nálezů v Oxyrhynchu.²²⁾ Anglickým papyrologům přálo štěstí. Jedním z prvních nálezů byla pověstná Logia Jesu a s nimi současně nalezený fragment evangelia sv. Matouše ze 3. stol., který dnes je první v katalogu novozákonních papyrů.

To bylo v zimě 1896/7. Za tři měsíce našli Grenfell a Hunt plných 25 beden papyrů, materiál, jehož zpracování trvalo více než čtvrt století. Pět zim pátrali angličtí učenci v okolí Oxyrhynchu a zvláště poslední byla bohatá, nejvíce na texty klasické (Pindar, Euripides, Lysias, Sappho, Platon, Demosthenes, Isokrates).

Je těžko vyliciti vyčerpávající práci, spojenou s konservováním, dešifrováním a určováním nalezených papyrů. Od r. 1898 až 1927 publikovali, neúnavní papyrologové (Grenfell zemřel v r. 1926) sedmnáct svazků textů (Nr. 1—2156) nejrozličnějšího druhu a ještě mnoho neprozkoumaných papyrů čeká v Queens'-College v Oxfordě na vydání.

V r. 1899/1900 pátrali Grenfell a Hunt v Umm el-Baragât v bývalé Tebtynýs, kde býval uctíván vodní bůh Sûchos a posvátní krokodilové. Již W. M. Flinders Petrie v r. 1888 našel mumie Krokodilů, ale nevěnoval jim zvláštní pozornosti. Když v lednu 1900 Grenfell a Hunt našli množství mumií posvátných krokodilů, netušili, že jejich kartonáž bude vzácným nálezem pro papyrologii. Na jejich cenu byli upozorněni náhodou. Neopatrností kteréhosi z pracovníků jedna mumie se rozbila a ukázalo se, že nejenom kartonáž mumie jest z papyrusových závitků, nýbrž i vnitřnosti krokodilů byly vycpány papyry. Protože mumie neležely příliš hluboko v zemi, byly papyry značně poškozeny. Bylo však přece zachráněno mnoho papyrů, více dokumentárního než literárního rázu (hlavně z r. 120—90 př. Kr.), jimiž byla osvětlena historie pozdního ptolemajovského Egypta.²³⁾

Byli to rovněž Grenfell a Hunt, kteří v letech 1896—99 z příkazu lorda Amhersta z Diddington Hall pátrali po papyrech,

²²⁾ P. 1, 5, 9, 10, 13—30, 39.

²³⁾ B. P. Grenfell-A. S. Hunt-J. G. Smyly, *The Tebtunis Papyri I*, Lond. 1902. B. P. Grenfell-A. S. Hunt-E. J. Goodspeed, *The Tebtunis Papyri II*, 1907.

kteřé pak publikovali ve dvou svazcích.²⁴⁾ V této sbírce, pocházející většinou z okolí Hermupolis a Soknopaiû Nêsos, jsou zastoupeny papyry dokumentární i literární. Toto pátrání bylo bohaté i na texty theologické, jimž je věnován první díl publikace. Zvláštní pozornost vzbudil velký fragment apokryfu o Isaiášovi *Ἀναβατικὸν Ἠσαίου* (Ascensio Isaiae prophetae)²⁵⁾ dosud známý pouze v ethiopském podání, a pak dopis kteréhosi Egyptana z Říma »bratřím z Fayûmu« (asi z r. 265—280).

Dopis, který podle písma jest asi z druhé poloviny třetího stol., má i význam pro studium biblické. Na hořením okraji tohoto dopisu jest napsáno pozdější, druhou rukou několik slov z počátku epištoly k Židům, podle písma z konce 3. nebo počátku 4. stol. (P¹²). Na druhé straně listu, rovněž druhou rukou, je připsán úryvek ze LXX (Gen. 1, 1—5).

Světová válka i tyto plodné anglické vykopávky zabrzdila. Ještě těsně před válkou Reginald Campbell Thompson jedenáct týdnů kopal ve Wadi Sarga v koptické osadě jižně od Asiût. Nalezena byla hlavně koptická ostraka a z řeckého Nového zákona fragment Apokalypse sv. Jana (P⁴³).

Z bohatých nálezů 19. století zvláště koupí mnoho papyrů získalo Britské museum. Avšak ještě v osmdesátých letech minulého století nemělo odborníka, který by papyry publikoval a byl to na př. K. Wessely, který londýnské papyry vydával ve Vídni.²⁶⁾

Zatím však vyrůstal v Londýně papyrolog, který dnes jest nestorem papyrologů a na slovo vzatý odborník. Sir Frederic Kenyon.²⁷⁾ Jeho jméno jest úzce spjato nejenom s papyrologií, nýbrž i se studiem biblickým, zvláště s Novým zákonem. Jeho zásluhou byly prostudovány a poměrně záhy publikovány pa-

²⁴⁾ The Amherst Papyri. I: The Ascension of Isaiah, and other theological Fragments (Lond. 1900). II: Classical Fragments and Documents of the Ptolemaic, Roman, and Byzantine periods (1901).

²⁵⁾ Cf. R. H. Charles, The Ascension of Isaiah, translated from the Ethiopic version, which together with the new Greek fragment, the Latin version and the Latin translation of the Slavonic is here published in full. London 1900.

²⁶⁾ Wien. Stud. 8, 1889, 175—230; 9, 1887, 235—278; 12, 1890, 81—97.

²⁷⁾ * 1863 v Londýně. Ředitel Britského musea na odpoč.

pyry Chester Beatty. Bohatá činnost Kenyonova, důležitá pro paleografii, klasickou filologii a biblické studium, si zaslouží, aby byla v hlavních rysech vyličena. Když byl asistentem Britského musea, bylo mu svěřeno oficiální vydání řeckých papyrů musea. První díl tohoto katalogu vyšel ve vzorné úpravě r. 1893.²⁸⁾ Bezprostředním stykem s papyry všeho druhu poznal Kenyon tak důkladně písmo řeckých papyrů,²⁹⁾ že v r. 1899 mohl publikovati svoji paleografii řeckých papyrů,³⁰⁾ která jest stále nezbytnou příručkou papyrologů. Význačným přínosem pro klasickou literaturu byla Kenyonova publikace Aristotelova státoprávního spisu *Ἀθηναίων Πολιτεία* Athénský stát³¹⁾ (viz příloha II.) a básní Bakchylidových.³¹⁾ Než i na poli biblistiky, zvláště v kritice textu, vykonal Kenyon mnoho. Již v r. 1895 píše o nejstarších rukopisech bible³²⁾ a 1901 vydává svoji novozákonní textovou kritiku,³³⁾ která vyšla 1912 v doplněném a opraveném vydání. Ke kritice textové se vrátil i nyní v době své pense vědeckými³⁴⁾ i popularisačními³⁵⁾ studiemi. Jméno Kenyonovo však zůstane navždy spjato s biblí rychlou a vzornou publikací biblických papyrů Chester Beatty. F. Kenyon, učitel dnešní generace papyrologů a zároveň odborník v textové kritice biblické, byl jistě nejpovolanějším odborníkem k publikaci tak vzácného pokladu. A jsme mu za jeho vzornou publikaci vděčni.

Jeho nástupcem v Britském museu se stal H. Idris Bell, jehož jméno jest rovněž spojeno s papyry biblickými. Již výše bylo vzpomenuto P⁴³, který Bell publikoval a v poslední době značný rozruch způsobil jím vydaný fragment t. zv. »neznámého evan-

²⁸⁾ Greek Papyri in the Br. Museum. Catalogue with texts. Lond. 1893. I. (Nr. 1—138).

²⁹⁾ The Palaeography of greek Papyri. Oxf. 1899.

³⁰⁾ Aristotle, On the Constitution of Athens. Lond. 1891^{1 2} 1892³.

³¹⁾ The Poems of Bacchylides with Facsimile. Lond. 1897.

³²⁾ The Bible and the Ancient Manuscripts (1895, 3rd. ed., revised, 1898).

³³⁾ Handbook to the Textual Criticism of the New Testament. London, 1901.

³⁴⁾ Recent Developments in the Textual Criticism of the Greek Bible. London 1933. — The Text of the Greek Bible. Duckworth 1937.

³⁵⁾ The Story of the Bible London 1936.

gelia«. ³⁶⁾ H. I. Bell, který dovedl vyčísti mezi řádky kulturně-historické pozadí papyrů, jest též autorem význačné práce o židech a křesťanech v Egyptě. ³⁷⁾

Z anglických sbírek papyrů si ještě zvláštní zmínku zaslouží knihovna John Rylands Library v Manchesteru, kde jest i několik papyrů novozákonních: P³¹, P³² a fragment evangelia sv. Jana (P. Ryl. 457) z první poloviny 2. stol., který jest nejstarším biblickým manuskriptem. ³⁸⁾ (Viz příloha I.) Táž bibliotheka se může chlubit i nejstarším známým papyrusovým fragmentem LXX, který byl rovněž, jako fragment čtvrtého evangelia nedávno publikován. ³⁹⁾

Kladné výsledky pátrání a studií anglických papyrologů byly mocnou vzpruhou papyrologického studia i mimo Anglii. I když v jiných zemích nebylo často dosti porozumění a finančních prostředků k hledání a zakupování papyrů, přece v některých státech celá řada papyrologů se propracovala na odborníky světového jména. Byli to zvláště učenci němečtí, kteří si zajistili v papyrologii čestné místo.

Byl to již na počátku druhé poloviny minulého století Theodor Mommsen, který ve svých pracích použil i materiálu papyrologického, zvláště materiálu, který osvětluje právní historii Egypta v době římské. Týž učenec dal v osmdesátých letech minulého století podnět svému žáku Ulrichu Wilckenovi, aby se věnoval papyrologii a stál i u kolébky prvních publikací řeckých papyrů berlínského musea: Berliner griechische Urkunden (BGU).

Vlastním organisátorem německého papyrologického studia i prvních vykopávek se stal Mommsenův žák Ulrich Wilcken. ⁴⁰⁾ Wilckenovi se podařilo získati podporu berlínského musea, takže mohl v lednu 1899 začíti s vykopávkami v Ehnassieh el-Medîna

³⁶⁾ Fragments of an unknown Gospel and other early Christian Papyri. London, 1935. (Srovn. ČKD. 1936 str. 282—87.)

³⁷⁾ Jews and Christians in Egypt. London. 1924.

³⁸⁾ Roberts C. H., An Unpublished Fragment of the Fourth Gospel, Manchester 1935. (Srovn. ČKD., 1936, str. 169—172.)

³⁹⁾ Roberts C. H., Two Biblical Papyri in the John Rylands Library, Manchester (Manchester, 1936.) Srovn. ČKD., 1937, str. 154.

⁴⁰⁾ U. Wilcken, nar. 1862 ve Štětíně.

(Herakleopolis Magna). Výsledek vykopávek byl dobrý. 80 krabic s papyry a jinými dokumenty z římské a byzantské doby bylo zasláno do Evropy. Šťastně se dostaly až do Hamburku, zde však vzácný nález shořel. Bylo štěstí, že Wilcken měl kopie některých papírů, které mohl publikovati.⁴¹⁾ Záslouhou Wilckenovou byl též r. 1900 uveden v život papyrologický časopis »Archiv für Papyrusforschung« (APF), do něhož přispívali nejlepší papyrologové němečtí i cizí. Z literárních prací tohoto nestora německé papyrologie je třeba upozorniti na jeho základní dílo o ostrakách »Griechische Ostraka aus Ägypten und Nubien« (Leipzig, Berlin 1899) a klasické dílo, které vydal s L. Mitteisem »Grundzüge und Chrestomathie der Papyruskunde« (Leipzig, Berlin 1912), dílo stále nepostradatelné v papyrologii.

Vedle U. Wilckena hlavním představitelem německé papyrologie se stal Vilém Schubart,⁴²⁾ ovládající výborně paleografii papyrů⁴³⁾ i jejich hodnoty kulturní, které četnými essayemi a monografiemi přiblížil a zpřítomnil čtenářům.⁴⁴⁾ Historii a problémy papyrologie výstižně líčí jeho úvod do papyrologie.⁴⁵⁾

Po expedici Wilckenově nastala v německých vykopávkách několikaletá přestávka. Byla to však národní hrdost — když nejenom anglické, ale i francouzské a italské vykopávky byly bohatě odměněny, — která přiměla německé papyrology k novým vykopávkám. Od r. 1902 kopal v Egyptě Otto Rubensohn. Zvláště úspěšné byly vykopávky v Abusir el-Mäläq, kde našel mumie z prvního stol. po Kr., jejichž obaly však byly zhotoveny z papyrů o celé století starších. Nález byl tím pozoruhodnější, že papyry nepocházely z místa nálezu, nýbrž z okolí Alexandrie, kde pro vlhkost půdy se papyry nezachovaly. Zhotovitel mumií, snad přímo z Abusir el-Mäläq, koupil pravděpodobně »ve vel-

⁴¹⁾ Papyry publikované v BGU 3, 924 až 958.

⁴²⁾ W. Schubart, nar. 1873 v Lednici.

⁴³⁾ Griechische Paläographie (Handb. der Altertumswiss. hg. von W. Otto I, 1, 1925). Papyri Graecae Berolinenses. Tabulae in usum scholar. 2, Bonn 1911.

⁴⁴⁾ Ein Jahrtausend am Nil. Briefe aus dem Altertum. Berl. 1912. Das alte Ägypten und seine Papyrus. Berlin und Leipzig 1921. Das Buch bei den Griechen und Römern². Berlin und Leipzig 1921 a j.

⁴⁵⁾ Einführung in die Papyruskunde. Berlin 1918.

kém« v Alexandrii makulaturu pro výrobu mumií. Tak byly na příklad nalezeny dokumenty z konce ptolemajské a Augustovy doby. Důležitý byl v r. 1906 a 1907 objev aramejských papyrů v nilském ostrově Elephantine, nejenom pro obsah, nýbrž i řeč, protože papyry aramejské jsou vzácností.⁴⁶⁾

V roce 1908/9 bylo ve vykopávkách pokračováno za vedení Pavla Vierecka⁴⁷⁾ a Otty Zuckera. Bylo pátráno hlavně ve Philadelphii, kde později byl domorodci nalezen t. zv. archiv Zenonův, který bohužel byl jimi rozprodán do celého světa. Pro překážky finanční byli němečtí učenci přinuceni vykopávky přerušiti. Škoda, snad by bylo bývalo zabráněno rozkouskování Zenonova archivu.

Německé vykopávky byly zakončeny těsně před vypuknutím světové války pátráním Fr. Bilabela, který z popudu heidelberské Akademie věd kopal v Qarâra na východním břehu Nilu. Výsledek svých prací mohl publikovati teprve po válce v nově založené edici »Veröffentlichungen aus den badischen Sammlungen.« Byl nalezen i novozákonní papyrus zlomků epištoly sv. Pavla k Římanům (P⁴⁰). Německé university a musea si však opatřovaly papyry nejvíce koupí. Tak na př. universitní knihovna v Lipsku prostřednictvím Konstantina Tischendorfera získala archiv římského důstojníka ze Sakkâry. Vzácný je též závitok z Aschmûnên, obsahující seznam daňových povinností z roku 338 po Kr. Jest zajímavý nejenom pro svoji délku (4 m), ale i proto, že in verso napsal majetník žalmy v překladě Septuaginty. Asi z nouze, protože nebývalo zvykem psáti posvátné texty na pohanské anebo světské dokumenty.⁴⁸⁾ Fragmentů s žalmy jest v lipské knihovně více.⁴⁹⁾

⁴⁶⁾ Elephantina, nilský ostrov v Horním Egyptě, kde byla židovská vojenská kolonie, o jejímž životě nalezené papyry podávají obraz. Jsou z doby perské, podle datování z doby mezi 494—400. Více viz: N. Peters, Die jüd. Gemeinde von E. (1910). E. Meyer, Der Papyrusfund in E. (1912). A. Jirku, Die jüd. Gemeinde von E. (1912) a j.

⁴⁷⁾ P. Viereck: Philadelphia (Morgenland hg. von W. Schubart, H. 16.) Leipzig 1928.

⁴⁸⁾ Podobný případ jest i u P¹³, kde text epištoly k Židům jest napsán na závitku s latinským textem některých knih Liviových.

⁴⁹⁾ C. F. G. Heinrici, Die Leipziger Pap.-Fragmente der Psalmen (Heinricis Beiträge z. Gesch. des N. T. 4, 1903).

Bohaté jest papyrusové oddělení universitní bibliothéky v Heidelberce. V roce 1900 získala tato knihovna koupí od vídeňského antikváře Th. Grafa fragment o 27 listech ze Septuaginty, který v r. 1905 publikoval Adolf Deissmann ve sbírce »Veröffentlichungen aus der Heidelberger Papyrus-Sammlung«.⁵⁰⁾ Jiný papyrus, vztahující se k Novému zákonu ze sbírky heidelberských papyrů, publikoval Carl Schmidt, totiž koptický text: Acta Pauli, líčící činy sv. Pavla a sv. Tekly v Ikoniu.⁵¹⁾

Bylo by možno uvést ještě celou řadu německých papyrologů, zvláště papyrologů, kteří se věnovali studiu papyrů právnických, avšak úkolem tohoto přehledu jest nastínit v hlavních liniích postup nálezů papyrů a papyrologického badání se zřetelem k papyrům biblickým, speciálně novozákonním.

Zmínky si ještě zaslouží papyrologové, kteří svými pracemi lexikálními, gramatickými, anebo informačními přispěli i ke studiu papyrů biblických anebo řeči Nového zákona. Jsou to zvláště Ed. Mayser,⁵²⁾ F. Preisigke,⁵³⁾ kteří svými slovníky usnadnili studium řeči novozákonních hagiografů, a Karel Preisendanz, který dílem »Papyrusfunde und Papyrusforschung«⁵⁴⁾ podal cenné informace zvláště o dnešním stavu papyrologie a místech jednotlivých států, kde papyry jsou uschovány. Konečně to byl nedávno zesnulý Ad. Deissmann, který svými studii ukázal na důležitost papyrusových textů pro studium řeči a exegese Nového zákona.⁵⁵⁾

Jest samozřejmé, že i Francie se zúčastnila papyrologického hnutí na přelomu tohoto století a to nejenom koupí a studiem papyrů, nýbrž i vlastními vykopávkami.

⁵⁰⁾ Die Septuaginta-Papyri und andere altchristliche Texte hg. von A. Deissmann. Heidelberg 1905.

⁵¹⁾ Acta Pauli (Veröff. II, Leipzig. 1904).

⁵²⁾ Grammatik der griechischen Papyri aus der Ptolemäerzeit. I. Laut- und Wertlehre, Leipzig 1906. — II. Satzlehre. Analytischer Theil I, 1926.

⁵³⁾ Wörterbuch der griechischen Papyrusurkunde, herausgegeben von dr. E. Kiessling, 3 vol. Berlin 1924—1931.

⁵⁴⁾ Verlag K. Hiersemann. Leipzig 1933.

⁵⁵⁾ Bibelstudien, Marburg 1895. Neue Bibelstudien, Marburg 1897. Licht vom Osten. Tübingen 1908, 4. vyd. 1923.

V Antinoûpolis, bývalé Antinoë, to byl Al. Gayet, který tam nenalezl sice mnoho řeckých papyrů, ale zajímavé voskové tabulky s gramatickými, geografickými a matematickými školními úkoly.

V Medînet en-Nahas, v bývalé Magdôla, s dobrými výsledky kopali: Pierre Jouguet a Gust. Lefebvre. Zvláště cenný byl nález četných papyrusových kartonáží, obsahující doklady denního života a později nález zlomků Homerovy Odysseje ze 3. stol. př. Kr.

Z francouzských papyrologů však nejvíce přálo štěstí G. Lefebrovi v Aphroditôpolis, kde odkryl dům z římské doby a mezi jinými papýry našel též na 1200 veršů z Menandra.⁵⁶⁾ Papýry pocházely z archivu notáře Flavia Dioskora, který se též zabýval poesií a verso papyrusových dokumentů popsal svými verši. Poesii tohoto místního básníka z Aphroditopôlis vydal nadějný, bohužel ve světové válce padlý, papyrolog Jean Maspero.

V r. 1911 začali pro papyrologický institut v Lille pátrati po papýrech v Tell-Edfû (Apollinopolis Magna) P. Jouguet a P. Collomp. Válka tyto práce přerušila, ale v r. 1921 byly znovu zahájeny. V Káhýře to jest Institut Français d'archéologie orientale, který účinně podporuje papyrologické snahy. Ohnisky papyrologických studií a prací ve Francii jsou hlavně university v Paříži, Lille a Strasbourgu. Při universitě v Lille byl založen papyrologický institut P. Jouguetem již v r. 1903. V r. 1920 byl založen papyrologický institut při Sorbonně v Paříži a mnoho papyrů z Lille sem bylo přeneseno ke zpracování. Ředitelem tohoto institutu jest jeden z nejlepších a nejbystřejších dnešních papyrologů P. Collart.

Ještě za německého obsazení jedním z nejživějších středisk papyrologického hnutí v Evropě byl Strasbourg a zůstal jím i po válce za vlády francouzské. Zde působí P. Collomp, který se zabývá hlavně textově kritickou stránkou papyrů.

Itálie, která stála u kolébky papyrologických studií (A. Peyron a kardinál A. Mai) v době velkých objevů na konci mi-

⁵⁶⁾ Serv. des Antiq. de l'Egypte. Fragments d'un mscr. de Ménandre. Le Caire 1907. Papyrus de Menandre. Catal. gén. Antiq. Ég. du Musée du Caire 52. Kairo. Leipzig 1911.

nulého století, neprojevovala zvláštní činnosti. Teprve na počátku tohoto století zásluhou Girolama Vitelliho i v Itálii zavládl papyrologický ruch a italští papyrologové si záhy dobyli na světovém fóru papyrologickém místo velmi čestné. G. Vitelli jako předseda společnosti pro klasická studia (*Società Italiana per la diffusione e l'incoraggiamento degli studi classici*) umožnil 1900 Arnoštovi Schiaparellimu získání prvních papyrů v Gizê. V roce 1903 dochází i k vlastním italským vykopávkám v Aschmûnê (Hermupolis Magna), jejichž výsledky jsou publikovány ve sbírce *Papiri Fiorentini*.⁵⁷⁾ Dokladem nadšení a idealismu jest založení společnosti pro studium řeckých a latinských papyrů v Egyptě (r. 1908): *Società Italiana per la ricerca dei Papiri greci e latini in Egitto*, která byla založena z dobrovolných darů. Byly uvedeny v život nové vykopávky v Eschmûnên (E. Schiaparelli a F. Ballerini) a zvláště zdařilé v r. 1910/11 v Oxyrhynchos a Antione (E. Pistelli a G. Farina). Bylo nalezeno i několik papyrů novozákonních: P³⁵, P³⁶, P⁴⁸. K zpracování bohatého materiálu se utvořila ve Florencii *Scuola di Papyrologia*, a papyry, získané pátráním i koupí, byly publikovány v edici: *Pubblicazioni della Società Italiana per la ricerca dei papiri greci e latini in Egitto* (PSI). Zde byla na př. publikována velká část archivu Zenonova (324 čísel), který v r. 1915 získal Guido Gentili.⁵⁸⁾

Druhá papyrologická škola a středisko papyrologického studia se vytvořilo od r. 1914 při katol. universitě v Miláně. Zde v r. 1915 začal Aristide Calderini vydávati *Studi della Scuola papirologica di Milano* a konečně od r. 1920 nový papyrologický časopis *Aegyptus* a od r. 1928 edici *Papiri Milanesi*. Světovou válkou přerušené vykopávky obnovili italští učenci v r. 1927/28 u Oxyrhynchu (Evaristo Breccia) a v Tebtynis (Carlo Anti a Fausto Franco). U Oxyrhynchu byly nalezeny papyry dokladové i literární (Hipponax, Bakchylides, Kallimachos).~~†~~ Vykopávky v Tebtynis (Umm el-Baragât) přinesly nové světlo do topografie chrámu boha krokodilů Sekhnebtunis-Kronos a vedle čtených

⁵⁷⁾ I (1906) II (1908—11) III (1915).

⁵⁸⁾ Publikovány v PSI IV Nr. 321—445, V 482—548, VI 551—682, VII 854—869, VIII 975 sq.

hieratických a demotických textů kultického obsahu byly nalezeny i papyry řecké. Nalezené recepty a lékařský traktát ukázaly, že kněží tohoto chrámu se též zabývali lékařstvím.

Mezi italskými papyrology má čestné místo i Achille Ratti, Pius XI. Při svých archivních pracích přišel též do styku s papyry a publikoval na př. středověký papyrus, nalezený v basilice S. Vincenzo di Galliano presso Cantù.⁵⁹⁾ Papež Pius XI., znající cenu papyrů, povolává do Říma nejlepšího konservátora papyrů dr. H. Ibschera a vyznamenává ho za konservátorské práce ve vatikánské bibliothece papežským řádem. Svůj zájem o papyrologii projevil i koupí (v r. 1930) nerozvinutého závitku z Egypta, který byl překvapením pro papyrology. Ukázalo se, že papyrus pochází z Marmariky (část římské provincie Cyrenaiky) a je tedy prvním papyrem z tohoto místa. Část zv. recto není pozdější r. 192 po Kr. a obsahuje seznam pozemků s libyjsky znějícími jmény míst a osob. Odtud se papyrus dostal do Egypta a strana zv. verso byla po r. 200 popsána novým, dosud neznámým textem populárního filosofa a rhetora Favorina »O vyhnanství.«⁶⁰⁾

Netřeba zdůrazňovati, že největší papyrologický ruch jest v zemích, kde papyrologové mají prostředky buď k samostatným vykopávkám, anebo alespoň k zakupování papyrů pro knihovny a musea. K výše uvedeným evropským zemím, zvláště v posledních desetiletích, se čestně řadí i USA, kde vědecké ústavy jednak koupí,⁶¹⁾ jednak vlastním kopáním se stávají majetníky cenných papyrů a kde jest dnes několik papyrologů světového jména.

Střediskem papyrologického studia jest universita michiganská s bohatým pokladem papyrů. Theologické texty zde publikuje H. A. Sanders, který jest již dávno znám publikací důležitého pergamenového kodexu washingtonského a biblic-

⁵⁹⁾ I Papiri dell'antica Basilica di S. Vincenzo di Dalliano Presso Cantù. Estratto dai »Rendiconti« del R. Ist. Lomb. di sc. e lett., Ser. II. Vol. XLI 1908.

⁶⁰⁾ Il papiro Vat. greco II (Studi e Testi 53, Vat. 1931).

⁶¹⁾ Neb finanční spoluúčastí na vykopávkách Egypt Explor. Society.

kých manuskriptů z Freer Collection.⁶²⁾ Týž učenec publikoval i dva papyry novozákonní, P³⁷ a P³⁸.⁶³⁾ Jeho jméno je též spjato s papyry Chester Beatty, jejichž americký díl, listy sv. Pavla v r. 1935 publikoval.⁶⁴⁾

Jiný profesor téže university Campbell Bonner publikoval v r. 1934 papyrusový kodex o 80 listech Pastýře Hermova, který pochází ze třetího století.⁶⁵⁾

Michiganská universita získala svůj bohatý papyrusový poklad jednak vlastními vykopávkami v Karanis (Kôm Ushîm), jednak koupí (velká část archivu Zenonova, listy sv. Pavla z kodexu Chester Beatty). Aby texty byly co nejdříve zpracovány, přibrala michiganská universita k vydávání papyrů i odborníky zahraniční, jako C. C. Eggara z Anglie, který vydal Zenonův archiv,⁶⁶⁾ nebo Leiv Amundsena z Oslo.

Protože se Amerika zúčastnila i značnými peněžitými částkami na vykopávkách Egypt Exploration Society, dostalo se do Ameriky mnoho papyrů z Oxýrhynchu. Z papyrů novozákonních to jsou P¹, 9, 10, 20, 21, 24, 25, 26, 28, 39. ⁶⁷⁾

Jest samozřejmé, že papyrologický ruch nemůže býti tak živý v zemích, které nemají dosti finančních prostředků ke konání vlastních vykopávek, anebo alespoň k zakupování neprostudovaných a nedešifrovaných papyrů. Avšak ani v těchto méně šťastných zemích není papyrologie zanedbávána. Upozorňujeme alespoň na několik nejvýznačnějších papyrologů z ostatních evropských států.

Živý jest papyrologický ruch v Belgii, hlavně zásluhou

⁶²⁾ Facsimile of the Washington Manuscript of the four Gospels in the Freer collection. Michigan 1912. The New Testament manuscripts in the Freer collection. New York 1918.

⁶³⁾ P³⁷ v Harv. Theol. Rev. 1926 str. 215—226. P³⁸ tamže 1927 str. 1.

⁶⁴⁾ A Third-Century Papyrus Codex of the Epistles of Paul. Ann Arbor University of Michigan Press 1935.

⁶⁵⁾ A papyrus codex of the Shepherd of Hermans, University of Michigan Press 1934.

⁶⁶⁾ Zenon Papyri in the Un. of Mich. Collection (Un. of Mich. Stud. 24, 1931).

⁶⁷⁾ P²⁵ byl věnován Bonebrake theol. Seminary, Daiton, Ohio. Bohužel, tento pap. se však při stěhování do nové budovy ztratil. Tak mi bylo sděleno dopisem ze dne 11. ledna 1938.

Marcela Homberta, vydavatele papyrologického časopisu »Chronique d'Égypte« a výborné lístkové papyrologické bibliografie.

V Norsku jest středem papyrologického hnutí Oslo, kde vycházejí koupí získané »Papyri Osloenses«.

Ve Švédsku je to Upsala.

V Polsku se zabýval papyrologií Stanislav Witkowski a dnes, kdy i Varšava získala papyry, je to zvláště Jiří Manteuffel.

Z papyrologů švýcarských jest znám hlavně V. Martin.

Protože v Československu jsme do nedávné doby žádných papyrů neměli, ani papyrologie ve vlastním slova smyslu u nás pěstována nebyla. Byli to však hlavně universitní profesoři, kteří sledovali nové objevy papyrů, pokud zasahovaly do jednotlivých oborů vědy. Tak na př. studiem právnických papyrů se obíral zvláště prof. dr. Ot. Sommer, M. Boháček, Vážný, E. Weiss. Z profesorů fakult filosofických zase hlavně klasičtí filologové v Listech filologických i při přednáškách upozorňovali na nové nálezy a jejich význam pro klasickou literaturu a filologii. Byli to zvláště prof. Ot. Jiráni, F. Groh, nyní prof. A. Salač, K. Wenig, K. Svoboda a na německé universitě A. Stein, San. Nicolo a zvláště Th. Hopfner.

O vlastní papyrologii informovala v popularisační studii »Poklady egyptských hrobů« (Praha 1919) Dr. J. Hüttllová a J. R. Lukeš (heslo papyrologie v dodatcích Ottova slov. nauč. Časop. Země II., 288—93, Praha 1921).

Českou gramatiku novozákonní řečtiny, přihlížející též k řeči papyrů, vydal univ. prof. Dr. Josef Vajs (Kurs obecné mluvy KOINHC, Praha 1934).

O papyrech biblických psal dr. T. Hudec v Hlídce (1935, str. 85 násl.), dr. Karel Šimeček ve výr. zprávě stát. reál. gymn. v Čes. Třebové 1931/32, dr. Jan Merell v posledních ročnících ČKD a prof. Žilka (Arch. orient).

Na význam papyrů pro novozákonní exegesi upozorňuje v ČKD a v Hlídce prof. řádového bohosl. učiliště v Obořišti P. Dr. Jos. Miklík CSSR.

Studiem ostrak se zabývá zvláště dr. J. Černý, spíše však ostrak spadajících v obor orientalistiky. Podobně i práce našich odborníků světového jména, jako prof. B. Hrozného a ostatních, jsou předmětem orientalistiky a egyptologie.

DÍL II.

Papyry s novozákonním textem.

Soupis novozákonních papyrů učinil C. R. Gregory (Die griechischen Handschriften des N. T., Leipzig 1908) a po něm E. v. Dobschütz (E. Nestle's Einführung in das griech. N. T. 4. ed. Göttingen 1923). Nově nalezené papyry jsou oznamovány a označovány čísly v Zeitschr. für die neutest. Wiss. Činil tak E. v. Dobschütz v roč. 23, 25, 27 a 32. Tohoto směrodatného soupisu se přidržuji i v této práci, bude však nutno některá čísla soupisu vynechat, protože, jak bude ukázáno níže, jde buď o papyry koptické, anebo zlomky pergamenové.

Snažil jsem se, jednak studiem osobním, jednak pomocí snímků, co nejdůkladněji prostudovati každý jednotlivý papyrus a zjistiti vše, co se o rukopise zjistiti dalo, takže následující soupis a popis papyrů jest nejpodrobnějším katalogem novozákonních papyrů jaký byl kdy uveřejněn.

P¹ Mt. 1, 1—9. 12—20.

Papyrus byl nalezen Grenfellem a Huntem r. 1897 v Behnese v bývalém Oxyrhynchu. Byl přečten a po prvé publikován G. a H. v P. Oxy 2 (I. str. 4—7). Papyrus znovu publikoval a studoval Dr. Karel Wessely v Patrol. Orientalis (Les plus anciens monuments du christianisme écrits sur papyrus) sv. IV. (1908) str. 142—144.

Papyrus, jako mnohé z papyrů Egypt Exploration Society, dostal se do Ameriky a nachází se dnes ve Filadelfii (Un. of Penns.)

Podle mínění vydavatelů jest papyrus z počátku stol. 4. anebo spíše ze druhé poloviny 3. stol. Gregory se pro kodexovou formu spíše klonil¹⁾ ke stol. 4., avšak nálezy nejnovější doby dokázaly, že křesťané užívali kodexové formy již ve stol. druhém.

Fragment jest zbytkem přeloženého listu kodexu, jehož levá polovina jest zničena. Z první stránky zbyla pouze tři ne-

dokončená slova, jejichž znění jest těžko určit. Ze druhé stránky se nezachovalo žádné písmenko. Třetí strana (s paginací α) a strana čtvrtá (β) jsou počátkem evangelia sv. Matouše (Mt. 1, 1—9. 12—20).

S hlediska paleografického možno písmo označit jako drobnou unciálu se sklonem ke kursivě. Třetí stránka měla 29 řádek písma a každá řádka měla asi 26—30 písmen. Až na malou výjimku jest text bez rozdělujících znamének, přízvuků a přídechů. Na konci vlastních cizích jmen jest apostrof, častý to úkaz u unciálních řeckých rukopisů. Zkratky jsou obvyklé.²⁾

P² Jan 12, 12—15.

Papyrus publikoval E. Pistelli v *Rivista di studi religiosi* VI (1906) Firenze p. 129—131. Z publikace není dosti zřejmé, odkud papyrus pochází. Snad z italských vykopávek Aschmûnê, kde r. 1904 byly nalezeny fragmenty Protoevangelia Jakubova, publikované Pistellim tamže str. 131—140. Papyrus jest uložen v Museo Archeologico di Firenze (No. 14).

Fragment jest pravděpodobně zbytkem dvojazyčného lektionáře, protože recto obsahuje část evangelia sv. Lukáše 7. kap. 18 a násl. verše v koptskosahidickém překladě a část verso řecký zlomek sv. Jana 12, 12—15. Papyrus jest také asi novějšího data, z 5. anebo až 6. stol.

P³ Lk. 7, 36—45; 10, 38—42.

Papyrus pochází z Fayûmu a jest jedním z oněch četných papyrů, které zakoupil vídeňský antikvář Theodor Graf a jež přešly do majetku arcivévody Rainera. Papyrus jest dnes majetkem dvorní vídeňské bibliotéky (Erzh. Rainer Samml. 8021). Byl publikován Karlem Wesselym ve *Wiener Stud.* IV (1882) str. 198—223 a VII (1885) str. 69—70.³⁾

Protože na straně zv. recto jest text o ženě hříšnici (Lk. 7. kap.) a na straně verso historie Marie a Marty (Lk. 10 kap.),

¹⁾ Textkritik des Neuen Testamentes p. 72.

²⁾ Snímky: P. Oxy, K. Wessely l. c. a E. Dobschütz, *Nestle's Einführung*.

³⁾ Srv. též K. Wessely, *Führer durch die Ausstellung der Papyrus Erzherz. Rainer, Vídeň, 1894* p. 129, N. 539.

jest zřejmo, že list není zbytkem úplného evangelia, nýbrž pouze výběru z evangelia, který měl sloužit účelům praktickým, liturgickým (evangelistář).

Papyrus jest popsán stejnou rukou na obou stranách a sice minuskulní kursivou. Písmena jsou prostředně veliká, ligatur jest poměrně málo, takže podle paleografických známek by pocházel asi ze stol. šestého.

P⁴ Lk. 1, 58—2, 1; 2, 6—7; 3, 8—4, 2; 4, 29—35; 5, 3—8; 5, 30—6, 16.

Historie tohoto papyru jest dokladem, jak může někdy vzácný rukopis uniknouti pozornosti odborníků. Papyrus pochází z Koptos v Horním Egyptě, kde byl nalezen již v roce 1880. Byl nalezen zároveň se dvěma traktáty Filona Alex. v koženém pouzdře. Rukopisy koupil v Luksoru r. 1891 známý asyriolog P. Scheil a v r. 1892 Filonovy traktáty a malou část evangelia publikoval (*Mémoires de la Mission archéologique française au Caire, Tome IX, 1893, fasc. 2.*)⁴⁾ Avšak větší část evangelia, která byla slepena s koženým pouzdrem, jeho pozornosti unikla. Papyry pak věnoval Národní bibliotéce v Paříži, kde rukopis Filona i evangelia jest nyní uložen (Gr. 1120, suppl. 2.). Když r. 1937 jsem v Paříži připravoval tuto práci, podařilo se mi přečísti a doplniti dosud neznámou větší část tohoto významného biblického papyru, který dnes po papyrech Chester Beatty s *P¹³* jest největším novozákonním papyrem.⁵⁾

Zaslal jsem fotografie F. Kenyonovi a jiným papyrologům, kteří položili papyrus do 4. stol., a to spíše do jeho první poloviny. Prof. P. Collart ze Sorbony nevylučuje dokonce století třetí.

Papyrus jest popsán recto i verso, takže jest zbytkem kodexu a ne svitku. Stránky nemají paginace, počet řádek jest asi třicet šest, na každé řádce někdy dvanáct, jindy až devatenáct

4) Část evangelia sv. Lukáše byla prvně uveřejněna v *Revue biblique*, 1892, t. I. p. 113—115 (4 kolony ze zachovaných 14).

Znovu uveřejnil text podle P. Scheila P. Lagrange ve své *Critique Textuelle* str. 118—124. Paris 1935.

5) Celý papyrus jsem publikoval v *Revue biblique* 47 (1938) str. 1—22.

písmen, takže rekonstrukce textu byla velmi obtížná. Papyrus jest velmi poškozen. Na každé stránce jsou dvě kolony s unciálním písmem, připomínajícím velké pergamenové kodexy. Nomina sacra jsou psána ve zkratkách.

Úplný snímek tohoto rukopisu jest uveřejněn na konci této knihy.

P⁵ Jan 1, 23—31, 33—40; 16, 14—30; 20, 11—25.

Papyrus, který jest zbytkem kodexu, pochází z Oxyrhynchu. První část byla nalezena r. 1899 a publikována Grenfellem a Huntem v *P. Oxy* pod číslem 208. Další fragment (16, 14—30) byl nalezen později a publikován tamže pod číslem 1781. Dnes se nacházejí oba zlomky v Britském museu, první s číslem 782, druhý 2484.⁶⁾

Podle vydavatelů pocházejí zlomky ze 3. stol., a to spíše z druhé poloviny, a byly asi ve stejné době opravovány.

Prvně nalezený papyrus s textem první a dvacáté kapitoly evangelia sv. Jana jest dvojitým (přeloženým) listem, do něhož byly vloženy další dvojlisty, obsahující zbývajících 18 kapitol evangelia. Celé evangelium se skládalo (podle výpočtu vydavatelů) z 25 dvojlistů. Gregory⁷⁾ sice o této hypotézi pochyboval, ale nejnovější nálezy potvrdily její pravděpodobnost.

Písmo jest unciální, zaokrouhlené, střední velikosti.

P⁶ Jan 10, 1—2, 4—7, 9—10; 11, 1—8, 45—52.

V devadesátých letech minulého století zakoupili v Egyptě profesori Spiegelberg a Reitzenstein pro universitní knihovnu ve Štrasburku značný počet řeckých a koptických papyrů. Mezi zakoupenými papyry byl také kodex, obsahující koptické (akminský dialekt) zlomky I. listu Klementova, listu sv. Jakuba a fragmenty evang. sv. Jana. Vedle koptických zlomků evangelia jsou však v kodexu i výše uvedené fragmenty evangelia řeckého, neodpovídající však obsahem úplně fragmentům koptickým. Zároveň s koptickým manuskriptem publikoval i řecké fragmenty Fr. Rösche (Bruchstücke des I Clemensbriefes).

⁶⁾ Papyrus byl znovu vydán K. Wesselym v *Patr. Orient.* t. IV, p. 145—48 a t. XVIII, p. 499—500.

⁷⁾ *Textkritik des N. T.* p. 1085 (3 vol.).

Strassburg 1910). Rukopis se nachází ve štrasburské univerzitní knihovně pod č. 351 a 335. Papyry konservoval dr. H. Ibscher.

O místě nálezu nemáme bližších zpráv. Ze skvrn a místy temnější a zase světlejší barvy papyrů možno pouze usuzovati, že pocházejí z egyptských rumišť.

Kodex jest příkladem vícesložkové knihy. Prvních 26 stran obsahuje zlomky z listu Klementova kap. 1—26, str. 91—99 list Jakubův 1, 13—5, 20, str. 100—116 koptické a řecké zlomky evangelia sv. Jana. Kodex se pravděpodobně skládal z osmi oddělených složek, vytvořených z vložených do sebe dvojlistů. První složka měla pět dvojlistů, následujících pět složek čtyři, sedmá tři dvojlisty. Počet dvojlistů poslední složky je nemožno určit.

Na základě paleografických známek položil Fr. Rösch rukopis do poloviny neb konce 5. stol. Co obsahovaly ztracené listy mezi 26. až 91. stránkou kodexu? Těžko říci, snad ostatní katolické listy. Stejnou záhadou jsou řecké a koptické části evangelia sv. Jana. Počínají teprve 10. kap. a řecké části nejsou úplně shodné s texty koptickými, kterých jest více. Kdyby chtěl pisatel kodexu vedle sebe položit řecký text s koptickým překladem, byl by volil stejné texty. Snad byly texty vzaty z některého lekcionáře k vyplnění zbývajících prázdných stránek rukopisu. Dobschütz se domnívá, že snad církevní obec nerozuměla řecky a proto se spokojila s přečtením pouze začátků Písma a ostatní částky byly předčítány v mateřštině.⁸⁾

P⁷ Lk. 4, 1—2.

Papyrus byl před válkou v Kyjevě v Duchovní akademii (archeol. museum č. 152). Text dosud uveřejněn nebyl. Všechny pokusy, abych si mohl opatřiti fotografii a bližší zprávy o papyru, byly bez výsledku. Podávám proto pouze zprávu Gregoryho o fragmentu, jak jest uveřejněna v jeho Textové kritice na str. 1086: »Es gibt zwei Papyri, die mit 152 numeriert sind. Als ich am 21. Okt. 1903 einige Stunden in Kiew war, habe ich bei dem einen nicht genug gelesen um den Inhalt festzustellen,

⁸⁾ ZtNW 23 (1924) str. 250—51.

obschon die einzelnen Worte mich an die Synoptiker und die Bergpredigt erinnerten. Das Stück von dem anderen, das ich las, enthielt den Schluss von einer Rede, einer Homilie, oder eines Abschnittes eines Kommentars und dann Lk 4, 1. 2 bis $\sigma\upsilon\nu\tau\epsilon\lambda\epsilon\sigma\theta\epsilon\iota$ [$\sigma\tilde{\omega}\nu$] der Text ging weiter«. ⁹⁾

P⁸ Sk. ap. 4, 31—37; 5, 2—9; 6, 1—6; 6, 8—15.

Papyrus byl nalezen v r. 1903 a jest zbytkem kodexu. Jeho třetí a šestý list se nachází v Berlíně (Mus. arch. Abt. P. 8683). Písmo jest unciální, spíše malé, zkratky obvyklé, takže pochází pravděpodobně ze 4. stol. První dvě stránky jsou dobře zachované, až na spodní část, která schází. Více poškozené jsou stránky druhé poloviny dvojlistu.

Text papyru publikoval Gregory (Textkritik str. 1087 až 1090).

P⁹ 1 Jan 4, 11—13. 15—17.

Papyrus pochází z Oxyrhynchu a byl publikován Grenfellem a Huntem v P. Oxy 402 (III str. 2—3). Originál jest uložen v Cambridge (Massachusetts). Papyrus jest popsán recto a verso, jest tedy zbytkem kodexu. Písmo jest polo-unciální, ukazující na 4. nebo 5. stol. Kopie jest velmi nedbalá, se zřejmými omyly písaře, jako na př. $\tau\alpha\pi\rho\iota\sigma\epsilon\nu$ místo $\eta\gamma\acute{\alpha}\pi\eta\sigma\epsilon\nu$, $\tau\omicron\nu\epsilon\iota\nu$ místo $\tau\omicron\nu\ \Theta\acute{\epsilon}\omicron\nu$, $\chi\Theta\varsigma$ místo $\overline{\chi\varsigma}\ \overline{\Theta\varsigma}$, takže jest možno se domnívat, že fragment jest zbytkem lidové bible, soukromým opisem některého křesťana.

P¹⁰ Řím. 1, 1—7.

Papyrus pochází z Oxyrhynchu a byl publikován Grenfellem a Huntem v P. Oxy 209 (II str. 8—9). ¹⁰⁾ Originál se nachází v Cambridge (Massachusetts). Papyrus jest popsán recto a verso. 4. stol., jak se zdá ze známek paleografických i z písemné smlouvy, která byla zároveň s papyrem nalezena a označena letopočtem 316 po Kr. Písmo jest velká, neumělá unciála. Pa-

⁹⁾ Totéž v: Die griech. Handschriften des N. T. Leipzig 1908 p. 46.

¹⁰⁾ Znovu publikován: Wessely, POr. IV. str. 148—150.

Snímek v P. Oxy II. P. Or. 1. c., Dobschütz, Nestles Einführung. Tab. II, a A. Deissmann, Licht vom Osten, str. 174.

papyrus jest popsán pouze recto. Na horním okraji listu jest paginace α , pak následuje jedenáct řádek s textem prvních sedmi veršů z počátku listu k Římanům a konečně dvě řádky kursivního písma, psané jinou rukou, těžko čitelné a týkající se nějaké peněžní záležitosti, nemající vztahu k textu předcházejícímu.

Těžko s jistotou říci, jaký jest původ papyru. Vydavatelé se domnívají, že fragment jest zbytkem nějakého písemného cvičení křesťanského žáka. Snad použil papyru popsaného kursivou ke svému cvičení, anebo obráceně jeho cvičení použil někdo druhý ke své peněžní poznámce. K této hypotézi byli vydavatelé přivedeni jednak paleografií papyru, který jest psán neumělou rukou, jednak ortografickými chybami v textu. Tak na př. v 6. verši jest vynecháno několik slov.

A. Deissmann se spíše klonil k názoru, že papyrus byl amuletem.¹¹⁾ Záhyby na papyru by tomu nasvědčovaly.

P¹¹ I Kor. 1, 17—20; 6, 13—15. 16—18.

Zlomky jsou prvním známým novozákonním papyrem. Viděl je již v r. 1862 K. Tischendorf v Petrohradě a zmínil se o nich při 25. zasedání filologů v Halle v říjnu 1867. V jeho kritickém aparátě mají označení: Q. V Tischendorfově době byly papyrusové fragmenty s novozákonním textem sensací a jest zajímavé slyšeti T. slova: »Vor wenigen Jahren gelang es sogar in einem glücklichen Winkel des Orients Fragmente der Paulinischen Briefe auf Papyrus aufzufinden. Dieser dem russischen Bischof Porfiri zugefallene Fund einzig in seiner Art, ist um so interessanter, als die grösste Wahrscheinlichkeit dafür vorliegt, dass die Paulinischen Originale selbst auf diesem Materiale verfasst waren. Ein höheres Alter jedoch als etwa das Ende des 4. Jahrhunderts können die aufgefundenen Reste, die ich soweit es thunlich war kopierte, nicht beanspruchen.«¹²⁾

Stejně jako u P⁷ všechny pokusy opatřiti snímek anebo alespoň kopii textu byly marné.

¹¹⁾ Theologische Literaturzeitung 26 (1901) 71 s. a Licht vom Osten⁴ 203 s.

¹²⁾ Verhandlungen der 25. Versammlung der deutschen Philologen u. Schulmänner in Halle. Leipzig 1868 p. 44—45.

P¹² Hebr. 1, 1.

Papyrus pochází z Fayûmu, kde byl nalezen r. 1897. Byl přečten a uveřejněn Grenfellem a Huntem v *The Amherst Papyri*. London 1900, t. I, str. 28—30. No. IIIb.¹³⁾ Papyrus jest uložen ve sbírce lorda Amhersta (Didlington Hall, Norfolk). Papyrus jest opět dokladem, jak bylo používáno papyru popsaného pouze recto k pozdějšímu psaní. Strana recto obsahuje křesťanský dopis zaslaný mezi rokem 264—282 $\alpha\pi\omicron$ Ρωμης křesťanům v Arsinoe. Papyrus jest značně poškozen, takže obsah není dosti jasný. Jedná se o dluh, který mají adresáti zaplatit jakémusi Primitinovi v Alexandrii. Dopis jest psán ve třech sloupcích a nad třetím sloupcem jinou rukou z pozdější doby jest napsáno třináct prvních slov z epištoly k Židům. Na straně verso pak jest napsán řecky 1—5 verš Genese. Písmo novozákonního fragmentu jest úzká unciála z konce 3. neb počátku 4. stol.

P¹³ Hebr. 2, 14—5, 5; 10, 8—11, 13; 11, 28—12, 17.

I na tomto papyru, jako u *P¹²*, je biblický text na zadní straně papyru, jehož přední strana jest popsána textem nebiblickým, v tomto případě latinským výběrem z některých knih Liviových (37—40 a 48—55).¹⁴⁾ Snad nějaký římský úředník přinesl s sebou text do Egypta, zde papyrus zanechal a nějaký křesťan na prázdnou stranu vepsal text novozákonní. Jest tedy papyrus zbytkem svitku a podle zachovaného stránkování obsahoval pravděpodobně daleko více textu. 11 sloupců textu jest stránkováno jako 47—50, 63—65, 65—69. Papyrus byl nalezen v r. 1904 a publikován Grenfellem a Huntem v *P. Oxy 657* (IV. str. 38—48). Papyrus se nachází od r. 1906 v Britském museu Inv. N. 1532 verso.¹⁵⁾

Písmo jest unciální, oválového typu, poněkud nepravidelné. Text papyru jest asi z první poloviny 4. stol. Až do nálezů papyrů Chester Beatty byl *P¹³* nejdelším novozákonním papyrem. Obsahoval více než $\frac{1}{4}$ listu k Židům na 11 sloupcích.

¹³⁾ Snímek v. Deissmann, *Licht v. Osten*, str. 142.

¹⁴⁾ Viz E. Kornemann, *Die neue Livius-Epitome aus Oxyrhynchus. Text und Untersuchungen*. Leipzig 1904.

¹⁵⁾ Snímek viz v *New Pal. Soc. Pl.* 47.

P¹⁴ I Kor. 1, 25—27; 2, 6—8; 3, 9—10. 20.

Sedm malých fragmentů, které našel v klášteře sv. Kateřiny na Sinaji ve vazbě knihy Rendel Harris. Týž papyry publikoval¹⁶⁾ a určil jejich stáří na 5. stol. Fragmenty jsou uloženy v klášteře, kde byly objeveny.

P¹⁵ I Kor. 7, 18—8, 3.

Papyrus pochází z Oxyrhynchu a byl publikován Grenfellem a Huntem v P. Oxy 1008 (VII, str. 4—8).¹⁷⁾ Nyní jest uložen v museu v Kahýře č. 47423. List má na recto straně 38 řádek, na straně verso 37 a jest zbytkem kodexu. Text jest psán v jednom sloupci na stránce, takže řádky jsou poměrně dlouhé, někdy až o 28 písmenech. Průměr písmen jest 25—26. Papyrus byl nalezen ve stavu dosti dobrém, takže čtení až na malé výjimky jest jisté. Písmo jest velké, unciální, poněkud nakloněné. Papyrus byl nalezen zároveň s následujícím novozákonním (č. 1009) a zlomkem Kallimachovým; všechny tyto papyry podle písma jsou ze druhé pol. 4. stol. Větších orthografických zvláštností papyrus nemá. Zdá se, že itacismy jsou úmyslné, neboť v 7, 33 (řádka 12) kopista původně napsal $\gamma\iota\nu\epsilon\sigma\theta\epsilon$, ale pak přepsal ι v ϵ a napsal $\gamma\epsilon\iota\nu\epsilon\sigma\theta\epsilon$. Tento způsob psaní se pak vyskytuje ještě několikrát $\gamma\epsilon\iota\nu\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$ 7, 28 (řádka 25) $\theta\lambda\epsilon\iota\psi\iota\nu$ 7, 38 (řádka 60). Zkratky vyskytující se v rukopise jsou běžné zkratky této doby, až na zkratku: $\overline{KMOY} = KO\S MOY$ (řádka 34 a 40).

P¹⁶ Fil. 3, 10—17; 4, 2—8.

Papyrus byl nalezen zároveň s *P¹⁵* v Oxyrhynchu a publikován v P. Oxy 1009 (VII, str. 8—10).¹⁸⁾ Jest rovněž uložen v museu v Kahýře s číslem 47424. List jest velmi špatně zachován. Hořejší část listu se ztratila, takže mezi recto a verso schází 7 veršů epištoly. I tento list, jako předcházející byl popsán pouze v jednom sloupci, který čítá v dnešním stavu 18—19 řádek z původních téměř čtyřiceti. Písmo jest poněkud odchylné od *P¹⁵*, ale časově jest asi ze stejné doby, t. j. ze druhé pol. 4. století.

¹⁶⁾ Biblical fragments from Mount Sinai, London 1890, n° 14, p. 54—56.

¹⁷⁾ Text publikován též v Patr. Orient. XVIII, str. 457—60.

¹⁸⁾ Text publikován též v Patr. Orient. XVIII, str. 460—461.

P¹⁷ Hebr. 9, 12—14. 15—19.

List z kodexu, nalezený v Oxyrhynchu a publikovaný Grenfellem-Huntem v P. Oxy č. 1078 (VIII, str. 11—13).¹⁹ Papyrus jest uložen v Cambridge (univ. libr. add. 5893). List jest opět značně poškozen. Na straně recto jest 10 řádek, verso 11. Protože ztracená část mezi 9, 14 (συνειδησιν ἡμῶν) a 9, 15 (οἱ κλημενοι) by zabrala asi 5 řádek, čítal sloupec pravděpodobně 15—16 řádek a list byl vysoký asi 21 cm. Podle známek paleografických jest papyrus ze 4. století.

P¹⁸ Apoc. 1, 4—7.

Papyrus pochází opět z Oxyrhynchu a byl publikován v P. Oxy 1079. (VIII, str. 13—14).²⁰ Jest uložen v Britském museu pod č. 2053.

Papyrus jest zbytkem svitku, který byl původně popsán pouze na straně recto, a sice koncem knihy Exodus (40, 26—32) s explicitem ΕΞΟΔΟΣ. Později, snad již na konci 3. stol., byl na stranu verso vepsán zlomek Apokalypse. Písmo jest kursivní, přímé, střední velikosti a podle vydavatele A. S. Hunta z počátku 4. stol., snad již i konce 3. stol. Orthografie jest dobrá, přízvuků kopista neužívá, nomina sacra zkracuje. Zvláštností jest zkrácená forma pro Ἰησοῦς Χριστός (1, 5) $\overline{IH} \overline{XP}$.

P¹⁹ Mt. 10, 32—11, 5.

Papyrus pochází rovněž z Oxyrhynchu. Byl vydán A. S. Huntem v P. Oxy 1170 (IX, str. 7—9). Jest nyní v Oxfordě Bodl. M S Gr. bibl. d. 14.

Papyrus 22·9×9 cm jest na okrajích velmi poškozen. Z této příčiny a pro příliš hnědý odstín inkoustu bylo těžké a místy nejisté přečtení textu. Široce od sebe vzdálené řádky jsou psány velkou, přímou unciálou, kterou vydavatel klade do 5. stol. Zvláštností papyru jest, že kopista neužívá obvyklých theologických zkratk.

P²⁰ Jak. 2, 19—3, 2; 3, 4—9.

Papyrus pochází z Oxyrhynchu a byl publikován A. S. Huntem v P. Oxy č. 1171 (IX, str. 9—11).²¹ Fragment je listem z

¹⁹⁾ Text publikován v Patr. Orient. XVIII, str. 461—2.

²⁰⁾ Znovu publikován v Patr. Orient. XVIII, str. 465—66.

kodexu. Nyní jest uložen v Princetonu, New Jersey USA., Univ. Library 0174. Písmo je přímé, pečlivé, polokursivního charakteru spíše z konce 3. stol., než z počátku 4. stol. *Πνεῦμα*, *κύριος* a *Θεός* jsou psány v obvyklých zkratkách, *πατήρ* a *ἄνθρωπος* jsou cele vypsány. Orthografie jest celkem dobrá. Na některé nesprávnosti bude upozorněno v části textově kritické.

P²¹ Mt. 12, 24—26, 31—33.

Papyrusový fragment z kodexu, nalezený v Oxyrhynchu. Byl vydán A. S. Huntem v P. Oxy 1227 (X, str. 12—24). Místo uložení: Allentown, Pensylvania U. S. A. Muhlenberg College. Písmo jest poněkud širší, přímá unciála. Vydavatel objevil určité podobnosti s paleografií jím již dříve publikovaného apokryfu *Ἀναβατικὸν Ἡσαίου* a položil P²¹ do 5. stol. Rovněž inkoust, který jest hnědého odstínu, je charakteristický pro tuto dobu.

P²² Jan 15, 25—16, 2; 16, 21—31.

Papyrus, stále ještě z nálezů oxyrhynchských, byl publikován A. S. Huntem v P. Oxy 1228 (X, str. 14—16).²²⁾ Místo uložení: Glasgow, Univ. Libr.

Tentokráte jest papyrus zbytkem svitku, z něhož se zachovaly pouze dva sloupce textu. Písmo jest kursivní, přímé, střední velikosti, asi z konce 3. stol. Zkratky jsou obvyklé.

P²³ Jak. 1, 10—12. 15—18.

Papyrus pochází z Oxyrhynchu. Byl vydán A. S. Huntem v P. Oxy 1229 (X, str. 16—18).²³⁾ Místo uložení Urbana, Illionis. U. S. A. Univ. Class. Mus. G. P. 1229. Papyrus pochází z kodexu, podle unciálního písma ze 4. stol. Obvyklých zkratk papyrus nezná. Stránky jsou číslovány β 2, γ 3; první stránka byla tedy na předcházejícím listě, který se nezachoval a který měl též titul.

²¹⁾ Snímek uveřejnil vydavatel v P. Oxy IX Plate I (recto). Papyrus znovu publikoval K. Wessely v Patr. Orient. XVIII, p. 464—5.

²²⁾ Text znovu publikován v Patr. Orient. XVIII, str. 451—52.

²³⁾ Text znovu publikován v Patr. Orient. XVIII, str. 463—64.

P²⁴ Apoc. 5, 5—8; 6, 5—8.

Místo nálezu: Oxyrhynchos. První publikace: A. S. Hunt v P. Oxy 1230 (X, str. 18—19).²⁴⁾ Místo uložení: Newton Centre Mass., U. S. A. Newton, Theological Institute.

Písmo jest unciální se sklonem ke kursivě. Zkratky: $\overline{\Pi\Nu\Lambda}$ pro $\piνεύματα$, $\overline{\Theta\upsilon}$ pro $\Thetaεοῦ$ a ζ pro $\acute{\epsilon}\pi\tau\acute{\alpha}$.

P²⁵ 1 Petr. 5, 5—13.

Jako P²⁵ uvádí Dobschützův katalog fragment, který byl nalezen v Oxyrhynchu a byl publikován Grenfellem a Huntem v P. Oxy 1353 (XI, str. 5—6). Avšak dle vydavatelů jest fragment zbytkem kodexu pergamenového: A leaf of thin vellum, broken and worm-eaten, but showing approximately the original dimensions« (l. c. str. 5). Fragment se stal majetkem: The Bonebrake Theological Seminary. Dayton. Ohio. Chtěje si získati jistotu, zda fragment jest zbytkem kodexu papyrusového či pergamenového, (pak bylo by nutno jej škrtnouti z katalogu papyrů), dopsal jsem presidentu semináře A. T. Howardovi o informace a fotografii. Bohužel, pátrání nemělo úspěchu, protože od roku 1923, kdy se seminář stěhoval do nové budovy, jest rukopis pohřešován. Tak mi bylo sděleno dopisem z 11. ledna 1938.²⁵⁾

Rukopis byl psán unciálním písmem, podobným kodexu sinajskému a tedy asi ze 4. stol.

P²⁶ Řím. 1—16.

Papyrus, pocházející z Oxyrhynchu, jest zbytkem kodexu. Byl vydán Grenfellem a Huntem v P. Oxy 1354 (XI, str. 6—9). Když byly papyry Egypt Exploration Society rozděleny do Ameriky, P²⁶ se dostal do Texasu (Southern Methodist University).

²⁴⁾ Text znovu publikován v Patr. Orient. XVIII, str. 467.

²⁵⁾ »Those of us who are teachers in our Seminary now understand that years ago the fragment you refer to, was sent to our Seminary, but I regret very much to say that we are not able to locate it. In 1923 the Seminary moved from a former site to a new location and somehow in that removal this manuscript was lost. There is no one here now who had anything to do with the library at that time.«

Papyrus jest velmi poškozený, takže dešifrace byla obtížná. Písmo jest přímé, široké, pozdnějšího byzantského charakteru, takže papyrus pochází až ze 6. anebo 7. stol. Rovněž hnědě-červený inkoust ukazuje na tuto dobu.

P²⁷ Řím. 8, 12—22. 24—27. 33—39; 9, 1—3. 5—9.

Papyrus pochází stále ještě z Oxyrhynchu a byl po prvé vydán Grenfellem a Huntem v P. Oxy 1355 (XI, str. 9—12).²⁶⁾ Místo uložení: Worcester, Cathedral Library.

Fragment jest zbytkem kodexu. Papyrus jest velmi poškozený, zbylo jen několik písmen z každé řádky. Podle unciálního písma s kursivními prvky jest rukopis pravděpodobně již ze 3. stol. Přímé, nepravidelné písmo připomíná P²⁰, který jest rovněž ze 3. stol. V textu jest stopa korekce druhé ruky.

P²⁸ Jan 6, 8—12. 17—22.

Papyrus jest částí listu z kodexu evangelia sv. Jana. Zachovala se pouze spodní část listu. Rukopis pochází z Oxyrhynchu a byl vydán Grenfellem a Huntem v P. Oxy 1596 (XIII, str. 8 až 10). Fragment byl nalezen zároveň s papyry ze 4. stol. I tento rukopis pravděpodobně pochází z rané doby 4. stol. podle polounciálního písma, střední velikosti.

Místo uložení: Berkeley, Californie. U. S. A., Pacific School of Religion.

P²⁹ Sk. ap. 26, 7. 8. 20.

Jest to pouze nepatrný fragment, spodní část papyrusového listu z kodexu. Zachovalo se pouze 10 řádek, vždy jen o 7 až 10 písmenkách, ne však, jak bude později ukázáno, bez zajímavosti pro textovou kritiku.

Papyrus jest z nálezů v Oxyrhynchu, publikovaný Grenfellem a Huntem v P. Oxy 1597 (XIII, str. 10—12).²⁷⁾ Dnes jest uložen v Oxfordě (Bodl. Ms Gr. bibl. g. 4.). Písmo jest větší, poněkud nepravidelná unciála z konce 3. neb počátku 4. stol.

²⁶⁾ Papyrus byl též publikován K. Wesselym v *Patr. Orient.* XVIII, str. 455—57. Snímek recto strany viz P. Oxy XI. London 1915.

²⁷⁾ Snímek verso strany uveřejnili vydavatelé v P. Oxy (Plate I.)

P³⁰ 1 *Thes.* 4, 13. 16—18; 5, 3. 8—10. 12—18. 26—28;
2 *Thes.* 1, 1—2.

P³⁰ sestává ze dvou fragmentů a z jednoho, dosud neidentifikovaného kousku. Rukopis jest částí kodexu, který pravděpodobně obsahoval všechny listy sv. Pavla, protože se zachovalo vysoké stránkování jednoho listu (207—8).

Rukopis, publikovaný Grenfellem a Huntem v P. Oxy 1598 (XIII, str. 12—14) je nyní v Gentu (univ. knihovna 61).

Písmo jest unciální, zaokrouhlené, starého biblického typu, takže rukopis nutno položit do 3. st. nebo nanejvýše do počátku 4. stol. Nomina sacra jsou zkracována, paleografických zvláštností v rukopise není.

P³¹ *Tit.* 1, 11—15; 2, 3—8.

Papyrus, zlomek z epištoly k Titovi, jest majetkem John Rylands Library (N° 5) v Manchesteru a byl publikován A. S. Huntem v I. katalogu této bohaté bibliotéky.²⁸⁾

Fragment jest zbytkem, a to spodní částí, listu papyrusového kodexu. Písmo jest unciální, kulaté, dosti široké. Pro podobnost s oxyrhynchskou Genesí (P. Oxy 656. Tom. IV, plate II), kterou A. S. Hunt s jistotou položil do 3. stol., klade se do téže doby i P³¹. Jest užito obvyklé zkratky $\Theta\epsilon\omicron\upsilon$ a pravděpodobně též $\alpha\nu\theta\rho\acute{\omega}\pi\omega\nu$.

P³² *Řím.* 12, 3—8.

Tento zlomek ze 12. kap. listu k Římanům jest rovněž majetkem John Rylands Library (N° 4) a jako papyrus předcházející byl publikován A. S. Huntem v I. svazku katalogu této knihovny (N° 4).

Papyrus jest popsán pouze na straně recto tmavohnědým inkoustem, napříč vláken papyru, ve dlouhých řádcích. Sloh písma, které jest unciální se sklonem ke kursivě, nasvědčuje pozdnímu datu rukopisu. Vydavatel klade jej do konce 6. anebo počátku 7. stol.

Zdá se, že kopie byla určena pro předčítání v kostele. Nasvědčují tomu čárky, zvláště na počátku řádek, jež byly asi určeny pro předčitatele. Avšak listem z oficielního lekcionáře asi rukopis nebude, protože jest popsán pouze na jedné straně.

²⁸⁾ Catalogue of the Greek Papyri in the John Rylands Library ed. by A. S. Hunt. Vol. I. Manchester 1911. N. 5.

P³³ Sk. ap. 15, 22—24. 27—32.

Papyrus pochází z Fayûmu, kde byl nalezen r. 1883; dostal se do Vídně, kde jest nyní uložen v národní knihovně. Fragment byl teprve v r. 1912 uveřejněn Karlem Wesselym.²⁹⁾ Jest to pouze jeden list z papyrusového kodexu, popsáný na obou stranách, o jednom širokém sloupci na stránce. Podle písma klade vydavatel rukopis do 6. anebo až 7. stol.

P³⁴ I Kor. 16, 4—7. 10; 2 Kor. 5, 18—21; 10, 13—14; 11, 2. 4. 6—7.

Papyrus pochází rovněž z Fayûmu, kde byl nalezen roku 1883, a stejně jako *P³³* jest uložen v národní knihovně ve Vídni. Byl publikován K. Wesselym³⁰⁾ zároveň s *P³³*. Papyrus jest dvojlist, popsáný recto i verso, tedy zbytek kodexu, ne však stejného, jako papyrus předcházející. Na rozdíl od rukopisu předcházejícího jest *P³⁴* psán ve dvou úzkých sloupcích na stránce. Zdá se, že kodex obsahoval ne-li celý Nový zákon, tedy alespoň listy sv. Pavla. Podle písma klade vydavatel rukopis stejně jako *P³³* do 6. anebo 7. stol.

P³⁵ Mt. 25, 12—15. 20—23.

Papyrus pochází z italských vykopávek, které v r. 1910/11 konali v Oxyrhynchu E. Pistelli a G. Farina. Byl publikován E. Pistellim jako první papyrus v PSI. (I. N° 1).

Papyrus jest zbytkem kodexu, data poměrně nízkého. Podle podobnosti s fragmentem Hermova Pastýře z PAmh II (Plate XXIV) klade vydavatel rukopis až do 7. stol. Na straně recto se zachovalo pouze 10 řádek, na straně verso 12 z původních asi 31—32. V každé řádce bylo asi 18 písmen.

P³⁶ Jan 3, 14—18. 31—32.

Jsou to zbytky dvou listů papyrusového kodexu malého formátu (c. 14 × 9). Jsou téhož původu jako *P³⁵* a byly rovněž publikovány E. Pistellim v 1. svazku PSI (N° 3). Písmo rukopisu jest unciální, přímé, těžkopádné, nesouměrné, spíše pozdějšího data. Vydavatel klade papyrus do 6. stol.

Podle paginace, která se zachovala na vrchním okraji prvního fragmentu $[\overline{\lambda\epsilon}]$, počínal kodex začátkem evangelia sv. Jana.

²⁹⁾ Studien zur Palaeographie und Papyruskunde. XII N° 190 (str. 245) Leipzig 1912.

³⁰⁾ Studien.... N° 191 str. 246.

P³⁷ Mt. 26, 19—52.

Papyrus, který jest nyní majetkem michiganské university (Ann Arbor 1570), byl vydán známým odborníkem v papyrologii i biblistice H. A. Sandersem v *Harvard Theological Review*, 19 (1926) p. 215—226.³¹⁾

Papyrus jest zbytkem kodexu, a to pouze jediný list. Není bez mezer, zvláště na okrajích, ale zachovalo se přece poměrně dosti textu. Na straně recto je 33 řádek (Mt. 19—37), na straně verso 32 řádek (Mt. 37—52). Řádky jsou velmi dlouhé, o 40—50 písmenech. Písmo jest polokursivní, asi ze 3. stol., a to spíše z druhé poloviny. Tu a tam se vyskytují nepravidelná znaménka, udávající konce stichů. Jestliže znaménka měla usnadňovati četbu, není vyloučeno, že kodexu bylo kdysi užíváno při bohoslužbě.

P³⁸ Sk. ap. 18, 27—19, 6. 12—16.

Jako *P³⁷* jest i *P³⁸* v majetku michiganské university (Ann Arbor 1571) a byl rovněž uveřejněn prof. H. A. Sandersem v *Harvard Theological Review*, 20 (1927) p. 1—19.³²⁾ Papyrus pochází pravděpodobně z Fayûmu a byl r. 1924 zakoupen v Kahýře. Do Michigan se dostal ještě s jinými papyry ve stavu velmi ubohém a bylo třeba veliké trpělivosti a dovednosti, než se podařilo H. A. Sandersovi rozkouskovaný papyrus spojit v jeden celek a určit jeho obsah. Jeho práce byla odměněna textovou důležitostí fragmentu, o níž bude řeč ještě později.

Rukopis jest popsán úhledným, unciálním písmem, recto i verso, je tedy zbytkem kodexu. Kodex obsahoval podle paginace, která se zachovala na straně verso (NO = 59), celé Skutky apoštolské. Potvrzuje to i součet řádek. Na každé straně papyru bylo 24—26 řádek. Bezova kodexu podle Ropes'ova vydání a 18—19 kap. Sk. ap. našeho papyru se přibližně shoduje s položením těchto kap. v edici Ropes'ově.

³¹⁾ Text s kritickým komentářem znovu otiskl P. Lagrange v *Revue biblique* 38 (1929) p. 161—177. Tamže uveřejněn i snímek papyru recto i verso.

³²⁾ H. A. Sanders uveřejnil opět snímek, recto i verso. Text znovu uveřejnil a studoval P. Lagrange v *RB.*, 1927, 549—560 a v *Crit. text.* 402—406. Srv. též: *The Beginnings of Christianity*, edited by F. J. F. Jackson and K. Lake. Vol. V. p. 262—68. Note XIII.

Vydavatel klade rukopis již do počátku 3. stol. P. Lagrange projevil pochybnosti o tak vysokém stáří, srovnáváje snímek papýru s P Oxy 1224, který jest podobný P³⁸ a byl Grenfellem a Huntem položen do konce 3. neb poč. 4. stol. W. Schubart skutečně také též do této periody P³⁸ položil. U. Wilcken dokonce myslí na konec 4. stol. anebo poč. stol. 5.

P³⁹ Jan. 8, 14—22.

Papyrus, pocházející z Oxyrhynchu, vydali Grenfell a Hunt v P. Oxy 1780 (XV) str. 7—8. Místo uložení: Chester, Pennsylvania U. S. A. Crozer Theol. Seminary.

Fragment jest listem z kodexu; jeho spodek a vršek jest úplný, avšak kolmě jest poškozen, tak že skoro polovina řádek schází. Písmo jest úhledné, typu »biblického«, ne starší čtvrtého století. V rukopise se vyskytují běžné theologické zkratky. V levém rohu recto stránky se zachovala paginace 74.

P⁴⁰ Řím. 1, 24—27; 31—2, 3; 3, 21—26; 26—4, 8; 6, 4. 5. 16.

Číslem P⁴⁰ byly označeny zlomky z listu k Římanům, vydané Fr. Bilabelem ve VBP (Veröffentlichungen aus den Badischen Papyrussammlungen. Heidelberg 4 (1924) Nr. 57 str. 124 až 127). Jest to část nálezů, který vykopal těsně před světovou válkou Fr. Bilabel v Qarâra na východním břehu Nilu.

Fragmenty jsou zbytkem kodexu, popsaného recto i verso v jednom sloupci na stránce. Podle písma jsou to zlomky až z 5. anebo dokonce až 6. století.

Papyrus jest kulturním dokladem doby, kdy znalost řečtiny v klášterích u Qarâra byla již velmi ubohá a byla zatlačena kopštinou, která se stávala vládnoucí řečí. Opisovatel našeho kodexu jistě mnoho řecky nerozuměl, když mohl takto splést 4. a 5. verš čtvrté kapitoly listu:

*Τῷ δὲ ἐργαζ[ομ]
[ένῳ] ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται
[κατὰ τὰ χάριν ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀφίλη
μα· ὁ τῷ δὲ <<ἐργαζ[ομένῳ] οὐ[λο]
γίζεται ὁ μισθ[ὸς κατὰ τὰ χάριν>>
<μὴ ἐργαζομένῳ>
πιστεύουσι [δὲ ἐπὶ τὸν δικαιο
σύνην τὸν ἀσεβ[ῆ] λογί[ζ]εται.*

P⁴¹ Sk. ap. 17, 28—31. 32—18, 1; 18, 24. 25—27; 19, 1—4. 6—8. 13—16. 18—19; 20, 9—13. 15—16. 22—24. 27—28. 35—38; 21, 1—3; 22, 12—14. 17.

Fragmenty jsou z dvoujazyčného, řecko-koptického (sah.), kodexu. Jsou psány unciálním písmem, z doby velmi pozdní, asi ze 12.—13. století. Jsou uloženy ve vídeňské národní knihovně (7541—48) a byly uveřejněny nejdříve Karlem Wesselym³³⁾ a znovu J. H. Ropesem³⁴⁾

P⁴² Mr. 14, 40—48.

Tento papyrus, publikovaný K. Wesselym,³⁵⁾ byl neprávem E. Dobschützem³⁶⁾ zařazen mezi řecké papyry, protože není řecký, nýbrž koptický. Bude proto nutno toto číslo katalogu nahraditi papyrem jiným.

P⁴³ Apoc. 2, 12—13; 15, 8—16, 2.

Papyrus pochází z anglických vykopávek, které těsně před světovou válkou konal Reginald Campbell Thompson ve Wadi Sarga jižně od Asiût. Papyrus byl publikován teprve po světové válce H. J. Bellem.³⁷⁾ Nyní jest rukopis v Britském muzeu v Londýně (č. 2241). Malý tento papyrusový fragment, ačkoliv jest popsán na obou stranách, nezdá se zbytkem kodexu jednak proto, že rukopis na každé straně jest různý, od různých písařů, jednak i proto, že mezera v textu jest příliš veliká. Na straně verso jest text 2. kap. Zjevení sv. Jana a na straně recto až kap. 15 a 16. Spíše by mohl býti rukopis zbytkem svitku. Snad jest zbytkem lekcionáře, anebo liturgické knihy, která obsahovala pouze úryvky z biblických textů. Písmo strany recto jest nakloněná unciála střední velikosti, dosti hrubé písmo strany verso jest již spíše kursivní. Podle písma jest rukopis až ze 7. stol.

³³⁾ Studien IV. Leipzig, 1914 Nr. 237 a-m.

³⁴⁾ The Beginnings of Christianity. Vol. III. p. 271-75.

³⁵⁾ Studien XV. Nr. 233.

³⁶⁾ ZNTW, 1933 p. 187.

³⁷⁾ W. E. Crum and H. J. Bell, Wadi Sarga. Hauniae, Gyldendalske Boghandel-Nordisk Forlag 1922. p. 43—45.

P⁴⁴ Mt. 17, 18. 25; Jan 15, 8—16, 2.

Podle E. Dobschütze jest rukopis zbytkem lekcionáře a jest uložen v New-Yorku, Metrop. Mus. 14, I. 527. Nepodařilo se mi získati snímku, takže nemohu podati o papyru bližších zpráv. Universita v Chicagu připravuje dílo o textu lekcionářů, kde snad budou podrobnosti o papyru. E. C. Coirwella a D. W. Riddle, *Prolegomona to the study of the lectionary text of the Gospels*, Chicago, 1933 mi nebyla přístupna.

P⁴⁵, ⁴⁶, ⁴⁷.

3

PAPYRY CHESTER BEATTY.

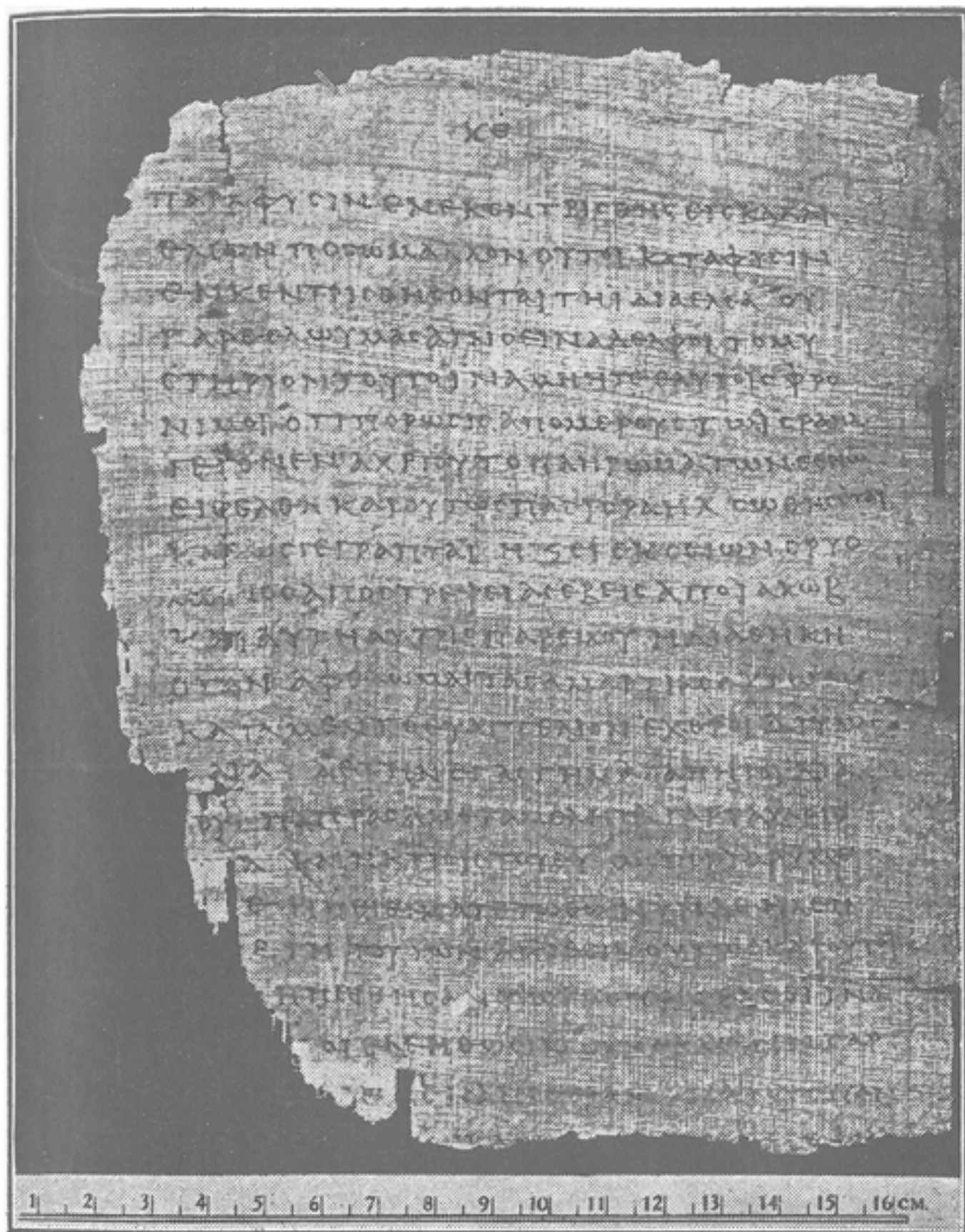
Když v roku 1928 psal v *ZnTW* (str. 216) E. v. Dobschütz o dvou význačných starozákonních papyrech, Berlínské *Genesis* a malých prorocích z *Freer Collection*³⁸⁾ projevil naději, že snad někdy podobným šťastným nálezem bude obohacen a originálům přiblížen text Nového zákona.³⁹⁾ Toto přání se stalo skutkem velmi záhy již v r. 1930, kdy byly nalezeny starozákonní i novozákonní papyry Chester Beatty, jimiž skutečně text Nového zákona byl přiblížen o celé století k originálům novozákonních knih.

H i s t o r i e n á l e z u.

Na jaře r. 1930 nabízeli obchodníci starožitnostmi v Káhýře německému učenci dr. Carlu Schmidtovi řecké papyry

³⁸⁾ H. A. Sanders-C. Schmidt, *The minor prophets in the Fr. Coll. and the Berlin fragm. of Genesis*, New York 1927.

³⁹⁾ »Jene 2 Papyri gehören zwar nicht unmittelbar in die Liste der NTlichen Handschriften. Aber sie haben doch auch für uns eminente Bedeutung durch die nunmehr gesicherte Tatsache, daß sich Original-Handschriften der vorkonstantinischen Zeit trotz der Diocletianischen Verfolgung in größeren Umfange erhalten haben, nicht bloß kleine Einzelbruchstücke. Das ergibt für uns die Hoffnung, daß wir eines Tages auch für das NT ähnliches finden können. Und damit eröffnet sich die Aussicht, dem Text der Origeneszeit unmittelbar nahe zu kommen, jedenfalls über die großen 3 Rezensionen, die um 300 entstanden, von da an den Osten beherrschen, die des Hesych, die des Pamphilus und die des Lukian, hinaus in die Zeit der ihnen vorangehenden Provinzialtexte vorstoßen zu können.«

Ukázka z papyrů Chester Beatty.

Stránka z části listu sv. Pavla k Římanům (11, 24—32). Zachováno 21 řádek, dolní část papyru je ztracena. Jak patrně z nadpisu KΘ byla to 29. stránka.

Štoček jest majetkem dr. Karla Šimečka, prof. v Brandýse n. L.
Ke str. 58 n.

s biblickým textem. Schmidt poznal, že jde o papyry velmi staré a vzácné, avšak pro požadované fantastické sumy nemohl nic koupit. V téže době byly nabízeny papyry řediteli německého archeologického Institutu v Kahýře prof. H. Junkerovi, který pro vídeňskou národní knihovnu několik fragmentů zakoupil. Papyry vzbudily ve Vídni pozornost ředitele H. Gerstingera pro své stáří i sdělení, že existuje ještě větší počet fragmentů u obchodníka. Bylo pátráno po osudu ostatních papyrů, avšak obchodník sdělil prof. Junkerovi, že již jiný Evropan papyry koupil a odvezl do Anglie.

Za několik měsíců se objevila v Times (19. 11. 1931) sensační zpráva ředitele a prvního knihovníka Britského musea F. Kenyona, že známému soukromému sběrateli A. Chester Beattymu se podařilo zakoupit staré vzácné biblické papyry, jejichž publikací byl pověřen F. Kenyon. Když pak zaslal Kenyon do Vídně fotografii z kodexu evangelia sv. Matouše, ukázalo se, že londýnské fragmenty prvního evangelia a vídeňské fragmenty téhož evangelia jsou týmž kodexem a proto stejného původu. Další větší část papyrů se dostala do majetku university michiganské. Možno tedy mluvit o velikém štěstí, že nález nebyl ještě více rozkouskován. Svůj slib, že papyry budou co nejdříve publikovány, Kenyon také splnil.⁴⁰⁾ Ke konservaci byl povolán berlínský dr. Ibscher a již v roce 1933 vychází první svazek jako úvod k papyrům a fotografické ukázky z každého ze dvanácti kodexů. Kenyon publikoval nejdříve papyry novozákonní a ve svazku epištol Pavlových i onu část epištol, která jest v majetku michiganské university, kterou již dříve uveřejnil prof. H. A. Sanders.⁴¹⁾ Fragment vídeňský publikoval H. Gerstinger.⁴²⁾

⁴⁰⁾ The Chester Beatty Biblical Papyri, fasc. 1—5, London (1933 až 1936).

⁴¹⁾ A Third-century Papyrus Codex of the Epistles of Paul. Ann Arbor, University of Michigan Press, 1935.

⁴²⁾ Ein Fragment des Chester Beatty-Evangelien Kodex in der Papyrussammlung der Nationalbibliothek zu Wien (P. Graec. Wind. 31974). Aegyptus 13 (1933) p. 67—72.

M í s t o n á l e z u.

Zůstane asi navždy záhadou, odkud nález pochází. Sebakhin, domorodí nálezci i obchodníci mají zájem o to, aby nálezy co nejvíce utajili, a což je ještě horší, aby nálezy z důvodů obchodních rozkouskovali. Tak se stalo i s papyry Chester Beatty. Podle Kenyona místem nálezu bylo nejpravděpodobněji okolí Fajjûm. Místo nálezu jest však asi jinde, než v horním Egyptě, protože jeden z obchodníků prozradil C. Schmidtovi, že místo nálezu jest hledati severně od silnice, která spojuje 'Alalme (na východním břehu Nilu) a klášter sv. Antonína a Pavla při Rudém moři (někde u Atfih, bývalé Aphroditopolis), tedy v krajině, kde ve starověku bylo velmi mnoho klášterů. Schmidtovi se ještě podařilo zjistiti, že papyry prý byly nalezeny v jedné nebo několika hliněných nádobách na starém koptickém hřbitově. Zprávy domorodců však nejsou vždy naprosto spolehlivé. Z tohoto udání možno učinit některé závěry. Papyry jsou nejspíše zbytkem křesťanské »genizach«, kam upotřebené rukopisy byly uloženy po pořízení kopií pergamenových. To by také nasvědčovalo původnímu liturgickému určení kodexů. Protože kniha Henochova a starokřesťanská homilie, rovněž nalezená mezi biblickými papyry, podle paleografických známek jest až ze 4. nebo 5. stol., byly kodexy v nádobě uloženy do země až po této době.

O b s a h a s t á ř í k o d e x ů.

Bylo nalezeno celkem jedenáct kodexů, z nichž 7 obsahuje knihy starozákonní, 3 kodexy knihy novozákonní, a poslední z nich apokryfní knihu Henochovu a starokřesť. homiíi, kterou prof. Campbell Bonner z Michigan označil jako dílo Melita ze Sard.

Ze Starého zákona byly nalezeny dva kodexy s textem Genese, jeden asi z první poloviny 4. stol., druhý z konce stol. třetího. Kodexy mají zvláštní význam pro textovou kritiku, protože obsahují části, nedochované v rukopise Vatik. a Sinajském.

Třetí kodex, obsahující části z Numeri a Deuteronomia, jest asi nejstarší z celého nálezu. Snad dokonce z první poloviny druhého století.

Čtvrtý kodex, zlomky z Isaiáše, jest asi z první poloviny třetího stol.

Z pátého kodexu se zachoval pouze jeden list z proroka Jeremiáše, pravděpodobně z konce 2. nebo počátku 3. stol.

Kodex šestý obsahuje fragmenty z Ezechiela, Daniele a knihy Esther. Původně se domníval Kenyon, že se jedná o kodexy dva, ale studiem nových zlomků, které získala universita v Princeton, se ukázalo, že se jedná o kodex jeden, psaný dvojí rukou. Týž papyrolog klade kodex do první poloviny třetího století. Poslední starozákonní kodex, pravděpodobně ze stol. 4., obsahuje zlomky z knihy Ecclesiasticus.

Zvláště významné jsou kodexy novozákonní, a proto také Kenyon, aby vyšel vstříc zájmům badatelů, publikoval je dříve než kodexy starozákonní. Již spojení čtyř evangelií v jeden celek (neměli jsme dosud žádného dokladu pro toto spojení před 4. stol.), jest velmi důležité pro historii kánonu.

První kodex, označený jako P⁴⁵, obsahuje Evangelia a Skutky apoštolské. Z původních asi 110 listů se zachovalo pouze 30 listů, a to 2 ze sv. Mt., 6 ze sv. Mr., 7 ze sv. Lk., 2 ze sv. Jana a 13 ze Sk. ap. I se zlomkem vídeňským zachovaly se tyto části:

Mt. 20, 24—32; 21, 13—19; 25, 41—26, 39 (Vídeň).

Mk. 4, 36—40; 5, 15—26, 38—43; 6, 1—3, 16—25, 36—50; 7, 3—15, 25—37; 8, 1, 10—26, 34—38; 9, 8, 18—31; 11, 27—33; 12, 1, 5—8, 13—19, 24—28.

Lk. 6, 31—41, 45—49; 7, 1—7; 9, 26—41, 45—62; 10, 1, 6 až 22, 26—42; 11, 1, 6—25, 28—46, 50—54; 12, 12, 18—37, 42—59; 13, 1, 6—24, 29—35; 14, 10, 17—33.

Jan. 10, 7—25, 31—42; 11, 10, 18—36, 43—57.

Sk. ap. 4, 27—36; 5, 10—20, 30—39; 6, 7—15; 7, 2, 10—21, 32—41, 52—60; 8, 1, 14—25, 34—40; 9, 6, 16—27, 35—43; 10, 2, 10—23, 31—41; 11, 2—14, 24—30; 12, 5, 13—22; 13, 6—16, 25—36, 46—52; 14, 3, 15—23; 15, 2—7, 19—26, 38—41; 16, 4, 15—21, 32—40; 17, 6—17.

Byl to kodex asi o 250 str., rozměrů 25×20 cm, s jedním sloupcem asi o 39 řádcích.

Kodex je psán čitelným rukopisem; písmo je čtverhranné, nakloněné napravo, bez přehnaných forem charakteristických písmen. Jeví prostotu, vlastní římské periodě. Rukopis se hlásí

rázem písma do období prvních dvou století, jež jsou charakterisována malými, čtverhrannými písmenami, a do periody byzantské s většími a drsnějšími typy. Z těchto paleografických důvodů položil Kenyon rukopis do 3. stol., a to spíše jeho první poloviny. Totéž učinili nezávisle i H. I. Bell a dr. W. Schubart. Tak byla zmenšena časová vzdálenost mez originálem a nejstarší kopií Evangelii a Skutků apoštolských o celé jedno století. Pořad evangelii jest jako v kodexu W a v některých svědčích t. zv. západního textu (D vl.): Mt. Jan Lk. Mr.

Nejúplnější a nejzachovalejší je druhý novozákonní kodex, kodex listů sv. Pavla, označený jako P⁴⁶. Podle stránkování měl kodex původně 104 listy, z nichž se zachovalo 86 listů. Byl to kodex o jedné složce (všechny listy byly na sebe položeny a pak přeloženy). Ztratilo se z něho sedm prvních listů, sedm listů jim odpovídajících a pak listy 9, 10 a jim zase odpovídající listy 95 a 96. Kodex obsahoval listy v tomto pořadí: K Římanům, Židům, 1 a 2 ke Korintským, k Efeským, Galatským, Filipským, Koloským, 1 a 2 k Thessalonickým. Na ztracených listech byly tyto části epištol sv. Pavla, jež se nedochovaly: Řím. 1, 1—5, 17; 6, 14—8, 15; 1 Thes. 2, 3—5, 5; 2 Thes. a snad listy pastýřské. Jest stále ještě problémem, co obsahovalo sedm posledních listů kodexu, jejichž existence jest zaručena sedmi listy na počátku rukopisu. Jest nepravděpodobné, že je písař nechal nepopsané, zvláště když čím dále ke konci rukopisu písmena stlačuje. Protože sedm listů na zbývající epištoly nedostačuje, domnívá se Sanders, že epištola k Titovi v listě nebyla a listy k Timotheovi jen ve zkrácené formě. Přijatelnější jest názor P. Lagrange, že písař spíše tři listy přidal, aby mohl opsati všechny pastorační epištoly.⁴³⁾

43) Významné jest položení listu k Židům ihned za list k Římanům. Ať již důvodem k tomuto čestnému položení epištoly byla důležitost v té době jí připisovaná, nebo snad důvod materiální (její délka), jest jisto, že v této době nebylo pochybováno o její pravosti.

Rovněž položení doxologie z listu k Římanům (16, 25—27) jest charakteristické. Doxologie, která v nejstarších rukopisech

⁴³⁾ Revue Bibl. 44 (1935) p. 625 s.

jest ke konci 16. kap., a v četných rukopisech ke konci kap. 14., jest zde položena ke konci kap. 15.

Podle úsudku nejlepších paleografů jest kodex ze 3. stol., a to spíše z jeho první polovice.

Třetí novozákonní kodex P⁴⁷ obsahuje 10 listů z Apokalypse sv. Jana. Písmo je hrubšího charakteru, bez nároků na kaligrafii. Písmena jsou vzpřímená, střední velikosti a spíše rázu římského než byzantského. Paleografie nasvědčuje 3. stol., podle Kenyona druhé jeho polovině, podle Wilckena spíše polovině první.

Jest zachován text Zjevení od 9, 10—17, 2, avšak na hořejším konci každého listu chybí 1.—4. řádek.

Konečně získal ještě Beatty 8 listů a 2 fragmenty a universita v Michigan 6 listů z apokryfní knihy Henochovy a starokřesťanské homilie. Kodex apokryfu, který obsahuje 97.—107. kapitolu z Henochovy knihy, jest významný, protože se jedná o první řecký manuskript, který byl tak populární ve starověku. Rukopis jest drsný a písařova znalost řečtiny nedokonalá, takže rukopis jest data pozdějšího než papyry s textem biblickým. Kenyon klade papyrus do čtvrtého anebo počátku pátého století.

V ý z n a m p a p y r ů C h e s t e r B e a t t y.

a) Pro historii knihy: Potvrdily hypotesu, že křesťané ještě před 4. stol., již ve 2. stol. začali užívatí místo svitku knihy.

b) Pro kánon Nového zákona: Ukázaly velmi rané spojení čtyř evangelií v jeden celek (což by u závitku pro přílišnou délku bylo těžko možné). Dokázaly, jaké vážnosti se na východě těšila epištola k Židům.

c) Pro textovou kritiku: Dokázaly věrnost a spolehlivost novozákonního textu a zmenšily časovou vzdálenost mezi originálem a první kopií o celé století.

⁴⁴⁾ Kodex Pavlových epištol i s částí michiganskou vydal F. Kenyon, *The Chester Beatty biblical papyri. Fasc. III. Supplement. Pauline Epistles.* London 1936.

P⁴⁶ Sk. ap. 23, 11—29.

Papyrus pochází z italských vykopávek, které konali v r. 1910/11 E. Pistelli a G. Farina v Oxyrhynchu. Byl publikován teprve v r. 1932 v PSI 1165 (X, 112—118)⁴⁵⁾. Text dešifroval M. G. Vitelli, textovou kritiku s konjekturami učinil Msgr. Giovanni Mercati (snímek).

Podle písma klade Vitelli rukopis do 3. stol., nevylučuje však možnost počátku století čtvrtého. Papyrus jest zbytkem kodexu a jest zajímavý s hlediska textově kritického, protože obsahuje řecký text, který schází v kodexu D, a rukopis, jak bude ještě ukázáno, se blíží textové skupině *δ* (západní text).

P⁴⁶ končí zatím oficiální Dobschützův katalog novozákon-
ních papyrů//Jako *P⁴⁹* bývá uváděn zlomek evangelia sv. Lu-
káše 22, 44—63 publikovaný v PSI II. Nr. 124 (p. 22—25)⁴⁶⁾. Za-
řazení mezi papyry však není správné, protože rukopis jest
zlomkem pergamenovým.

Jako *P⁵⁰* označený vídeňský⁴⁷⁾ zlomek z 25 a 26 kap. sv.
Matouše jest částí rukopisu Chester Beatty, proto patří spíše
k číslu *P⁴⁵*

1, 2 P. Ryl. Gk. 457 Jan 18, 31^{8r}—33a 37^{4r}—38.

Nejvzácnější památkou mezi novozákonními papyry jest
P. Ryl. 457, náležející k řeckým papyrům knihovny Jana Ry-
landa. Cena zlomku spočívá v jeho stáří, neboť pochází již
z první poloviny druhého století a jest tak nejstarším novozá-
konním rukopisem.

Přesně určit, odkud papyrus pochází, není možno, protože
jest jedním z velikého množství papyrů, jež v roce 1920 za-
koupil v Egyptě známý vydavatel *P. Oxy. Bernard P. Gren-
fell*. Týž zakoupil papyrus zároveň s papyry ptolemajské a řím-
ské doby, o nichž bylo známo, že pocházejí buď z Fayûmu ane-
bo z Oxyrhynchu. Odtud asi také pochází i novozákonní papyrus

⁴⁵⁾ Text papyru reprodukoval P. Lagrange v *Crit. text.* str. 406
až 409 a E. Dobschütz v *ZNtW*, 1933 p. 186—7. Srv. též A. C. Clark. *The
Acts of the Apostles*, Oxford 1933 str. 409—13.

⁴⁶⁾ P. Lagrange, *Critique textuelle*, p. XVI.

⁴⁷⁾ tamže.

Ryl. 457. Již v předcházejícím soupisu bylo ukázáno, že právě z těchto míst pochází nejvíce biblických papyrů.

Rukopis byl vydán samostatně v roce 1935 C. H. Robertsem (An Unpublished Fragment of the Fourth Gospel, Manchester) a v r. 1938 týmž vydavatelem ve III. svazku papyrů John Rylands Library.

Zlomek má rozměry 8.9×6 cm; text 6.4×5.8 cm. Jest zbytkem papyrusového kodexu a obsahuje na straně recto část veršů 31 až 33, na straně verso část veršů 37—38 z 18. kapitoly evangelia sv. Jana (P. Ježíš před Pilátem). Rukopis jest psán tmavým inkoustem na papyru světlé barvy a dobré jakosti.

Největší cena papyru spočívá v jeho stáří. O přesném datování papyrů nelze sice mluvit, avšak hlavně z paleografických známek dovedou dnes papyrologové s velkou pravděpodobností určit stáří papyrů. Toto se určuje hlavně srovnáním písma s tvarem písma v jiných textech, zvláště v textech datovaných. C. H. Roberts položil zlomek do první poloviny druhého století a tento úsudek potvrdili nejzkušenější papyrologové F. Kenyon, dr. W. Schubart a dr. H. I. Bell, kteří viděli fotografii textu.

Protože čtenáři mají v čele knihy snímek P. Ryl. 457, podávám podrobnější paleografický popis zlomku, který si pro své stáří zaslouží, aby byl důkladněji prostudován.

Písař papyru (pokud lze souditi ze skrovného dokladu) nepoužíval ani teček, ani pomlk, pouze t. zv. diaerese. Jeho prapopis, nehledě k několika itacismům, jest dobrý a jeho písmo, ač není písmem vycvičeného písaře, jest poněkud těžké, zakrouhlené, ale pečlivé. Často užívá několika tahů, aby utvořil jednotlivé písmeno (srovnej éta a zvláště sigma na recto straně, 1. 3), což působí dosti těžkopádným dojmem. Rád připojuje drobnou ozdobu nebo háček ke konci svých tahů (srovnej ómega, ióta, ýpsilon). Mezi zvláštními písmenkami lze uvést epsilon, delta, ýpsilon a mý.

Papyrus se velmi nápadně podobá svitku s textem IX. kap. Iliady, který uveřejnil W. Schubart v PAPYRI GRAECAE BEROLINENSES (č. 19 c.) a který klade do konce 1. stol. Stejně se podobá i P. Egerton 2 (H. I. Bell, Fragments of an unknown

Gospel, London 1935) z první pol. druhého stol. I s datovanými papyry má P. Ryl. 457 mnoho podobností. Tak s P. Fay. 110 (A. D. 94), P. Lond. 2078 (soukromý dopis z doby Domiciánovy), s P. Oslo 22 (žádost datovaná A. D. 127), takže položení našeho papyru do první pol. druhého stol. není nijak náhodné a neodůvodněné.

O významu papyru pro text evangelia sv. Jana bude psáno v části textově kritické.

P. Mich. Univ. 6652 Mt. 26, 29—35. 36—40; Sk. ap. 9, 34 až 38; 9, 40—10, 1.

Pod číslem 6652 jsou ve sbírce university v Michigan dva temné, otřepané fragmenty papyrusového kodexu, obsahující část evangelia sv. Matouše a Skutků apoštolských, jež nedávno publikoval H. A. Sanders (QUANTULACUMQUE, Studies Presented to Kirsopp Lake, London 1937 p. 151—161).

Do výše uvedené sbírky se dostaly papyry v létě 1934 prostřednictvím Britského musea. Jest zajímavé sledovati historii malého fragmentu Skutků apoštolských, od něhož hoření část byla odtržena a čirou náhodou opět spojena s původním listem papyru až v Americe. Na podzim, rovněž roku 1934, koupila michig. sbírka od E. E. Petersona, ředitele vykopávek v Kôm Auschîm, skupinu koptických a arabských papyrů. Byly mezi nimi nalezeny i tři nepatrné zlomečky řeckého papyru s textem Skutků apoštolských. Když je michig. papyrologové porovnali s papyrem, který před několika měsíci obdrželi z Britského musea, poznali, že vlastně tvoří jeden celek a že fragmenty textem, i papyrem se hodí k sobě. Jak vysvětliti toto náhodné setkání? Ředitelství Britského musea koupilo zlomky od kahýrských obchodníků. Ředitel E. Peterson koupil papyry přímo ve Fayûmu. Celá skupina byla asi kdysi v rukou fayûmských obchodníků. Kahýrský obchodník koupil od nich pouze řecké papyry, ale kdo je třídil, přehlédl jeden rozlámaný řecký fragment a dal jej mezi fragmenty koptické. Když papyry koptické i řecké zlomky biblické se dostaly do sbírky michiganské university po cestě z Egypta do Anglie a odtud do Ameriky, byl opět spojen papyrusový zlomek Skutků apošt. se svou hoření částí.

Typ písma jest polokursivní se snahou spojovati některá písmena. Písmo jest spíše vzpřímené a průměrné velikosti. Podle paleografických známek jest rukopis asi z poloviny třetího století.

P. Yale University 1543 Sk. ap. 8, 26—32; 10, 26—31.

Papyrus byl získán roku 1933 v Paříži a jest nyní ve sbírce papyrů yalské university s č. 1543. Jako papyrus předešlý byl uveřejněn C. H. Kraelingem ve slavnostním spise QUANTULACUMQUE (str. 163—172).

Z rukopisu se zachovaly dva zlomky, jež tvořily původně jeden list. Materiál je hrubý, drsného povrchu. Text se skládá ze dvou výběrů ze Skutků apoštolských.

Formou se blíží rukopis t. zv. biblickému slohu, avšak do písma vniká sklon ke kursivě, hlavně ve formách písmen: α η λ μ π ν . Vydavatel našel podobnost s textem v Berliner Klassikertexte V, 1 (p. 82) z polovice 4. stol. (Schubart, Papyri Graecae Berolinenses, 1911, no. 43a). S jistotou však nelze data určit, protože rukopis byl psán asi velmi spěšně.

Jaký byl účel této dosti nedbalé transkripce dvou textů ze Skutků apoštolských? Části celé knihy Skutků nejsou, nejsou ani úryvkem z lekcionáře, protože výbor neodpovídá systému kapitol v řeckých lekcionářích. Rovněž jest méně pravděpodobné, že výběr jest amuletem, protože textově neodpovídá známým amuletům. Vydavatel papyru z obsahu textu dochází k závěru, který bude asi správný, že totiž výběr jest soukromým výpisem křesťanského kazatele. V obojím výběru jest událost, kterak apoštol z vnuknutí Božího se sklání k pohanům. V obou výběrech se vyskytuje slovo $\kappa\omicron\lambda\lambda\tilde{\alpha}\sigma\theta\alpha\iota$. To by vysvětlilo i nedbalost v písmě. Text byl napsán jen pro osobní potřebu toho, kdo text opisoval. O pravděpodobnosti tohoto předpokladu svědčí i okolnost, že papyrus, jak i na snímku jest dobře viděti, byl kdysi složen.

Podle zprávy H. Lietzmanna v posledním čísle ZnTW (36 Band, Heft 3/4 p. 303) byl uveřejněn v Papyri in the Princeton University Vol. II. zlomek z listu sv. Jakuba (2, 16—3, 4) z 5. stol. Lietzmann označuje fragment jako P⁵⁴. Protože jsem dosud neobdržel uvedeného svazku papyrů the Prin-

ceton University, nemohu o fragmentu podati bližších zpráv, ani určit, zda se snad nejedná o zlomek pergamenový.

Existenci jiných novozákonních papyrů se mi zatím zjistiti nepodařilo. A. Deissmann v Prot. Real. Encykl.³ XVI, 672 píše o papyru (dosud nevydaném) listu sv. Judy, který jest prý uložen v pařížském Louvru. Neobyčejnou laskavostí ředitelství musea mi bylo dovoleno prostudovati všechny papyry v Louvru uložené, avšak žádného novozákonního papyru jsem v nevydaných dosud papyrech nenalezl.

ČÁST II.

Papyry

a

kritika novozákonního textu.

DÍL I.

Řecký text Nového zákona, historie, dnešní stav novozákonní textové kritiky.

Aby lépe vynikl význam papyrů pro novozákonní textovou kritiku, předeseíláme stručnou historii řeckého textu Nového zákona od prvopisů až k dnešnímu stavu novozákonní kritiky textové.

Prvopisy svatopisců se ztratily a to asi velmi záhy, protože nemáme žádných jistých dokladů o jejich zachování.¹⁾ Nebylo ani jinak možno; křehký svitek papyru, často rozvinovaný a svinovaný, vystavený slunci a vlhkosti, značně trpěl, takže bylo nutno pořizovati opisy. První kopie vznikaly v době, kdy prvotní tradice byla ještě velmi živá a kdy mezi věřícími kolovaly některé zprávy, v Písmě nezapsané; opisovači nebyli vždy kopisty z povolání, často byly opisy pořizovány ve chvatu a to

¹⁾ Zmínka Tertullianova o autentických listech: »Age jam qui voles curiositatem melius exercere in negotio salutis suae, percurrere ecclesias apostolicas, apud quas ipsae adhuc cathedrae apostolorum suis locis praesident; apud quas ipsae authenticae litterae eorum recitantur, sonantes vocem et repraesentantes faciem uniuscujusque. Proxima est tibi Achaia; habes Corinthum; si non longo es a Macedonia, habes Philippos; si potes in Asiam tendere, habes Ephesum; si autem Italiae adiaces, habes Romam, unde nobis quoque auctoritas praesto est,« (De praescr. haer., 36, 1, 2) jest asi řečnickým obratem. Tertullian nemá na mysli tak prvopisy, jako spíše věrné opisy. Otcové nikdy o prvopisech nemluví a již sv. Irenej zná pouze opisy a nikoliv prvopisy (Euseb. Hist. eccl. V, 20, 2). Petr Alex. sice tvrdí, že v Efesu jest uložen originál evangelia sv. Jana: *Καθὼς τὰ ἀκριβῆ βιβλία περιέχει, αὐτό τε τὸ ἰδιόχειρον τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ὃ περὶ μέχρι τοῦ νῦν πεφύλακται χάριτι Θεοῦ ἐν τῇ Ἐφεσίῳ ἀγιοτάτῃ ἐκκλησίᾳ καὶ ὑπὸ τῶν πιστῶν ἐκείσε προσκυνεῖται* (PG 18, 520), avšak autenticita tohoto místa není jistá. I kdyby místo autentické bylo, jest stále svědectví spisovatele až ze 4. stol. pochybné.

Zmínky si ještě zaslouží latinský rukopis evangelia sv. Marka, jehož část jest uložena v Benátkách a část v Praze v kapitolním archivu. Byl kdysi považován za rukopis papyrusový a za originál evangelia sv. Marka. Text jest psán na velmi jemném pergamenu a jest latinskou Vulgátou ze 6. stol. Srv. Jos. Dobrovský, Frag. Pragense, Praha 1778.

vše bylo příčinou porušení prvotní čistoty novozákonního textu. Někdy byl text rozšiřován přidáváním nekannických slov a událostí z ústní tradice, jindy zase zkracován z nepozornosti, nejčastěji však porušení textu většího významu nemělo, protože se jednalo o běžné a nevyhnutelné chyby každého opisovaného díla.

Na první pohled počet těchto variantů jest nesmírný. Jest jich napočítáno na 250.000. Jsou to však varianty, vyskytující se ve všech novozákonních rukopisech, z nichž některý jest počítán i několikrát. A řeckých rukopisů existuje více než 4.000. Výstižná jest poznámka Hortova na okraj biblických variantů: »Sedm osmin novozákonního textu jest bez odchylek. Pouze jedna osmina textu má podle různých kodexů různá čtení, avšak ve většině případů se jedná pouze o přehození slov anebo o bezvýznamné orthografické, gramatické a stylistické odchylky. Ve skutečnosti podstatných variantů jest pouze velmi malý počet, asi tisící část novozákonního textu.«²⁾ Žádná z těchto se však nedotýká křesťanského dogmatu.

Většina variantů jest data velmi starého. Vnikly do textu již ve 2. stol., nejeden variant snad již při diktování samotného autora. Největší část variantů byla způsobena opisovači; často byl text předlohy, psaný na papyru, porušený a těžko čitelný, jindy opisovač přeslechl anebo se v předloze přehlédl. Rovněž t. zv. scriptio continua bývala pramenem četných chyb a velmi často i spěch a povrchnost písařova. Vedle těchto variantů, vzniklých nedobrovolně, omylem, jest v novozákonním textu i mnoho variantů úmyslných; jsou to buď opravy orthografické, gramatické a stylistické, nedotýkající se příliš podstaty a smyslu textu, anebo opravy exegetické, věroučné a harmonisační, jimiž byla porušována prvotní čistota textu.

Že varianty jsou původu velmi raného, dokazují četná svědectví Otců. Tak sv. Irenej znal dobře slabosti písařů a proto je zapřisahal: *ὁρμίζω σε τὸν μεταγραφόμενον τὸ βιβλίον τοῦτο κατὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ κατὰ τῆς ἐνδόξου παρουσίας*

²⁾ The New Testament in the original Greek, vol. II, p. 2, London 1882.

αὐτοῦ, ἥς ἔρχεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, ἵνα ἀντιβάλῃς ὁ μετεγράψω καὶ κατορθώσῃς αὐτὸ πρὸς τὸ ἀντίγραφον τοῦτο ὁθεν μετεγράψω, ἐπιμελῶς καὶ τὸν ὄρκον τοῦτον ὁμοίως μεταγράψῃς καὶ θήσῃς ἐν τῷ ἀντιγράφῳ (E. H. e. V, 20, 2).

Klement Alex. mluví rovněž o těch, kteří mění text Nového zákona: Μακάριοι, φησὶν, οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται· ἥ, ὥς τινες τῶν μετατιθέντων τὰ εὐαγγέλια, Μακάριοι, φησὶν, οἱ δεδιωγμένοι ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης, ὅτι αὐτοὶ ἔσονται τέλειοι· καὶ μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκα ἑμοῦ, ὅτι ἔξουσιν τόπον ὅπου οὐ διωχθήσονται (Stromata, IV, 6).

Otcové vystupují velmi ostře zvláště proti heretikům a vytýkají jim porušování biblického textu. Tak sv. Ambrož u textu sv. Jana 3, 6 píše na adresu ariánů: »Quem locum ita expresse, Ariani, testificamini esse de Spiritu, ut eum de vestris codicibus auferatis. Atque utinam de vestris et non etiam de Ecclesiae codicibus tolleretis« (De Spiritu, III, 10).

Papyry s textem Nového zákona, sahající svým stářím do 3. stol. (P. Ryl. Gk. 457 dokonce až do 2. stol.), znovu ukázaly velmi raný původ biblických variantů. Není pochyby, že většina těchto variantů svým původem sahá jistě do 2. stol.

Až do konce 2. stol. nebylo výraznějších filologických zájmů o text Nového zákona, a proto bylo i volněji s textem nakládáno. Teprve koncem 2. stol. počíná vědecká exegese Nového zákona a s ní i kritika novozákonního textu. Dnes, po důkladných textově-kritických studiích z minulého i tohoto století, můžeme si učiniti jakousi představu o novozákonním textu v nejstarších dobách. Ne všude stejně byl novozákonní text porušován. Nejpečlivěji bylo s textem zacházeno v Egyptě. Více, hlavně z důvodů stylistických, byl již měněn v Caesareji. Jinde byl text ještě více měněn; bylo to hlavně vlivem Marciona a Tatiana v Římě, odkud forma tohoto textu se rozšiřovala na západ. Tento text byl proto označen jménem »západní« ne však dosti přesně, protože jeho stopy nalézáme i na východě, (syv) a jak bude později ukázáno, i v egyptských papyrech.

Tak vznikaly během 3. stol. *odchylné formy novozákonního textu*, v jednotlivých provinciích imperia, zvláště v Římě, Egyptě, /Palestině/ a Syrii. /Rekonstrukce těchto forem jest obtížným úkolem novozákonní textové kritiky.

Koncem 3. stol. různost čtení byla příčinou prvních známých recensí novozákonního textu a to na několika místech současně. Kolem roku 390 sv. Jeronym v předmluvě k překladu knihy Paralipom. poznamenává: »Alexandria et Aegyptus in Septuaginta suis Hesychium laudat auctorem, Constantinopolis usque Antiochiam Luciani martyris exemplaria probat, mediae inter has provincias Palestinae codices legunt quos ab Origene elaboratos Eusebius et Pamphilus vulgaverunt; totusque orbis hac inter se trifaria varietate compugnat.«³⁾

Tyto tři skupiny rukopisů se týkají sice Septuaginty, ale jest velmi pravděpodobné, že existovaly i pro Nový zákon. Nasvědčují tomu opět slova Jeronymova, který ve svém věnování překladů evangelií papeži Damasovi vykládá zásady, kterými se řídil při své překladatelské práci a zároveň píše o nedokonalé recensi Hesychiově a Lukianově: »Praetermitto eos codices quos a Luciano et Hesychio nuncupatos paucorum hominum adserit perversa contentio, quibus utique nec in veteri instrumento post septuaginta interpretes emendare quid licuit nec in novo profuit emendasse; cum multarum gentium linguis scriptura ante translata doceat falsa esse quae addita sunt.«⁴⁾

Recense Hesychiova byla provedena v Egyptě, kde filologie i textová kritika byla na výši. Podstata této recense není ještě úplně prozkoumána. Zdá se, že jí předcházely již recense jiné a že nebyla provedena recense všech novozákonních knih současně, jak nasvědčuje text evangelia sv. Marka v P⁴⁵ a kodexu W. Byla asi provedena podobně, jako recense klasických textů (Homér) v téže době a ve stejném prostředí. Podkladem recense byly nejstarší rukopisy. Čtení, která se nevyskytovala v některých rukopisech, byla vynechána jako přídavky kopistů. Byly též učiněny nejnutnější orthografické a gramatické korekce.

Druhá recense jest připisována *Lukianovi* z Antiochie, známému exegetovi antiošské školy, který byl umučen asi roku 312 za Maximina v Nicomedii.⁵⁾ Původní charakter této recense pro

³⁾ Prol. in 11. Paralip., PL 28, 1324—5.

⁴⁾ Ep. ad Dam., PL 29, 527 B.

⁵⁾ E. H. e. VIII, 13, 2; IX, 6. 3.

pozdější dodatky a úpravy není dobře znám. Jakousi představu o rázu této recense si můžeme učiniti ze skripturistických citací sv. Jana Chrysostoma a Theodoreta. Charakteristickou stránkou této recense jest snaha po eleganci, jasnosti a úplnosti textu. Lukian dovedl obratně spojit různá čtení, takže text jeho recense jest *textus plenior*. Recensí Lukianovou byl položen základ textu formy α , který byl textem celého středověku, většiny rukopisů a prvních tištěných biblí.

Autor třetí recense, Pamphylius, byl žákem Pieria v Alexandrii a později učitelem v Caesareji v Palestině. Byl rovněž umučen počátkem 4. stol., asi roku 309.⁶⁾ Zdá se, že jeho kritické práce jsou ve spojení s Origenem, jehož byl Pamphylius velkým obdivovatelem. Charakteristickou známkou této palestinské recense jest kolísání mezi textem užívaným ve 3. stol. v Caesareji, jak text známe z Origena, a mezi varianty egyptské recense. Text jest v posledních letech předmětem nového studia a jak bude později ukázáno i papyry přispěly k osvětlení podstaty recense.

Recense Hesychiova, Lukianova a Pamphylioiva nevyčerpávají všech variantů v rukopisech Nového zákona. Protože jejich značná část se vyskytuje v latinských rukopisech před Vulgatou, byly tyto varianty seskupeny v textovou skupinu, nazvanou *textem západním*. Skupina se vyznačuje tendencemi harmonistickými, parafrasí a zvláště rozšiřováním textu. Původ této formy textu není stále ještě jasný. O jejím původu a vztahu k novozákonním papyrům bude psáno později.

V prvních třech křesťanských stoletích velká pronásledování a nutnost propagace odváděly pozornost církevní autority od kontroly textu v otázkách druhotného rázu. Edikt Konstantinův měl příznivý vliv i na přepisování novozákonního textu. Církev nebyla již tak zaměstnána bojem o svoji existenci a mohla věnovati větší pozornost otázkám vnitřní kázně. I opisování Písma se dalo s větší péčí. V této době se přestává užívat k opisům bible papyru a na jeho místo nastupuje hodnotnější pergamen. Jest dobře znám rozkaz Konstantinův, daný Eusebiovi, aby bylo pořízeno padesát exemplářů bible, napsa-

⁶⁾ Ibid. VI, 32, 3; VII, 32, 25—26; VIII, 13, 6; Mart. Pal., V, 2; VII, 4—6; XI, 2—3.

ných krasopisně na dobrém pergamentu.⁷⁾ Vnější vzhled bible se změnil i jinak. Vydavatelé začali napodobovati edice filologů klasického starověku. Začali rozdělovati text bible, dávati v čelo odstavců nadpisy, označující obsah stati, přidávati formule, charakterisující počátek a závěr knihy, užívati stichometrie a kolometrie. Již ve 4. stol. jsou opisovány bible s nádherou, proti které dokonce někteří Otcové, jako sv. Jeronym a Jan Chrysostom, vystupují.⁸⁾ Formát kodexů se zvětšuje, pergamen jest růžově zbarven a písmena jsou psána stříbrem anebo i zlatem. Již Sinajský kodex, svým velkým formátem a jemným pergamenem z gazelí kůže, jest příkladem rukopisu, který na svou dobu jest nádherný. Doby prostého a nevzhledného papýru minuly.

V této době jsou i znatelnější snahy církevní autority po jednotě textu. Dohled, zvláště na písaře, není ještě přísný a týká se spíše biblí a textu u bludařů. Církevní spisovatelé vytýkají často ariánům a nestoriánům porušování biblického textu. Ne vždy plným právem; někdy jim připisují i varianty, jejichž původ jest v dobách dřívějších.

Na jakost textu, který má býti opisován, klade se stále větší důraz. Jsou vybírány hodnotné rukopisy, jež mají sloužit za vzor kopistům. Písaři udávají, jakých předloh použili k opsaným biblím. Oblibě u písařů se těšily zvláště exempláře z knihovny Eusebia v Caesareji a sv. Basila.⁹⁾

⁷⁾ Euseb., Vita Const. IV, 36 (ed. Heikel 136 s.): βασιλέως ἐπιστολὴ περὶ τῆς τῶν θείων γραφῶν ἐπισκευῆς πρέπον γὰρ κατεφάνη τοῦτο δειλῶσαι τῇ σῇ συνέσει, ὅπως ἂν πεντήκοντα σωματῖα ἐν διφθέραις ἐγκατασκευόις εὐανάγνωστά. τε καὶ πρὸς τὴν χρῆσιν εὐμετακόμιστα ὑπὸ τεχνιτῶν καλλιγράφων καὶ ἀκριβῶς τὴν ἐχνην ἐπισταμένων γραφῆναι κελεύσεως, τῶν θείων δηλαδὴ γραφῶν . . .

⁸⁾ Sv. Jan Chrysost. hom. 32, 3 in Joh. (MG 59, 187): καὶ ἡ πᾶσα αὐτοῖς σπουδὴ περὶ τὴν τῶν ὑμένων λεπτότητα καὶ τὸ τῶν γραμμάτων κάλλος Hieronimus, Praef. in Iob. (ML 28, 1085): habeant qui volunt, veteres libros vel in membranis purpureis auro argentoque descriptos vel uncialibus ut vulgo aiunt litteris onera magis exarata quam codices.

⁹⁾ Σ^c k Esther: ἀντεβλήθη πρὸς παλαιώτατον λίαν ἀντίγραφον δεδιωρωμένον χειρὶ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Παμφίλου.

Vat. 1802 (Patm.) k Přisl.: μετελήφθησαν ἀφ' ὧν εὐρομεν ἑξαπλῶν καὶ πάλιν αὐτοχειρὶ Πάμφιλος καὶ Εὐσέβιος διορθώσαντο. HP: ἀντεβλήθη δὲ ἡ βίβλος πρὸς

Textové jednoty však až do 9. stol. dosaženo nebylo. V majuskulních rukopisech setkáváme se stále se třemi velkými recensemi, jež byly v oběhu na východě, a jež se navzájem ovlivňovaly. Poznenáhlu se však nejvíce rozšiřovala recense Lukianova, ne však ve své původní formě. Citace Otců ze 4. stol. dokazují, že Lukianův text vnikáním starších čtení při recenzi vyřazených a vlivem tradice palestinské byl porušen. Tento text, tak zv. antiošský (forma α), užívaný sv. Janem Chrysostomem a ostatními velkými antiošskými exegety, po přenesení sv. Janem Chrysostomem do Konstantinopole, sídla to imperia a literatury, rozšířil se v celém řeckém světě a později i na západě, kde v řecko-latinských kodexech 9. stol. se mísí západní text s textem byzantským. Ve 14. stol. antiošská recense vítězí úplně. K vítězství formy α přispěly jednak okolnosti politické, t. j. autorita Konstantinopole jako metropole východu, jednak všeobecná snaha po textu spíše rozšířeném a uhlazeném, kteréžto vlastnosti recense antiošská měla. Forma β se po 11. stol. v kodexech neobjevuje. Střední forma (δ) mezi α a β smíšená s antiošskou, objevuje se místy ještě do 14. stol. Recense palestinská jest zachována v minuskulních rukopisech skupiny Ferrar a Lake.

Úpadek kultury v 7. a 8. stol. nezůstal bez vlivu i na vnější vypravení biblických rukopisů. Pergamen jest horší jakosti, hrubý, tvrdý, někdy i děravý, a jeho nedostatek vede k užívání palimpsestů. Tak zaniká ne jeden, často i biblický vzácný rukopis. Od 13. století se začíná i pro bible užívatí papíru. Jinou velikou změnou ve vnější úpravě biblických rukopisů bylo v 9. stol. zavedení minuskulního písma, které od 11. stol. zevšeobecnělo.

Netřeba připomínati, že k rozšíření Písma sv. nesmírně přispělo vynalezení tisku. Byl však tištěn nejdříve pouze text latinský. Mezi inkunabulemi není ani jedné řecké bible; ty byly vydávány značně později. První úplná řecká bible byla vy-

τὸ ἐν Καισαρίᾳ ἀντίγραφον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἁγίου Παμφίλου χειρὶ γεγραμμένον αὐτοῦ.

Euth. H Paulus: ἀντεβλήθη δὲ τῶν πράξεων καὶ καθολικῶν ἐπιστολῶν τὸ βιβλίον πρὸς τὰ ἀκριβῆ ἀντίγραφα τῆς ἐν Καισαρίᾳ βιβλιοθήκης Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου.

tištěna až v r. 1514—17 péčí kardinála a arcibiskupa toledského Francisco Ximenes (t. zv. Polyglota Komplutenská). Kterých rukopisů bylo použito k úpravě novozákonního textu, není známo. Jest pouze jisto, že byly data novějšího a že kodexu Vatikánského použito nebylo. V textu bylo dosti dobrých čtení, přijatých pozdějšími kritiky, hlavně ve Zjevení sv. Jana, méně již v evangeliích a nejméně v ostatních knihách. Z variantů jest patrné, že text jest nejbližší recensí byzantské.¹⁰⁾ Tato forma textu, která přešla do prvních tištěných biblí, udržela se až do 19. stol.

Ve stejné době jako Polyglota Komplutenská vychází ještě jiný řecký text bible, a to vydání Erasma Rotterdamského r. 1516 ve známé Frobenově tiskárně v Basileji. Pro kritiku řeckého textu valného významu nemá, stejně jako další čtyři vydání téže bible (1516—1535). Vydání nese na sobě stopy chvatu a povrchnosti ve výběru kodexů. Erasmus použil předlohy velmi pozdního data (žádný z kodexů nebyl starší 10. stol.); všechny náležely k recensí byzantské. Někde upravil i řecký text podle svého mínění bez ohledu na předlohy. V Apokalypsi dokonce posledních šest veršů, jež scházely v jeho jediné řecké předloze, doplnil vlastním překladem podle Vulgaty.¹¹⁾ Že Erasmus si byl dobře vědom, jak by bylo třeba postupovati při kritickém vydání bible, svědčí titul, který dal svému třetímu vydání Nového zákona (1522): *Novum Testamentum omne, tertio iam ac diligentius ab Erasmo Rotterdamo recognitum, non solum ad Graecam veritatem, verum etiam ad multorum utriusque linguae codicum, eorumque veterum simul et emendatorum fidem, postremo ad probatissimorum auctorum citationem, emendationem et interpretationem, una cum Annotationibus recognitis, ac magna accessione locupletatis, quae lectorem doceant, quid, qua*

¹⁰⁾ Srv. Fr. Delitzsch, *Studien zur Entstehungsgeschichte der Polyglottebibel des Cardinals Ximenes*, Leipzig 1871; Ed. Reuss, *Bibliotheca N. T. graeci*, Brunswick 1872 p. 15—26; S. Berger, *La Bible au seizième siècle*, Paris 1879 p. 49—54.

¹¹⁾ E. Reuss, *op. cit.* p. 448—451; A. Bludau, *Die beiden ersten Erasmus-Ausgaben des N. T., u. ihre Gegner* (Bibl. Studien, VII, 5), Freiburg i. Br. 1902; H. Höpfl, *Kardinal Wilhelm Sirlets Annotationen zum N. T.* (Bibl. Studien, XII, 2), Freiburg i. B. 1908.

ratione mutatum sit Textový charakter tohoto třetího vydání, který se od prvního jen nepatrně lišil, daleko neodpovídal citovanému titulu.

R. 1534 vydal pařížský humanista a tiskař Simon de Colines řecký Nový zákon, který bývá označován za první kritickou edici. Simon de Colines vzal za základ třetí vydání Erasmo, které však opravil jednak podle vydání Komplutenského, jednak podle některých rukopisů (kodex 119 a 120). Čtení jím zavedená uznala moderní kritika za správná.¹²⁾ Od Erasma se odchyluje ve 113 případech. Polovina odchylek jest založena na Polyglotě Komplut. a druhá polovina na nových rukopisech.¹³⁾

Pod vedením Simona de Colines pracoval jeho nevlastní syn Robert Stephanus (Estienne)¹⁴⁾, který pořídil čtvero vydání novozákonního řeckého textu (1546, 1549, 1550, 1551). Nejvýznačnější bylo vydání třetí, t. zv. editio regia. Jest to první vydání opatřené kritickým aparátem. Na vnitřním okraji stránek udal Stephanus varianty bible kardinála Ximenes a patnácti rukopisů. Z rukopisů použil již dva kodexy majuskulní, D (05) a L (019). Poslední vydání Stephanovo jest známé tím, že jest to první vydání Nového zákona s rozdělením ve verše. Stephanus nedovedl variantů dobře využít. Jeho vydání v podstatě spočívalo na pátém vydání Erasmově a Polyglotě Alkalské.

Týž nedostatek kritiky v novozákonním textu jest charakteristický i v následujících vydáních řecké bible, jež spočívaly na tištěných textech a nikoli rukopisech. Byly smíšením čtení přijatých Polyglotou Alkalskou, Erasmem a Stephanem. Tak devět vydání Nového zákona od Theodora Bezy (1519—1605) se pouze v několika místech lišilo od 4. vydání Roberta Stephana.¹⁵⁾

Text Theodora Bezy přešel v celku i do prvního vydání Nového zákona od bratří Bonaventury a Abrahama Elzevirů, knihkupců v Leydenu (r. 1624). Když bylo vydání v krátkém čase rozebráno, pořídili bratři Elzevirové 1633 vydání nové. V předmluvě napsali slova, která byla sice pouhou reklamou,

¹²⁾ C. R. Gregory, *Textkritik* 932.

¹³⁾ E. v. Dobschütz, *E. Nestle's Einführung*, Göttingen 1923 p. 63.

¹⁴⁾ A. A. Renouard, *Annales de l'imprimerie des Estiennes*, Paris 1837.

¹⁵⁾ Použil též majuskulní kodexy *Dev* (05) a *Dp* (06).

ale přece se splnila: *Textum ergo habes nunc ab omnibus receptum, in quo nihil immutatum aut corruptum damus*. Text vydání bratří Elzevirů z r. 1633 byl skutečně v Evropě přijat jako »*Textus receptus*«. V Anglii všeobecně přijatým textem se stal text třetího vydání Roberta Stephana. *Textus receptus* s menšími jen změnami se udržel i v kritických vydáních bible až do 19. století.

Dobu od roku 1633 až do roku 1831 možno označiti jako periodu všeobecné vlády »přijatého« textu.¹⁶⁾ Také Britská biblická společnost jej od roku 1810 až do roku 1904 otiskovala ve svých biblích. A přece právě tento text, který jest t. zv. syrským textem podle Westcotta a Horta a Koine podle Sodena, jest nejvzdálenější od textu autografů. Vydavatelé prvních řeckých biblí byli svedeni několika minuskulními rukopisy, jež měli po ruce. Erasmus měl pouze pět minuskulních rukopisů, jež našel v Basileji, Robert Stephanus šestnáct z Královské bibliotheky v Paříži. Počet rukopisů, užitých při vydání Polygloty Alkalské a v edicích bratří Elzevirů, není přesně znám. Byly to opět minuskulní rukopisy pozdního data, s textem, který od 5. stol. převládal v řecké církvi. Theodor Beza použil sice dvou majuskulních kodexů, ale pouze v některých čteních. Vydavatelé těchto prvních řeckých textů Nového zákona byli více helenisty než textovými kritiky. Vlastních kritiků elzevirský text uspokojiti nikdy nemohl. I když byl vždy znovu otiskován a v samotném textu nebylo nic měněno, přece se známostí nových rukopisů se množil počet variantů, jež byly otiskovány mimo text v kritickém aparátě pozdějších vydání. Tak čím dále, tím více se ukazovalo, že přijatý text není původním textem Nového zákona. Z vydavatelů a kritiků novozákonního textu v době vlády přijatého textu, kteří připravovali pád této textové formy, si zaslouží zmínky Br. Walton, který r. 1657 vydal jako pátý svazek londýnské polygloty Nový zákon v šesti řečech. Řecký text vytiskl podle ed. regia Roberta Stephana, ale pod textem připojil četné varianty, mezi jinými také mnoho

¹⁶⁾ E. Nestle, *Von Textus receptus des griech. N. T.* 1903; *Some points in the history of the Textus Receptus of the New Testament*, *Journal of theol. Studies*, XI (1909—10), pp. 564—568.

variantů z kodexu Alexandrijského. Pro historii novozákonní kritiky textové mají určitý význam i Prolegomena k prvnímu svazku s úvahou o variantech v Písmě. Tato úvaha bývá označována jako počátek novozákonní textové kritiky. Jan Fell, biskup v Oxfordě, vydal anonymně roku 1675 Nový zákon, opět sice s textem elzevírským, ale již s kritickým aparátem značného významu, protože použil ke srovnání více než sto rukopisů a charakteristická čtení z překladu bohairického a gotského.¹⁷⁾

Pro novozákonní textovou kritiku mají význam studie pařížského oratoriána Richarda Simona¹⁸⁾, jež připravily cestu pozdějším studiím na tomto poli a ukázaly nutnost vnitřní kritiky odchylných čtení a odlišení hodnotných čtení od čtení nesprávných.

Důležitým mezníkem v kritice novozákonního textu jest Nový zákon, který roku 1707 vydal Fellův žák a profesor v Oxfordě Jan Mill.¹⁹⁾ Jeho vydání bylo ovocem třicetileté práce a otřásl silně přijatým textem. Za základ svého vydání použil Mill textu Roberta Stephana (1550), který na jedenatřiceti místech opravil. K textu připojil velmi bohatý kritický aparát, který někdy zabral až dvě třetiny stránky a v němž sebral na 30.000 variantů asi ze 70 rukopisů starých latinských překladů, Vulgaty, Pešitty a Otců. Z rukopisů použil osm unciálních kodexů. Avšak velká cena tohoto vydání není pouze v kritickém aparátě, nýbrž i v předmluvě, kde podává historii kanonu a tex-

¹⁷⁾ Novum testamentum graece: accesserunt parallela Scripturae loca, nec non variantes lectiones ex plus C manuscriptis codicibus et antiquis versionibus collectae; cum praefatione de origine variantium lectionum; in 8°, Oxford, 1675.

¹⁸⁾ Histoire critique du texte du Nouveau Testament, Rotterdam, 1689; Histoire critique des principaux commentateurs du Nouveau Testament, Rotterdam, 1693; Nouvelles observations sur le texte et les versions du Nouveau Testament, Paris, 1695.

¹⁹⁾ N. T. Graecum, cum lectionibus variantibus MSS. exemplarium, versionum, editionum, ss. patrum et scriptorum ecclesiasticorum... Praemittitur dissertatio, in qua de libris N. T. et canonis constitutione agitur: historia s. textus N. Foederis ad nostra usque tempora deducitur... Studio et labore Ioannis Millii. Oxford 1707.

tové kritiky a zamítá některá čtení, kterých se však ještě přímo v textu neodvážil opravit.²⁰⁾

Ještě dále v textové kritice pokročil J a n A l b e r t B e n g e l (1687—1752).²¹⁾ Ve svém vydání Nového zákona, aby nenarazil na odpor, ponechal ještě za základ text přijatý, ale varianty podle jejich jakosti rozdělil na pět skupin: 1° čtení, které na základě kodexů považoval za pravé; 2° čtení, které považoval za správnější, než čtení textu přijatého; 3° čtení, které považoval za stejně dobré jako čtení textu přijatého; 4° čtení, které považoval za méně správné, a konečně 5° čtení jistě nesprávné. Největší zásluhu si získal Bengel roztríděním rukopisů ve dvě skupiny, čili třídy; tím položil základ k vědecké klasifikaci a roztrídění rukopisů a jejich variantů. Bengel rozdělil rukopisy podle čtení na dvě skupiny: asijskou, pocházející z Cařihradu, a africkou, kterou rozdělil ještě na skupinu alexandrijskou a latinskou. První skupina odpovídá formě α a jest představována většinou rukopisů, kterých použil Bengel, avšak pozdějšího data. Největší váhu kladl Bengel na kodex Alexandrijský, který jest představitelem skupiny druhé. Do této skupiny zařadil též řecko-latinské rukopisy D^{ev ac} D^p E F G a latinský překlad etiopský a koptický. V hodnocení rukopisů a variantů přikládal větší cenu skupině africké, byť byla zastoupena menším počtem rukopisů.²²⁾ Hlavní zásluha Bengelova spočívá v metodě. Poznav, jak určité varianty se vyskytují v určitých kodexech, dospěl k závěru, že tyto rukopisy závisejí na prototypu, který jest pramenem variantů.

²⁰⁾ Prolegomena rozdělil ve tři díly: Prima agit de libris singulis N. Foederis, et canonis constitutione. Secunda textus ipsius sacri historiam qualemcumque complectitur. Tertia nostra huius editionis N. T. consilium, quidve in ea praestiterim, fusius exponit.

²¹⁾ Novum Testamentum graece: ita adornatum ut textus probatarum editionum medullam, margo variantium lectionum in suas classes distributarum locorumque parallelorum delectum, apparatus subiunctus criseos sacrae, Millianae praesertim, compendium, limam, supplementum ac fructum exhibeat, inserviente Ioa. Alb. Bengelio, Tubingae a. 1734.

²²⁾ Eb. Nestle, Bengel als Gelehrter. Marginalien u. Materialien, Tübingen 1893. K. Hermann, J. A. Bengel. Sein Werden und Wirken. Stuttgart 1937.

Spočívá-li zásluha Bengelova v metodě, zásluhou jeho současníka Jana Jakuba Wettsteina (1693—1754) jest zase sebrání bohatého rukopisného materiálu. V četných evropských knihovnách (Paříži, Basileji, Curychu, Ženevě, Cambridge, Londýně) prostudoval mnohé, dosud i neznámé rukopisy a srovnal je s textem elzevirským, který poněkud, zvláště ve Zjevení sv. Jana, opravil. V r. 1751—2 vydal svůj Nový zákon,²³⁾ v němž poprvé k označení rukopisů použil až dodnes užívaných písmen a číslic.

Rukopisy majuskulní označil velkými písmeny latinské abecedy (A = Alexandrinus, B = Vaticanus atd. až k písmenu O), minuskulní arabskými číslicemi (1, 2, 3 ... 112). Jinou novotou byly četné texty z řeckých a římských klasiků, sv. Otců i spisovatelů rabinských, majících vztah k Novému zákonu.²⁴⁾

Bengelovu kritickou metodu ještě více rozvinul Jan Šalomoun Semler, který ve svých kritických studiích²⁵⁾ dospěl k existenci tří skupin textu: 1° skupina alexandrijská, pocházející od Origena (překladech syrských, koptických a etiopských), 2° východní, která byla v užívání v Antiochii a Konstantinopoli; 3° západní, vyskytující se v latinských překladech a u západních Otců.

Na základě prací Bengelových, Wettsteinových a Semlerových postoupil dále Semlerův žák Jan Jakob Griesbach (1745—1812), označovaný za předchůdce moderní textové kritiky. Od Semlera přijal teorii tří skupin (recensí) kodexů. Dovedl však lépe rozlišiti jednotlivé svědky mezi sebou. Správně položil text evangelií z kodexu Alexandrijského do skupiny byzantské. Od Wettsteina přijal kritický aparát pro svoje trojí vydání Nového zákona (1774—1806), který však doplnil a opravil. Od Bengela přijal zásadu třídění variantů podle jejich hod-

²³⁾ *Novum Testamentum Graecum editionis receptae cum lectionibus variantibus codicum MSS., editionum aliarum, versionum et patrum nec non commentario pleniore ex scriptoribus veteribus Hebraeis, Graecis et Latinis historiam et vim verborum illustrante opera et studio Ioannis Iacobi Wettstenii.* Amsterdam 1751. 1752.

²⁴⁾ W. J. Lente, *Het leven en werken van J. J. Wettstein*, Leiden 1902. Hubert-Powell, C. L., *John James Wettstein*. London 1938.

²⁵⁾ *Hermeneutische Vorbereitung*, Halle 1765; *Wetstenii libelli ad crisin, atque interpretationem* N. T. Halle 1766.

noty. Jeho zásady ještě prohloubil, položiv hlavní důraz na vnitřní hodnotu odchylných čtení. Odtud Griesbachova nedůvěra k přijatému textu. Pro výběr variantů stanovil zásadu, že *ceteris paribus* jest vyvoliti to čtení, které jest doloženo dvěma skupinami textovými. Sám však této zásady se neodvážil provést do důsledků. Za podklad vydání řeckého textu Nového zákona ještě přijal text byzantského původu, ačkoliv proti tomuto textu nejednou svědčí text skupiny alexandrijské i západní.

Znalost nových a nových variantů, jejich metodické rozřívání podle skupin kodexů a kritické studie o textu Nového zákona pomalu, ale jistě připravovaly pád přijatého textu.

První se s přijatým textem rozešel klasický filolog Karel Lachmann (1793—1851), který vydal r. 1831 Nový zákon ne již na základě tištěných vydání přijatého textu, nýbrž přímo podle nejstarších rukopisů. Až do Lachmanna kritikové a vydavatelé novozákonního textu se odvážili nanejvýše udati varianty, anebo jen na některých místech opravit přijatý text; proto vydání Lachmannovo i při nedostacích, jest dílem průkopnickým a ukazatelem nových cest pro další vydání řeckého Nového zákona. Zásada Lachmannova nebyla ovšem ihned všude přijata.²⁶⁾

Zásady, kterých se držel při vydávání Nového zákona, vložil v *Theol. Studien u. Kritiken*, 1830, pp. 817—845 a na str 461 Nového zákona, kde píše: »De ratione et consilio huius editionis loco commodiore expositum est (Th St K). Hic satis erit dixisse, editorem nusquam iudicium suum, sed consuetudinem antiquissimarum Orientis ecclesiarum secutum esse. Hanc quoties minus constantem fuisse animadvertit, quantum fieri potuit ea quae Italogum et Afrorum consensu comprobarentur praetulit: ubi pervagatam omnium auctorum discrepantiam deprehendit, partim uncis, partim in marginibus indicavit. Quo factum est, ut vulgatae et his proximis duobus saeculis receptae lectionis ratio haberi non posset. Huius diversitatis hic in fine libri adiecta est, quoniam ea res doctis iudiciis necessa-

²⁶⁾ C. F. A. Fritzsche, *De conformatione N. T. critica quam Lachmann dedit*, Geissen 1841.

ria esse videbatur.« Cílem Lachmannovým nebylo naléztí původní, anebo nejstarší čtení, nýbrž to, které bylo nejrozšířenější koncem 4. stol. Nedostatkem kritické práce Lachmannovy bylo použití pouze malého počtu kodexů: A B a fragmentovitě kodexů H P Q T Z; než přes všechny nedostatky jeho vydání bylo prvním kritickým vydáním Nového zákona na podkladě rukopisném.²⁷⁾

K plnému uskutečnění zásad Lachmannových bylo třeba použití většího počtu starých rukopisů. To učinil Gottl. F. Constantin Tischendorf (1815—1874), který celý svůj život zasvětil studiu biblických rukopisů a textu Písma. Procestoval Evropu a Orient, kde objevil 21 majuskulních rukopisů, mezi nimi i slavný rukopis Sinajský (1859). Na základě rukopisných studií vydal osmkrátě Nový zákon (1841—1872). V těchto edicích se spíše řídil rukopisy, jež právě studoval, než přesnými kritickými zásadami, takže jednotlivá vydání se od sebe značně liší. V prvních třech vydáních (1841—1842) byl stoupencem Lachmannovým, v dalších čtyřech (1849—1852) se přiklonil k textu přijatému, od něhož se opět odchýlil k Lachmannovi při posledním, osmém vydání (1869—1872)²⁸⁾ jsa k tomu přiveden hlavně Sinajským kodexem, který sám našel. *Kritický aparát tohoto vydání (editio octava major) jest dodnes, přes některé nepřesnosti a nedostatky, nejbohatší a nepostradatelnou pomůckou pro studium novozákonního textu a jeho variantů.* V historii novozákonní textové kritiky bude mít Tischendorf vždy čestné místo, i když jeho význam není ani tak v metodě kritiky, jako spíše v objevování a publikování nových svědků biblického textu.

Tischendorfův materiál usnadnil práci pozdějším kritikům novozákonního textu. Bývá mu však právem vytýkán nedostatek metody. Tu do novozákonní kritiky textové přinesli angličtí učenci Brook Foss Westcott (1825—1901) a Fonton John Antony Hort (1828—1892), kteří po třicetileté společné práci vydali r. 1881 ve 2 díl. Nový zákon (The New Testament in the

²⁷⁾ F. Pözl, Über Karl Lachmann, Begründer des Neuen Aera des N. T. Textkritik seit Lachmann, 1892.

²⁸⁾ III. díl, obsahující Prolegomana vydal T. žák C. R. Gregory, Leipzig, 1884—1894.

original Greek with introduction and copious english notes). *Jejich text i metoda se staly základnou téměř pro všechny pozdější práce na poli novozákonní textové kritiky.* Systém W. H. spočívá na pečlivém studiu variantů. Systém podrobně vyložil a ospravedlnil ve druhém svazku Hort. W. H. vyšli z textu sv. Jeronyma, který v Praef. ad Dam. praví: Praetermitto eos codices quos a Luciano et Hesychio nuncupatos paucorum hominum asserit perversa contentio: quibus utique nec in toto veteri instrumento post Septuaginta interpretes emendare quid licuit, nec in novo profuit emendasse: cum multarum gentium linguis Scriptura ante translata doceat falsa esse quae addita sunt.

Pro textové přídavky nepřijal sv. Jeronym těchto recensí při své revisi evangelií, užívaje rukopisů nedotčených snahou text rozšiřovati. Podle W. H. bude nejbližší originálu ten novozákonní text, který jest nejméně dotčen systematickými revisemi. Tento text se domnívali W. H. nalézt v kodexu B a částečně i v S a rukopisech těmto kodexům blízkých. Proto tento text nazvali neutrálním a přidali jej ke třem textovým skupinám, stanoveným již Bengelem a Griesbachem (syrsko-konstantinopolská, alexandrijská a západní) jako skupinu čtvrtou, zv. neutrální, která se nejvíce blíží k prvotnímu znění.

Hlavní zásady systému, jak je podal ve 2. díle Hort, jsou: Studium jednotlivých variantů nestačí, jest třeba zkoumati celkovou hodnotu každého dokladu. Podle počtu dobrých, anebo méně správných čtení možno určití relativní hodnotu dokladu (kodexu, překladu). Doklady, v nichž se nalézají stejná čtení, jest nutno seskupiti ve třídy. Protože jednotlivé knihy byly původně opisovány odděleně, může se státi, že text některého kodexů jest různorodý. Tak evangelia mohou býti textově rozlišná od listů sv. Pavla, jestliže tyto dvě části byly do kodexu opsány podle různých předloh rozličného textového charakteru. Tento případ jest u kodexu A, v němž evangelia patří ke skupině syrské, kdežto Skutky apošt., listy a hlavně Apokalypse k textu neutrálnímu. Někdy zase opisovači, majíce za předlohy rukopisy rozličných typů, vybírali čtení a mísili je navzájem, jako v kodexu C, kde jsou čtení typu syrského i neutrálního.

Jak vznikly 4 skupiny textu? Podle Horta novozákonní text byl ve 2. stol. v křesťanském světě velmi často opisován a roz-

širován. Protože nebylo na opisy autoritativního dohledu, mnozí z opisovačů připojovali do textu i události z Kristova života, jež znali ještě z ústní tradice. S tímto rozšířeným textem se setkáváme v celé církvi. Hort soudí, že jeho původ byl v Syrii, protože se vyskytuje ve starých syrských překladech; odtud se rozšířil i na západ, kde jsou jeho stopy ve starých překladech latinských. Tento text jest tak zvaný západní. V některých rukopisech se však uchoval text, který nebyl dotčen těmito interpolacemi. W. H. tento text nazvali neutrálním. Nejčistším představitelem tohoto textu jest rukopis Vatikánský a po něm Sinajský. Neutrální text byl alexandrijskými gramatiky filologicky a stylisticky uhlazen a tak vznikla textová forma alexandrijská. V polovině 4. st. došlo v Antiochii k dvojí revisi textu. Cílem revise bylo dosažení jasnosti, úplnosti a gramatické správnosti novozákonního textu. Tak vznikl text syrský neboli antiošský, který jest nejméně správným textem a z něhož pochází text přijatý.²⁹⁾

Stanoviv tyto 4 typy textu: západní, neutrální, alexandrijský a syrský, udal Hort směrnice pro novozák. textovou kritiku: Text západní jest text porušený, alexandrijský opravený, syrský revidovaný. Text neutrální jest nejbližší původnímu textu Nového zákona. K nalezení tohoto textu udal Hort následující zásady:

1° čtení, které není doloženo neutrálním, západním anebo alexandrijským textem, jest třeba zavrhnouti jako syrské. 2° čtení západního anebo alexandrijského textu, které není podpořeno textem neutrálním, jest nutno vyloučiti. 3° konečně

²⁹⁾ Roztřídění pramenů novozákonního textu podle W. H. V závorce jsou označeny prameny s textem smíšeným:

Text neutrální: S B L T Ξ C (Δ v evg. sv. Marka), N P Q R Z (1 209 33) bo (sa syi) (Origenes, Klem. Alex.)

Text západní: D (skupina Ferrar) 565 vl (vg) sys syc syp Diatessaron (syh ar sa) Ireneus, Tertul. Hippol. Cyprian (Klem. Alex. a téměř všichni lat. spisov.)

Text alexandrijský: (S C L Δ Ξ X 33 bo sa Klem. Alex. Origenes).

Text syrský: A E G H K M S minusk. rukop.

Toto roztržidění se týká hlavně evangelií. Prameny, kde text jest smíšený, jsou v závorkách.

jest třeba vyloučiti jako podezřelé ty varianty neutrálního textu, jež se nevyskytují v textu západním.

Hlavní zásluha W. H. byla, že pokračující v díle Griesbachově, rozdělili doklady novozákonního textu ve 4 skupiny a že dokázali podřadný charakter syrského textu. Autoritu kodexu Vatikánského však přecenili a zase naopak příliš podceňovali text západní a překlady, zvláště starolatinský a starosyrský. Rovněž tvrzení, jako by text kodexu B byl neutrálním, nebylo správné, jak právě nové nálezy papyrů dokazují.

Zásady W. H. nebyly ovšem ihned všeobecně přijaty a zvláště vyvolaly odpor mezi protestanty, protože textus receptus byl základem i pro Lutherův překlad v Německu a v Anglii pro Authorized version.³⁰⁾ V témže roce jako dílo W. H. vyšel redakcí F. H. A. Scrivenera Nový zákon ještě na podkladě přijatého textu.³¹⁾ Brzy však byly zásady W. H. téměř všeobecně přijaty a jejich text se stal základem pro kritická vydání Nového zákona. V Anglii se jejich textu částečně přiblížilo vydání R. F. Weymouthovo,³²⁾ v Německu B. Weissovo³³⁾ a hlavně vydání E. b. Nestle-ho, které se stalo moderním přijatým textem (1898—1932).

Životním dílem anglických učenců Westcotta a Horta, nebyl však problém novozákonní textové kritiky ještě skončen. Zvláště v anglických časopisech se objevovaly studie, dokazující, že neexistuje text neutrální, protože charakteristická čtení tohoto textu se nevyskytují v křesťanské literatuře před 3. stol. Bylo dokazováno, že i text neutrální má stopy úmyslných oprav

³⁰⁾ J. W. Burgon, *The Revision revised*, London 1885. E. Miller, *The traditional Text of the Holy Gospels, vindicated and established by the late J. W. Burgon, arranged, completed and edited by E. Miller*, London 1896. Týž, *The Causes of the Holy Gospels, by the J. W. Burgon, arranged, completed and edited by E. Miller*, London 1896.

³¹⁾ *The New Testament in the Original Greek, according to the Text followed in the Authorized Version*. Cambridge, 1881.

³²⁾ *The resultant Greek Testament, exhibiting the Text in which the Majority of modern Editors are agreed, and containing all the Readings of Stephens (1530), Lachmann, Tregelles, Tischendorf..., Weiss..., Westcott-Hort and the Revision Committee*, London, 1886, 1905.

³³⁾ *Das Neu Testament. Textkritische Untersuchungen und Textherstellung*, Leipzig 1894—1900.

a že jest tedy textem vzniklým z recense. Vyvrcholení těchto studií jest v pečlivé práci H. C. Hoskiera: *Codex B and its Allies*, London, 1914.

Znovu od základů prostudoval text Nového zákona Hermann von Soden (1852—1914). Se svými spolupracovníky v době dvaceti let prostudoval na 1900 kodexů, rukopisy označil novými znaménky, varianty rozdělil ve tři skupiny a vytvořil novou theorii o textu Nového zákona. První díl jeho mohutného díla: *Die Schriften des Neuen Testaments in ihrer ältesten erreichbaren Textgestalt* jest věnován dokladům textu a jeho formám, díl druhý vlastnímu textu.³⁴⁾

Materiál, sebraný Sodenem, jest nesmírný a zásluhou Sodenovou jest, že k vydání svého Nového zákona použil i opomíjených rukopisů minuskulních. Sodenův text a jeho historie jest založena na novém roztrídění rukopisů, jež rozdělil ve tři základní skupiny (recense z přelomu 3. a 4. stol.): K H I. Původní, nejstarší text jest třeba hledati před těmito recensemi.

Recense K (*Lukiánova*, *κοινή*) jest v rukopisech typu, který byl nazýván buď syrský, antiošský anebo byzantský. Jsou to hlavně W (částečně) Q V S 461 655 661 476, pak E F G H s četnými minuskulními a syrským překladem Pešitto.

Recense H (*Hesychiova*) zahrnuje v sobě neutrální a alexandrijský text W. H. K této recensí patří kodexy S B C Ψ Z L Δ 33 892 579 1241 a částečně W papyry, koptické překlady a Otcové alexandrijští.

Třetí skupina textu, který Soden nazval *jerusalemským* (odtud znaménko I) anebo *palestinským*, jest nejstarší, protože většina dokladů tohoto textu pochází z Jerusalema a odpovídá částečně textu západnímu. Typ I se nenachází čistý v žádném rukopise. Soden rozdělil celou recensí I v jedenáct skupin. V první skupině jsou kodexy D Θ 565, pak skupina Ferrar a

³⁴⁾ *Die Schriften des Neuen Testaments in ihrer ältesten erreichbaren Textgestalt, hergestellt auf Grund ihrer Textgeschichte*, von Dr. Theol. Hermann Freiherr von Soden. I. Teil: Untersuchungen. I. Abteilung, die Textzeugen, Berlin 1902. — II. Abteilung, die Textformen. A. die Evangelien. Berlin, 1907. — III. Abteilung B. der Apostolos mit Apokalypse. Berlin 1910. II. Teil: Text mit Apparat, nebst Ergänzungen zu Teil I. Göttingen, 1913.

ostatní. Typ I se nejvíce přibližuje prvotnímu typu, jeho nejcharakterističtější varianty jsou pozdějšími dodatky. Původ typu jest palestinský, protože textu užívali Eusebius z Caesaree a Cyril Jerusalemský.

Před recensemi jest nutno hledati text, který Soden označuje H-I-K. Dnes jest tento arcityp H-I-K ztracen, jest však možno tento text uvést do původní podoby buď srovnáním tří textů recensí navzájem anebo s nejstaršími svědky (staré latinské a syrské překlady a citace církevních spisovatelů).

Jest zásluhou Sodenovou, že zařadil do textových tříd a studoval historii i kodexů nejnovějších. Jeho kritický aparát — i při své těžkopádnosti — velmi přispěl ke studiu novozákonního textu. Se všemi závěry Sodenovými však nemožno souhlasiti. Upozorňuji pouze na jeden, jehož nepřesnost dokázalo také studium nově nalezených papyrů. H. von Soden zvláště do skupiny I spojil mnoho různorodých dokladů textu. Dnes není pochyby, že typ, který Soden nazval I, neboli palestinský, existoval již ke konci 2. stol.³⁵⁾

Sodenovo rozdělení ve tři velké recense a v jejich textové skupiny a podskupiny přijal do svého vydání Nového zákona R. P. A. Merk S. J.,³⁶⁾ ačkoliv uznává i nedokonalosti tohoto systému: »Reliquum est, ut de ordine dicamus quo testes allegamus. Post varias deliberationes statuimus generatim sequi ordinem ab Herm. von Soden electum. Distinctio quidem sodeniana in recensione et familias non in omnibus approbari potest et collationes codicum saepe sunt aut imperfectae aut erroneae (Prolegomena).

Po Sodenově díle již nevyšla žádná obdobná práce, ale zato celá řada studií speciálních, jimiž byly do jasnějšího anebo do nového světla postaveny problémy novozákonní tex-

³⁵⁾ Cf. B. H. Streeter, *The four Gospels*, London 1924, p. 77—108; K. Lake—R. P. Blake—S. New, *The Caesarean Text of the Gospel of Mark*: Harvard Theol. Review 21 (1928) 207—414.; T. Ayuso, *Texto Cesariense o precesariense?* Biblica 16 (1935) 369—415.

³⁶⁾ *Novum Testamentum graece et latine, apparatus critico instructum* edidit Augustinus Merk S. J., Roma 1933¹, 1935², 1938³.

tové kritiky. Tak H. J. V o g e l s³⁷⁾ se věnuje studiu starolatin-
ských a starosyrských evangelií, A. v o n H a r n a c k studoval
zvláště biblické texty u Marciona,³⁸⁾ J. H. R o p e s³⁹⁾ a A. C.
C l a r k⁴⁰⁾ text Skutků apoštolských, H. C. H o s k i e r⁴¹⁾ text
Apokalypse, B. H. S t r e e t e r⁴²⁾ text evangelií, C. S. E. L e g g
text sv. Marka,⁴³⁾ K. L a k e a R. P. B l a k e⁴⁴⁾ caesarejský text
u sv. Marka a j. Kritické práce P. L a g r a n g e a F. G. K e -
n y o n a jsou uvedeny v použité literatuře.

Důležitým mezníkem v historii novozákonního textu jest
rok 1930, rok nálezů papyrů Chester Beatty. Nálezem byla více
než dosud obrácena pozornost kritiků novozákonního textu
k těmto zpravidla nejstarším svědkům řeckého textu bible. Řec-
ké novozákonné papyry ve svém celku nebyly ještě soustavně
prostudovány. Tato práce podává jejich vztah k jednotlivým
typům novozákonního textu, jak výše podle jejich historie byly
vyličený.

Protože papyry potvrdily existenci typu caesarejského,
podkladem této práce jest rozdělení svědků novozákonního tex-
tu ve čtyři typy, jak také nejposledněji učinil P. Lagrange ve
své Textové kritice.

Dříve než přejdeme ke studiu a textové kritice jednotlivých
papyrů, podáváme přehled dnešního stavu novozá-
konní kritiky textové a celkovou charakteri-
stiku různých forem řeckého textu Nového zá-
kona. Charakter těchto typů jest studován nejdříve vzhledem
k evangeliím, pak k ostatním knihám Nového zákona.

³⁷⁾ Beiträge zur Geschichte des Diatessaron im Abendland, Münster
1919; Evangelium Palatinum, Münster 1926.

³⁸⁾ Marcion: Das Evangelium vom fremden Gott, 2 ed. Leipzig,
1924.

³⁹⁾ The Text of Acts, London, 1926.

⁴⁰⁾ The primitive Text of the Gospels and Acts, Oxford, 1914; The
Acts of the Apostles, Oxford, 1933.

⁴¹⁾ Concerning the Text of the Apoc., I—II London, 1929.

⁴²⁾ Viz poznámku 35.

⁴³⁾ Novum Testamentum Graece secundum textum Westcotto-Hor-
tanium: Evangelium secundum Marcum, Oxford 1935.

⁴⁴⁾ Viz poznámku 35.

Forma α .

Tento typ textu se nachází ve většině rukopisů, zvláště minuskulních a byl otiskován od prvních tištěných biblí až do konce minulého století. Jest to Bengelův text asijský, Semlerův východní, Griesbachův cařihradský, Hortův syrský a Sodenův K.

Za tvůrce tohoto typu jest pokládán mučedník Lukián (312) jehož recensi odmítá sv. Jeronym, stejně jako Hesychiovu.

Hlavní představitelé tohoto typu jsou kodexy A (pouze pro evangelia) K II ze Sodenovy skupiny I^a, kodexy E F G H ze S. skupiny Kⁱ, Ω , četné kodexy minuskulní a syrský překlad Pešitta, syh ar bo.

Pro Skutky apoštolské tak starých svědků jako pro evangelia není, protože kodex A z 5. stol. má ve Skutcích apoštolských text formy β . Ostatní kodexy S P L H jsou až z 8. neb 9. stol. Vedle těchto majuskulních rukopisů existuje asi 500 kodexů minuskulních s textem Sk. ap. Pro listy sv. Pavla přicházejí z majuskulních kodexů v úvahu pouze K a L. Rovněž tak pro listy katol., ačkoliv v textu katolických listů i kodex A se někdy odchyluje od B, zvláště ve snaze po jasnosti řeči. Pro Apokal. kodex Q (Greg. O46), Tischendorfem a Hoskierem označovaný jako B.

Charakteristické známky formy α jsou:

1. Snaha po uhlazenosti řeči, přizpůsobování klasické řečtině (hlavně ve skladbě). Několik příkladů osvětlí tyto snahy. Mění pády přidáním předložky: Mc. 5, 33 $\epsilon\pi' \alpha\upsilon\tau\eta$ l. $\alpha\upsilon\tau\eta$ B S D; Mc. 7, 17 $\pi\epsilon\rho\iota \tau\eta\varsigma \pi\alpha\rho\alpha\beta\omicron\lambda\eta\varsigma$ l. $\tau\eta\nu \pi\alpha\rho\alpha\beta\omicron\lambda\eta\nu$ B S D. Mění předložky: Mc. 11, 8 $\epsilon\nu \tau\eta \omicron\delta\omega$ l. $\epsilon\iota\varsigma \tau\eta\nu \omicron\delta\omicron\nu$ B S D; Lc. 4, 44 $\epsilon\nu \tau\alpha\iota\varsigma$ l. $\epsilon\iota\varsigma \tau\alpha\varsigma$ B S D. Dává přednost slovesu v infinitivu: Mc. 6, 49 $\phi\alpha\nu\tau\alpha\sigma\mu\alpha \epsilon\iota\nu\alpha\iota$ l. $\omicron\tau\iota \phi\alpha\nu\tau\alpha\sigma\mu\alpha \epsilon\sigma\tau\iota\nu$ B S; Mc. 10, 36 $\pi\omicron\iota\eta\sigma\alpha\iota \mu\epsilon$ l. $\mu\epsilon \pi\omicron\iota\eta\sigma\omega$ B S D. Neužívá genitivu absolutního, kde podle pravidel jest méně správný, jako Mt. 8, 5 $\epsilon\iota\sigma\epsilon\lambda\theta\omicron\nu\nu\tau\iota \tau\omega$ l. $\epsilon\iota\sigma\epsilon\lambda\theta\omicron\nu\nu\tau\omicron\varsigma$ B S; Mt. 8, 28 $\epsilon\lambda\theta\omicron\nu\nu\tau\iota \alpha\upsilon\tau\omega$ l. $\kappa\alpha\iota \epsilon\lambda\theta\omicron\nu\nu\tau\omicron\varsigma$ B a j.
2. Ve snaze po jasnosti přidává k textu na př. předmět nebo podmět, mění na př. zájmeno v podstatné jméno nebo užívá slov jasnějších (jako v Mt. 6, 1 $\epsilon\lambda\epsilon\eta\mu\omicron\sigma\upsilon\nu\eta\nu$ místo $\delta\iota\kappa\alpha\iota\omicron\sigma\upsilon\nu\eta\nu$).

3. Přizpůsobuje jedno evangelium evangeliu druhému (snahy harmonistické). Tak modlitbu Páně u sv. Lukáše 11, 2—4 doplňuje textem sv. Mt. 6, 9—13. Přidává k Mt. 23, 14 z Mc. 12, 40 = Lc. 20, 47.

4. Druhotný, podřadný charakter formy α se nejvíce jeví rozšiřováním textu, zvláště spojováním různých čtení formy β a δ ve čtení jedno: Mc. 6, 33 $\kappa\alpha\iota \pi\rho\omicron\eta\lambda\theta\omicron\nu \alpha\nu\tau\omicron\upsilon\varsigma$ B S, $\kappa\alpha\iota \sigma\nu\eta\lambda\theta\omicron\nu \alpha\nu\tau\omicron\upsilon$ D, $\kappa\alpha\iota \pi\rho\omicron\eta\lambda\theta\omicron\nu \alpha\nu\tau\omicron\upsilon\varsigma \kappa\alpha\iota \sigma\nu\eta\lambda\theta\omicron\nu \pi\rho\omicron\varsigma \alpha\nu\tau\omicron\nu$ (A); Mc. 8, 26 $\mu\eta\delta\epsilon \epsilon\iota\varsigma \tau\eta\nu \kappa\omega\mu\eta\nu \epsilon\iota\sigma\epsilon\lambda\theta\eta\varsigma$ B, $\mu\eta\delta\epsilon\nu\iota \epsilon\iota\pi\eta\varsigma \epsilon\iota\varsigma \tau\eta\nu \kappa\omega\mu\eta\nu$ D, $\mu\eta\delta\epsilon \epsilon\iota\varsigma \tau\eta\nu \kappa\omega\mu\eta\nu \epsilon\iota\sigma\epsilon\lambda\theta\eta\varsigma \mu\eta\delta\epsilon \epsilon\iota\pi\eta\varsigma \tau\iota\nu\iota \epsilon\nu \tau\eta \kappa\omega\mu\eta$ (A); Lc. 24, 53 $\epsilon\nu\lambda\omicron\gamma\omicron\nu\nu\tau\epsilon\varsigma \tau\omicron\nu \Theta\epsilon\omicron\nu$ (B), $\alpha\iota\nu\omicron\nu\nu\tau\epsilon\varsigma \tau\omicron\nu \Theta\epsilon\omicron\nu$ (D), $\epsilon\nu\lambda\omicron\gamma\omicron\nu\nu\tau\epsilon\varsigma \kappa\alpha\iota \alpha\iota\nu\omicron\nu\nu\tau\epsilon\varsigma \tau\omicron\nu \Theta\epsilon\omicron\nu$ (A).

Forma β .

Textus receptus byl zatlačen v kritických vydáních Nového zákona formou β , která není sice textem neutrálním, ale nejbližší původnímu novozákonnímu textu. Jest to text, který Semler a Griesbach nazvali alexandrijským, Hort neutrálním a Soden H (Hesychius). Text jest původu egyptského a jest textem většiny papyrů, nejlepších unciálních rukopisů, některých rukopisů minuskulních a některých překladů.

Hlavní představitelé textu β jsou z kodexů majuskulních rukopisy: B S C Ψ (Mc-J) W (Lc. 1, 1—8, 12 a J. 12 — do konce) I T H Z L Δ , z minuskulních 33 892 579 326 1241 a z překladů bo sa (z velké části) a lat. vulg. Ve Skutcích apoštolských a listech představitelem formy β jest i kodex A a z minuskulních 81. Pro text Apokalypse jsou nejlepšími svědky formy β kodexy S C A. V kodexu B Zjevení sv. Jana není.

Charakteristické známky formy β jsou:

1. Text formy β a zvláště text kodexu B se vyznačuje krátkostí. Vynechávky jsou sice někdy způsobené vinou opisovačů, ale mnohé jsou zřejmě úmyslné, takže jsou důkazem, že i tato forma textu jest dílem recense a že egyptský text není textem neutrálním, nedotčeným úmyslnými opravami. Jo. 3, 13 $\omicron \omega\nu \epsilon\nu \tau\omega \omicron\nu\rho\alpha\nu\omega$, Mt. 1, 25 $\tau\omicron\nu \pi\rho\omega\tau\omicron\tau\omicron\kappa\omicron\nu$ 5, 22 $\epsilon\iota\kappa\eta$ závěr evangelia sv. Marka (16, 9—20), perikopa o ženě cizoložné u sv. Jana 7, 53—8, 11. Jiné příklady kratšího textu kodexu

B: Mt. 16, 22 *λεγει αυτω επιτιμων* l. *ηρξατο επιτιμαν αυτω λεγων*; Mt. 7, 15 *το κοινουν* l. *ο δυναται κοινωσαι*; Mc. 14, 69 *ειπεν* l. *ηρξατο παλιν λεγειν*; Jo. 9, 36 *και τις εστιν* l. *απεκριθη εκεινος και ειπεν και τις εστιν*.

2. Slova a jejich pravopis jest spíše lidový, ne jako u formy α, upravovaný podle zásad gramatických: *ειχοσαν, εωρακαν, λημψομαι, τεσσερες*.

3 Text formy β, i když ne úplně, přece z velké části jest prostý vlivů harmonisace (na př. u Mt. 5, 44 nemá dodatku z Lk. 6, 27. 28.)

Forma γ.

Sodenova třetí textová skupina I nebyla všemi kritiky přijata jednomyslně. Byly projeveny oprávněné pochybnosti o správnosti pojmenování »skupina palestinská« a o spojení rukopisů velmi různorodých v jednu skupinu I. Studium kodexů ukázalo, že text některých kodexů nemůže býti připsán Pamfylíovi a že již v polovině třetího stol. existoval zvláštní textový typ v Caesareji.⁴⁵⁾ Tento text byl nazván caesarejským. Nové světlo vnesly do historie a podstaty tohoto textu papyry, jež ukázaly, že podobný text byl rozšířen ještě dříve v Egyptě a že tedy ani toto pojmenování »t e x t c a e s a r e j s k ý« není přesné.

Základní kámen k této textové skupině položil již v r. 1868 W. H. Ferrar z Trinity College v Dublině,⁴⁶⁾ který zjistil, že čtyři minuskulní kodexy 13, 69, 124 a 346 tvoří jednu skupinu. Tři z těchto rukopisů byly napsány v Kalabrii (13, 124 a 346) a rukopis 69 od Emanuela z Konstantinopole v Anglii ve 12 až 15. stol. podle předlohy stejného charakteru.⁴⁷⁾

V roce 1902 ztotožnil jinou skupinu minuskulních rukopisů prof. Kirsopp Lake,⁴⁸⁾ totiž rukopisy 1, 118, 131, 209 a 1582.

⁴⁵⁾ Srv. E. v. Dobschütz, E. Nestle's Einführung in das Gr. N. T., Göttingen 1923 str. 49 a 75; P. Lagrange v Rb., 1913, p. 481—524.

⁴⁶⁾ A collation of four important Mss. of the Gospels. Dublin 1877.

⁴⁷⁾ P. Martin, Quatre manuscrits importants du Nouveau Testament auxquels on peut en ajouter un cinquième, Paris 1886. Rendel Harris, Further Researches into the History of the Ferrar-group, London 1900.

⁴⁸⁾ Codex 1 of the Gospels and its allies, Texts and Studies, VII. 3, Cambridge 1902.

Význam této skupiny není pouze ve vlastních čteních, jež se zdají raného původu, ale ještě více v tom, že alespoň u sv. Marka tvoří součást skupiny Ferrar (13). K. Lake dokázal tuto příbuznost se skupinou Ferrar a ještě s jinými minuskulními rukopisy, zvláště s rkp. 22, 28, 565, 700 a syv.

Těmto skupinám minuskulních rukopisů však stále scházel vedoucí majuskulní rukopis, aby mohla býti vytvořena pravá třída, skupina kodexů. Ten byl konečně nalezen v kodexu Koridethi (Θ) z 8. anebo 9. stol., který v roce 1913 vydali G. Beer-mann a C. R. Gregory.⁴⁹⁾ Když H. von Soden tvořil svoji velikou skupinu I, označil kodex Koridethi 050 a položil jej vedle kodexu D jako druhého nejčistšího představitele této textové formy. Do téže skupiny (*I^α*) zařadil i kodexy 565, 700 a 28. Třídu 1 s ostatními minuskulními rukopisy do skupin *I_η* a *I_η^b* a třídu Ferrar do skupin *I_ι^a*, *I_ι^b*, *I_ι^c*.

Proti tomuto těsnému spojení kodexu Θ s kodexem D vystoupili v roce 1923 v The Harvard theological Review K. Lake a R. P. Blake⁵⁰⁾ a dokázali jeho spojení se skupinami 1 a 13 a ostatními jim blízkými minuskulními kodexy.

Dílo, započaté Ferrarem roku 1868, dokončil roku 1924 B. H. Streeter v knize The Four Gospels. A study of Origins (London), v němž potvrdil předpoklad Lake-ův o existenci skupiny Θ a dokázal, že text této skupiny se nenachází pouze v evangeliu sv. Marka, nýbrž ve všech evangeliích. Ukázal, že i jiné rukopisy mají příležitostně čtení tohoto typu, což svědčí, že pocházejí od rukopisného předka tohoto typu. Nejdůležitější z nich jest skupina 1424 (Sod. *I_φ*). Text skupiny Θ jest mezi Horthovým textem neutrálním a západním, má však velký počet čtení, nenáležících ani k textu neutrálnímu, ani k textu západnímu. Může si tedy činiti nárok na skupinu samostatnou. Blíží se více starosyrskému překladu než kterýkoli jiný řecký rukopis, ale ne zase tak blízko, aby byl stejným textem. Ve stejném poměru jest k překladu arménskému a georgijskému. Streeter studoval vztah Origenův k tomuto textu a došel k závěru, že Origenes používal tohoto textu po svém příchodu

⁴⁹⁾ Die Koridethi Evangelien Θ 038, Leipzig 1913.

⁵⁰⁾ The text of the Gospels and the Koridethi Codex (p. 267—286).

z Alexandrie do Caesaree palestinské. V Alexandrii používal textu blízkého kodexům S a B. Podle úsudku Streeterova text θ byl v Caesareji domovem a proto jej nazval caesarejským. Později přidal ještě k této skupině text Mr. 5, 31—16, 8. z rukopisu W.⁵¹⁾

Streeterovým předpokladem o caesarejském původu textu γ silně otřásl K. Lake a R. P. Blake.⁵²⁾ Studium citátů z Markova evangelia v Origenově komentáři ke sv. Janu dospěli k závěru, že Origenes v prvních pěti knihách komentáře, které napsal ještě v Alexandrii, užíval textu Markova evangelia, který měl charakter caesarejský. Ve svém komentáři pokračoval Origenes v Caesareji a zde v knize šesté až desáté však užíval textu typu β . Teprve v knihách dalších užíval zase textu caesarejského. Toto zjištění by nasvědčovalo tomu, že domovinou textu γ není Caesarea — jak se domníval Streeter —, nýbrž že byl již dříve, ještě před odchodem Origenovým, rozšířen v Egyptě.

Názor obou autorů byl velmi záhy potvrzen nálezem papyrů Chester Beatty. Text evangelia sv. Marka v P⁴⁵ jest nejbližší textu caesarejskému a je tak důkazem, že textová forma γ alespoň na poč. 3. stol. byla již rozšířena v Egyptě. U textové kritického studia P⁴⁵ bude o textu pojednáno obsírněji. Pro studium γ textu mají papyry Chester Beatty zvláštní význam také proto, že neutrpěly asimilací k α typu jako ostatní doklady γ textu.

Původ a podstata caesarejského textu jest stále ještě předmětem badání. B. H. Streeter označil text γ jako text stojící uprostřed mezi Hortovým textem neutrálním a textem západním. P⁴⁵ tuto charakteristiku potvrdil: Význačných variantů kodexu D nemá, ale sdílí s ním varianty menší. V důležitých variantech se přibližuje k β textu, ale přece jen i od této textové formy se natolik liší, že nemůže býti pokládán za β text.

⁵¹⁾ The Washington Manuscript of the Gospels HthR, XIX (1926) p. 165—172.

⁵²⁾ The Caesarean Text of the Gospel of Mark. HthR XXI (1928) 207—414.

Forma δ .

Tři velké recense nevyčerpávají všech novozákonních variantů. Zbývá ještě značný počet velmi charakteristických variantů, jež bývají kritiky označovány jako text západní. Jméno bylo voleno proto, že varianty byly nejdříve objeveny ve starých latinských překladech; není však voleno výstižně, neboť text byl rozšířen i na východě. Proto F. H. Chase⁵³⁾ navrhuje pojmenování »text syro-latinský«. Avšak ani toto označení neodpovídá rozšíření textu, protože papyry dokázaly jeho existenci i v Egyptě. Totéž nutno vytknouti i Sodenovu pojmenování »jerusalemský« nebo »palestinský« text (I). P. Lagrange ve své Kritice novozákonního textu označuje výstižněji text jako lidovou, harmonisující recensí. My označujeme v práci text písmenou δ .

Otázka původu této formy patří stále k nejtěžším otázkám v novozákonní textové kritice.

S jistotou možno říci o textu δ , že jest původu velmi starého, že byl rozšířen téměř v celém křesťanském světě a že není textem stejnorodým.

Stopy textu δ jsou již v Didache,⁵⁴⁾ u sv. Irenea,⁵⁵⁾ v pseudo-evangelii Petrově,⁵⁶⁾ tedy již v nejprvnějších počátcích křesťanské literatury.

⁵³⁾ The old syriac Element in the Text of Codex Bezae, London, 1893.

⁵⁴⁾ Citace v I, 3 na první pohled připomíná spíše kodex D než Mt. text našich vydání: *Εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμῖν καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν, νηστεύετε δὲ ὑπὲρ τῶν διωκόντων ὑμᾶς.*

⁵⁵⁾ V IV, 31, 2 Adversus Haereses cituje sv. Irenej slova Kristova proti zákoníkům a fariseům (Mt. 23, 26—27) téměř stejně jako kodex Bezae a Klem. Alex.: *Vae vobis, Scribae et Pharisei hypocritae, quoniam similes estis monumentis dealbatis. A foris enim sepulchrum apparet formosum; intus autem plenum est ossibus mortuorum et universa malitia.*

Podobně cituje sv. Irenej ve III. knize 12. kap. Skutky apošt. (2—15) s četnými varianty podobnými kodexu D. Srv. Dr. B. Kraft, Die Evangelienzitate des heiligen Irenäus, nach Überlieferung und Textart untersucht. Freiburg 1924.

⁵⁶⁾ L. Vaganay ve svém komentáři k apokr. evangelii sv. Petra (L'Évangile de Pierre, Paris 1930) ukázal na příbuznost tohoto apokr. evangelia s D.

Latinský překlad africký, sv. Cyprian, ostatní latinské překlady, Klement Alex., papyry, Origenes, staré překlady syrské (sys syc) svědčí o rozšíření textu ve II. a III. stol. v Římě, Karthagu, Edesse, Egyptě, Palestině i Syrii.

Mezi svědky textu δ i v charakteristických variantech není jednoty. Tak na př. čtení latinských překladů se nenacházejí v překladech syrských a naopak. Text δ není textem jednorodým; jsou to spíše rozličné typy označené jedním jménem. Nemůže proto býti textem původním. Jest však možné, že některé dodatky jsou původní, stejně jako za původní byly uznány i některé vynechávky.⁵⁷⁾

Charakteristické známky formy δ jsou:

Forma δ se nejvíce odchyluje od ostatních textových forem v evangeliích a Skutcích apoštolských. Méně v ostatních knihách Nového zákona. Příčina jest jednak v častějších opisech prvních knih, jednak ve vlivu ústního podání a v připodobňování jednoho evangelia druhému.

1. Přídavky k textu, zvláště věcí mimořádných: Mt. 3, 15 *αυτον* + et cum baptizaretur (Jesus) lumen ingens circumfulsit de aqua ita ut timerent omnes qui advenerant (g Ev. Ebion. Iust. Ef.); Mt. 20, 28 *Υμεῖς δὲ ζητεῖτε ἐκ μικροῦ ἀυξῆσαι καὶ ἐκ μείζονος ἔλαττον εἶναι* D Φ; Vos autem quaeritis de pusillo crescere et de minore maiores esse (Vercellensis).

V kodexu D po Lc. 6, 4 se nachází přídavek, který snad jest zbytkem ze slov Kristových, zachovávaných ústně, který písař Bezova kodexu anebo spíše písař předlohy kodexu D vložil do evangelického textu: *Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ θεασάμενός τινα ἐργαζόμενον τῷ σαββάτῳ εἶπεν αὐτῷ· ἄνθρωπε, εἰ μὲν οἶδας τί ποιεῖς, μακάριος εἶ· εἰ δὲ μὴ οἶδας, ἐπικατάρατος καὶ παραβάτης εἶ τοῦ νόμου.*

2. Vynechávky jsou méně četné a také menší důležitosti než přídavky formy δ . K nejdůležitějším patří vynechání 19. a 20. verše (od *τὸ ὑπὲρ ὑμῶν* ...) ve 22. kap. u sv. Lukáše v kodexu D. Rukopisy vetus lat. a d f i l vynechávají ve v. 19: Quod pro vobis datur, hoc facite in meam commemorationem a celý v. 20.

⁵⁷⁾ cf. Westcott-Hort, op. cit. II, p. 176.

Rukopisy A E F G H K M, lat. překl., syr. překl., bo Orig. lat., Euseb., Jeron., D. vynechávají Mt. 27, 49: *ἄλλος δὲ λαβὼν λόγχην ἐννύξει αὐτοῦ τὴν πλευράν, καὶ ἐξῆλθεν ὕδωρ καὶ αἷμα*, přejatý do kodexů S B C L T a některých kodexů Vulgaty z Jana 19, 34.

3. Snahy harmonisační (vkládání úryvků z jednoho evangelia do druhého) jsou význačnou vlastností textu δ .

Po Mt. 24, 31 kodex D přidává: *Ἀρχομένων δὲ τούτων γένεσθαι ἀναβλέψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν· διότι ἐγγίξει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν* z Lc. 21, 28 (*ἀναβλέψατε* místo *ἀνακύψατε*).

V Lc. 11, 30 po *τῇ γενεᾷ ταύτῃ* kodex D přidává z Mt. 12, 40. *Καὶ καθὼς Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους ἐγένετο τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ γῇ*.

4. Parafrase. Ve Sk. ap. 5, 29 místo přímé odpovědi apoštolů synedriu: *Ἀποκριθεὶς δὲ Πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι εἶπαν· πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις* opisuje: *Ἀποκριθεὶς δὲ Πέτρος εἶπεν πρὸς αὐτόν· τίμι πειθαρχεῖν δεῖ, Θεῷ ἢ ἀνθρώποις; ὁ δὲ εἶπεν· Θεῷ* (D).

Hlavním představitelem formy δ pro evangelia jest kodex D, pergamenový fragment 0171, P²¹ překlady sys syc a vl. Pro listy sv. Pavla D (Claromontanus) E F G.

Velmi výrazná jest forma δ ve Skutcích apoštolských, představovaná kodexem D, částečně E, překlady lat. (d e g h m p s t), syhm sa a starým syr. překladem, kterého užíval svatý Efrem.⁵⁸⁾ Ještě více než v ostatních novozákonních knihách se forma δ ve Sk. ap. liší od běžného textu, zvláště v přidávání událostí neznámých ostatním textovým formám.⁵⁹⁾

O původu a hodnotě této formy není jednoty. F. Blass⁶⁰⁾ se domníval, že sv. Lukáš vydal Skutky apoštolské dvakrát, a to nejdříve v širším podání pro křesťany římské (text západní), pak v podání kratším, pro Theofila. Z větších exegetů přijal

⁵⁸⁾ A. Merk S. J., Der neuentdeckte Kommentar des hl. Ephraem zur Apostelgeschichte, ZKTh 48 (1924) 37—58, 226—260, 460—464.

⁵⁹⁾ Obojí text synopticky vedle sebe uveřejnil J. H. Ropes v F. Jackson-K. Lake, The Beginnings of Christianity I, 3 p. 1—255.

⁶⁰⁾ Die zweifache Textüberlieferung in der Apostelgeschichte, ThStK 67 (1894) p. 86—119; Acta apostolorum secundum formam, quae videtur, Romanam, Leipzig 1896.

tento názor Th. Zahn,⁶¹⁾ který také vydal západní text Skutků.⁶²⁾ Hypothesu dvojího vydání Skutků sv. Lukášem po Zahnovi sice již nikdo nepřijímal, avšak typ δ stále ještě od některých kritiků jest považován za původní a nejstarší; znovu byl pečlivě vydán A. Clark-em.⁶³⁾ Avšak většina kritiků za původní považuje text východní a text západní (δ) za jeho nejstarší recensí, protože text západní není textem stejnorodým, nýbrž textem různým v různých kodexech.⁶⁴⁾

⁶¹⁾ Einleitung in das Neue Testament, II, 341—365.

⁶²⁾ Die Urausgabe der Apostelgeschichte durch Lucas (Forschungen zur Geschichte des nt. Kanons) Leipzig 1916.

⁶³⁾ The Acts of the Apostles, Oxford 1933.

⁶⁴⁾ H. Coppieters, De historia textus Act. Apost., Lovanii 1902; F. Prat, Le texte occidental des Actes d. Ap. v Recherches de science religieuse 5 (1916) p. 472—486; E. Eisentraut, Studien zur Apostelgeschichte, Würzburg 1924.

DÍL II.

Textová kritika novozákonních papyrů.

ἵνα μὴ τι ἀπόληται.
Jan 6, 12.

Novozákonní papyry jsou zpravidla nejstarším svědkem řeckého textu bible. Pro toto své stáří svědkem nad jiné významným, ačkoliv by zase nebylo správné jejich význam přeceňovati, protože někdy rukopis z doby pozdější může býti nositelem věrnějšího textu, než rukopis i o několik století starší. Tak na př. rukopis ze 6. stol. může býti kopií textu ze 2. stol., který byl opsán ze samotného originálu. A naopak kodex ze 4. stol. může býti kopií špatné předlohy ze 3. stol., která jest vzdálena od originálu celou řadou opisů. Nové objevy nás mohou poučiti. Uvádím alespoň jeden příklad. V 1 Kor. 7, 40 bylo známo pouze v minuskulním rukopise 33 (z 10. stol.) odchylné čtení *Χριστοῦ* místo *Θεοῦ*. Totéž čtení bylo nyní nalezeno v P¹⁵ ze 4. stol.

Až do nálezů papyrů Chester Beatty nebyla novozákonním papyrům a jejich textovému charakteru věnována větší pozornost. Pro svůj zlomkovitý charakter byly zanedbávány. Čím více se však množil počet papyrů, rostl i rozsah textu, jež představují a rostl i jejich význam pro novozákonní kritiku textovou. Jejich význam vyvrcholil objevy tohoto desetiletí. Jako mosaika, která jest složena z nesčetných kostek, ve svém celku tvoří jasný obraz, tak i zlomky papyrů, jsou-li sebrány v jeden celek, mohou poskytnouti jasný obraz novozákonního textu v určitém období a místě.

Předem jest nutno podotknouti, že přítomný kritický aparát a výčet různých čtení není úplný. Snažil jsem se u každého papyru najíti příslušnost k jedné ze čtyř forem novozákonního textu a uvést pouze nejtypičtější z odchylných čtení papyrů.

Text variantů jest uváděn, jak bývá zvykem v kritických aparátech, bez přízvuků a ostatních značek. Hranaté závorky

[] v citovaných textech papyrů označují místa, jež se v papyru nezachovala a byla doplněna. Tečka pod písmenkou znamená, že bylo toto v papyru porušeno a jeho znění jest pochybné. Znaménko > (též om.) znamená vynechávku.

P¹ Mt. 1, 1—9. 12—20.

Tento papyrus, který několik let byl nejstarším zachovaným novozákonním rukopisem, jest o celé století starší než rukopis Sinajský a Vatikánský. Textově se k těmto základním rukopisům blíží nejvíce.

Zvláštní čtení má dvě: vynechává člen *του* před *Ουριου* (v *P¹ ουριου*) Mt. 1, 6 a *αι* před *γενεαι* ve v. 17. Zřejmě to přehlédnutí opisovačovo. Jinak jest text nejbližší kodexu B a pak S. Zvláště v orthografii vlastních jmen rodokmenu se papyrus shoduje s kodexem B: *Ισαακ* v. 2, *Ζαρε* (sin. *Ζαρα*) 3, *Βοες* 5, *Ουριου* 6

S B a S vynechává ve v. 6. *ο βασιλευς* po *Δαυιδ δε* proti kodexům C E K L M S U. Ve v. 19. čte s *S^c B Z* *δειγματτεισαι* místo *παραδειγματτεισαι* rukopisů C E K L M.

Na počátku 18. v. s kod. S čte proti B *Ιησουν Χριστον*. Tyto nejdůležitější varianty jasně ukazují, že textově patří papyrus k typu β a že z nejstarších rukopisů jest papyrus nejbližší kodexu B a potom S.

P² Jan 12, 12—15.

Protože text byl uveřejněn v publikaci dnes velmi těžko přístupné (viz str. 41), podávám celé znění textu i s přízvuky, jak se nacházejí v rukopise:

- 1 *ευαγγελιον*
- 2 *τη επαύριον οχλος π[ολυς*
- 3 *εορτην ακούσαντ[εσ*
- 4 *εις ιερου[σαλημ*
- 5 *φοινικων. {*
- 6 *κα]ι εκραύ[γασον*
- 7 *ο] ερχόμε[νος*
- 8 *τ]οϋ̃ ιηλ' ε[ύρων*
- 9 *ε]π αυτ[ο*
- 10 *μη] φ[οβοϋ̃*

Pro textovou kritiku papyrus zvláštního významu nemá. Text jest krátký a bez význačnějších čtení. Pouze ve 4. řádku jest jako v kodexu D místo *Ἱεροσόλυμα* čtení *Ιερουσαλήμ*. Ve v. 2. jest vynechán člen *ὁ* jako v S D a j. V 7. řádku bylo pravděpodobně vynecháno *καὶ ὁ* před *βασιλεὺς* (v. 13. evg.), protože by byl řádek příliš dlouhý.

P³ Lk. 7, 36—45; 10, 38—42.

Význačnější variant, vyskytující se pouze v k. *Ξ* jest v 7. 40 *καὶ αποκριθεις ειπεν ο υς προς αυτον*. Obvyklé čtení jest: *καὶ αποκριθεις ο Ιησους ειπεν προς αυτον*. Ostatní varianty odpovídají zvl. kodexům S a B:

Tak 7, 37 *γυνη ητις ην* stojí jako v kod. S B L *Ξ* před *εν τη πολει* a nikoliv za *εν τη π* jako v *ΑΡΧΓΔ*.

V. 38. *εξεμαξεν*, jako S * D L 579 W 990 A 716 X místo *εξεμασσεν* B P Γ.

V. 40, *διδασκαλε ειπε φησιν*, jako v S B I L a nikoliv s *φησιν* po *ο δε* jako v kod. P X Γ Δ Λ.

Ve v. 43. *σιμων* jest beze členu jako v rk. S B L Γ *Ξ* (proti rk. A D P X Δ Λ).

V 10. kap. 38. v. čte papyrus s kodexy S C 33 s 579 *Ξ* *εις την οικιαν* a nikoliv *εις τον οικον* s kodexy A D P T Δ.

Ve v. 39. opět s B S * C 33 s 579 A *Ξ* jest *παρακαθεσθεις* a nikoliv — *καθισασα* jako v kod. C D P T Δ.

Ve v. 41. má rk. jako S B C 33 s P⁴⁵ W D *θορυβαζη* a nikoliv *τυρβαζη* s *ΑΡΓΔΛ*.

Z těchto variantů možno si učiniti úsudek o charakteru textu papyru, který jest nejbližší typu β. Z kodexů se papyrus nejvíce blíží rukop. S, pak L B C D.

P⁴ Lk. 1, 58—2, 1; 2, 6—7; 3, 8—4, 2; 4, 29—35; 5, 3—8; 5, 30—6, 16.

Protože P⁴ patří k největším novozákonním papyrům, možno s určitostí stanovit jeho textovou příslušnost. C e l e s e ř a d í k t y p u β a z kodexů této skupiny jest nejbližší kodexu B.

Protože text papyru jest shodný s textem kodexu B, stačí udati pouze odchylky od tohoto rukopisu.

Několikrát text papyru jest k r a t š í, než text kodexu B:

1,63 *εστιν ονομα* — B *εστιν το ονομα*

1,65 *και ελαλειτο* — B *και διελαλειτο*

1,68 *ευλογητος ο Θεος* — B *ε.κυριος ο Θεος*

3,9 *καρπον* — B *καρπον καλον*

6,11 *και ελαλουν* — B *και διελαλουν*

6,15 *σιμωνα καλουμενον* — B *σ. τον κ.*

V několika případech text papyru jest textem delší:

1,76 *ενωπιον του κυριου* — B *ε. κυριου*

3,33 *του Αμιναδαβ του Αδμιν* — B *om. του Αμιναδαβ*

5,38 *αλλα οινον* — B *αλλ οινον*

6,6 *εν τω ετερω* — B *om. τω*

η δεξια αυτου — B *om. αυτου*

Papyrus má také několik čtení zvláštních, odchylných od kodexu B; jsou to však zřejmě omyly opisovače:

3,22 *το πνα το αγιον πνι ειδει*

5,3 *επαναγαγειν ολιγον δε καθισας*

5,4 *και χαλασαι τα δικτυα*

5,37 *ρηγνυσι*

Několik rozdílů jest také v orthografii vlastních jmen v genealogii.

P⁵ Jan 1, 23—31, 33—40; 16, 14—30; 20, 11—25.

Papyrus jest sice velmi poškozen, ale podle počtu písmen v jednotlivých řádcích možno s určitou pravděpodobností doplnit nejednu mezeru. Text spíše vynechává než přidává, tak:

1, 25 > proti všem rukopisům *και ειπαν αυτω*

1, 27 se S B C L po *οιδατε* (+ Ψ 892 Δ D)

εγω > S C L 565...

1, 37 pravděpodobně vynechává proti všem rukopisům *αυτου* před *μαθηται* v B S 185 472... anebo *αυτου μ.* v C* L 579 W. (P. Merk uvádí mezi těmito rk. i P⁵).

16, 16 nemá po *με²* dodatku rukopisů *Ψ Ζ Θ οτι υπαγω προς τ. πατερα*

16, 18 *ο λεγει* se S C....

16, 26 proti nejlepším rukopisům > *περι υμων* s 0141 b c e

Text papyru se jasně řadí k typu β . V textu není ani jediného charakteristického čtení antiošského typu. Text jest nejbližší kodexu S, pak B. Nemá čtení kodexu D proti B a S. Souhlas S B D pouze dokazuje starobylost některých čtení kodexu D, stejně jako souhlas S A ukazuje, že v A jsou některá velmi dobrá stará čtení, opuštěná antiošskou tradicí.¹⁾

P⁶ Jan 10, 1—2. 4—7. 9—10; 11, 1—8. 45—52.

Papyrus má několik charakteristických variantů často společných s překl. sah a boh,²⁾ ve svém celku se však řadí k textové formě β .

Význačnější var. jsou:

10, 5 *ακολουθησωσιν* s S K L proti A B D E F G *ακολουθησουσιν*

10, 5 nemá jako ostatní kodexy *των αλλοτριων την φωνην*, nýbrž *την φωνην των αλλοτριων*

10, 10 *ο δε κλεπτης* S boh přidává *δε*

11, 1 po *Ην δε τις* přidává *εκει* (Snad marginální poznámka, která přešla do textu)

11, 5 s překlady sah a boh vulg vkládá do řeckého textu i jméno Marie: *την Μαριαμ και την Μαρθαν την αδελφην αυτης* Srv. @ 565

11, 46 před *Ιησους* s B C L D vynechává člen *ο* (*S A X Γ Δ*)

P⁷ Lk. 4, 1—2.

Do které skupiny textové rukopis patří, nemožno říci. Všechny pokusy opatřit si snímek papyru anebo alespoň zjistiti znění textu tohoto rukopisu, který se nalézá v SSSR, byly marné. Pro textovou kritiku však papyrus nemá asi velkého významu, protože jde o zlomek celkem nepatrný.

¹⁾ Cf. P. Lagrange, *Critique text.* p. 117.

²⁾ Srv. M. Horner, *The Coptic version of the New Testament in the northern dialect.* Vol. 2. (1898).

M. Horner, *The Coptic version of the New Testament in the southern dialect.* Vol. 3. (1911).

H. Thompson, *The Gospel of St. John according to the earliest Coptic Manuscript.* 1924.

P⁸ Sk. ap. 4, 31—37; 5, 2—9; 6, 1—6; 6, 8—15.

Při srovnání rukopisu s kodexem D jest na první pohled zřejmo, že papyrus nemá s D bližší příbuznosti. Význačné varianty a doplňky kodexu D, jako:

4,31 παρρησ. + παντι τω θελοντι πιστευειν

4,32 μια + κ. ονκ ην διακρισις εν αυτοις ουδεμια

5,4 σου + ποιησαι πονηρον τουτο

5,6 ειπε μοι] επερωτησω σε ει αρα

6,1 αυτων + εν τη διακονια τ. Εβραιων D*

6,3 D inc. τι ουν εστιν αδελφοι· επισκ.

6,8 λαω + δια τ. ονοματος Κυ Ιυ Χυ D 33 88

se v textu *P⁸* nenacházejí.

Čtení, která jsou vlastní kod. D a nalézají se rovněž v *P⁸*, jsou pouze čtení podřadná: 4, 32 αυτου místo αυτω; αλλα místo αλλ'; 5, 8 ο πετρος místo πετρος, anebo vzniklá ze snahy po uhlazení textu: 4, 32 ελεγεν — B ελεγον.

Stejně jsou však zastoupena v *P⁸* i čtení jiných kodexů, jako *Ψ* s 326 Ιωσης místo Ιωσηφ; 5, 9 ειπε po ο δε Πετρος A 326 81 (podle doplnění jak je učinil Gregory).

Ve svém celku papyrus jest příbuzný s S B A C D E, kdykoliv tyto kodexy se shodují. Když se rozcházejí, *P⁸* sleduje B a S. Kde se rozcházejí B s S, papyrus se přibližuje spíše B. Papyrus jest jasným představitelem typu β pro Skutky apoštolské.

P⁹ 1 Jan 4, 11—13. 15—17.

Text jest příliš krátký a nemá charakteristických variantů, aby mohla býti s jistotou určována příslušnost k textové skupině. Jak bylo již výše ukázáno, kopie jest velmi nedbalá a obsahuje několik variantů, jejichž původcem byl písař. K výše uvedeným variantům dlužno ještě přidati var. 4, 15, kdy místo και αυτος εν τω Θεω v papyru stojí: και ο Θεος εν αυτω εστιν t. j. opakování předcházejícího s nahrazením εστιν místo μενει.

Ve v. 15. ος εαν se řadí k B (S A K L ος αν, D přidává Χριστος). Ve v. 16. čte s SBKL πεπιστευκαμεν a nikoliv s A 33 vg πιστευομεν.

Textem se i tento papyrus blíží nejvíce typu β.

P¹⁰ Řím. 1, 1—7.

Fragment jest z počátku listu k Řím., kde se nevyskytují v rukopisech význačnější varianty. Nemá jich ani *P¹⁰*, který je nepozornou kopií. Z nepozornosti asi vznikl nejvýznačnější variant ve v. 6., kde byla vynechána po *ονοματος* následující slova: *αυτου εν οις εστε και υμεις κλητοι*. Ve v. 7. proti všem rk. čte *P¹⁰* *Χρν Ιην*.

Stejně čte i ve v. 1. s B 81 1838 vg proti ostatním rk. majícím *Iv Xv*.

Tak i u tohoto papýru není závažnějších námitek, aby nemohl býti zařazen do textové skupiny *β*.

P¹¹ I Kor. 1, 17—20; 6, 13—15. 16—18.

Podobně jako u *P¹¹*, ani u tohoto rukopisu, který se rovněž nalézá v SSSR, nebylo mi možno zjistiti jeho čtení a tak určiti příslušnost papýru k textové formě.

P¹² Hebr. 1, 1.

Zlomek jest příliš nepatrný k určení textového typu. Varianty jsou v textu pouze dva, itacismus *παλε* místo *παλα* a přidání zájmena *ημων* po *πατρασιν* s kod. 1836ss 999 syp ar co.

P¹³ Hebr. 2, 14—5, 5; 10, 8—11, 13; 11, 28—12, 17.

Širší základnu k určení textové příslušnosti poskytuje *P¹³*, který patří k největším biblickým papýrům a obsahuje více než čtvrtinu listu k Židům.

V podstatě se text neliší od dnešního textu, ale přece jest v rukopise několik variantů, vlastních *P¹³*, na které jest nutno upozorniti.

Tak ve v. 3, 10 místo *τη καρδια · αυτοι δε* má *εν τη καρδια αυτων δε*

3,13 *παρακαλεσατε* místo *παρακαλειτε*

5,4 om. *καθωπερ και Ααρων* (S B A)

10,11 *αμαρτιαν* místo *αμαρτιας*

11,1 *πραγματων αποστασις* místo *υποστασις πραγματων*

11,4 *αυτω* místo *αυτου*

12,4 *αγωνιζομενοι* místo *ανταγωνιζομενοι*

12,5 *και μη εγλυου* místo *μηδε εκλυου*

Menších variantů netřeba vyznačovati, protože je možno tyto nalézt na př. v text. poznámkách Merkova vydání N. zákona. Srovnáme-li všechny tyto varianty s ostatními rukopisy, docházíme k závěru, že P¹³ má snahu spíše text zkracovati, zvl. ve členech a slovech méně podstatných. V této snaze se přibližuje nejvíce kod. B ve 2—5 kap. U kap. 10—12 nemožno srovnání s B učinit, protože v kod. B 9—13 kap. schází.

Zvláště v kapitolách, kde nemáme textu B, přibližuje se P¹³ nejvíce S a D. Kde se S rozchází s D, shoduje se s P¹³ spíše se S. Shody s D jsou ve variantech menšího významu (10, 38 *μου η ψυχη* místo *η ψυχη μου*). Z uvedeného jest zřejmo, že čtení P¹³ se přibližují nejvíce textové formě β.

Tento závěr potvrzují některá zvláštní čtení, označovaná jako charakteristická formy β, na př. 3, 13 *Μωϋσης* (forma: α *Μωσης*); 3, 10 *τεσσαρακοντα* (α a δ: *τεσσαρακοντα*).

P¹⁴ I Kor. 1, 25—27; 2, 6—8; 3, 9—10. 20.

Textově papyrus není zvláště charakteristický, protože zachované úryvky z prvního listu sv. Pavla ke Korintským ani v ostatních rukopisech nemají výraznějších variantů. Možno proto i P¹⁴ zařaditi do textové skupiny β. Ve zlomcích P¹⁴ nacházejí se pouze dvě odchylná čtení. V 1, 26 místo *βλεπετε* stojí *βλεπετα* a 2, 7 čte rukopis: *την αποκεκρυμμενην ην ου δι-σταναρχοντων*. Jde o omyl písaře, který vynechává slova: *προω-ρισεν ο Θεος προ των αιωνων εις δοξαν ημων ην ουδεις των*.

P¹⁵ I Kor. 7, 18—8, 3.

Text rukopisu jest zajímavý svou pestrostí. Nejvíce se přibližuje rukopisům B S a A, tedy typu β, nepodává však důsledně text některého z těchto kodexů. Má také společná čtení s D: 7, 18 *τις κεκληται* D F G, *κεκληται τις* B S A; 7, 29 *λοιπον* místo *το λοιπον*; 7, 34 *om τω* ^{1. 2.} s D Ψ a j.

Tento různorodý charakter textu by se zdál nasvědčovati tomu, že text jest z doby, kdy textové typy byly promíseny.

Pestrost textu jest ještě zvýšena třemi varianty, s nimiž se nesetkáváme téměř v žádném jiném rukopise. Jsou to 7, 20 *εν τη κλησει εν η εκληθη* (přidání

druhého *εν*); 7, 35 *προς το ευσχημον και ευπαρεδρον τῷ κῶ ἀπερι-
σπαστους ειναι*.

Poslední variant 7, 40 *πνευμα Χριστου* místo *πνευμα Θεου* vyskytuje se, pokud se mi podařilo zjistiti, pouze v jediném rukopise 33 teprve z 9/10 stol.

P¹⁶ Fil. 3, 10—17; 4, 2—8.

Textově se podobá *P¹⁶* rukopisu předešlému. Jako *P¹⁵* jest nejbližší třem velkým základním kodexům, avšak k žádnému z nich se úplně nepřipojuje. I tento rukopis má varianty, s nimiž se nesetká v á m e u j i n ý c h rukopisů: 3, 16 místo první osoby množného čísla *εφθασαμεν* čte *πλην εις ο εφθασατε*. Druhý variant, vlastní pouze *P¹⁶* jest rozšířené čtení ve 4, 7 *τας καρδιας υμων και τα νοηματα και τα σωματα*. Papyrus přidává ke čtení *νοηματα* ještě čtení *σωματα*, vyskytující se v rukopisech F G a latinských kodexech.

P¹⁷ Hebr. 9, 12—19.

Pro textové poznání tohoto Pavlova listu papyrus nového světla nepřináší. Text jest krátký a velmi poškozený. Příbuznosti s D jsem nenalezl a při pravděpodobné rekonstrukci a doplňování textu možno spíše usuzovati na p ř í s l u š n o s t k t e x t o v é f o r m ě β.

P¹⁸ Apoc. 1, 4—7.

Vlastní čtení, nevyskytující se v jiném rukopise, má papyrus pouze jedno, a to ve v. 6. přehození slov *αυτω το κρατος και η δοξα* místo *α. η δ. και το κ.* Ve svém celku papyrus jest bližší skupině kodexů S C A než skupině druhé, kodexů P Q a kodexů minuskulních. Z kodexů první skupiny jest nejbližší kodexu A. Text papyru jest věrným textem kodexu A. Pouze dvakrát se od A uchyluje, a to přehozením slov ve v. 6. a přidáním *ημων* po *αμαρτιων* v 5. verši.

P¹⁹ Mt. 10, 32—11, 5.

V ý z n a č n ě j š í v a r i a n t y má rukopis pouze dva, V 10, 33 čte *οστις δε αρνησετε* a po prvním *αξιος* ve v. 37. vynechává per homoeteleuton zbývající část 37. verše a celý verš

38. takže čte až *ο ευρων*... Podobně vynechává mezi *αξιος* 1[—]2 B* D 544 983 Jinak jest papyrus příslušníkem typu β.

S D čte ve v. 32. *αυτον* místo *εν αυτω*, avšak v jiných, charakteristických variantech jde vždy proti D. Tak ve v. 35. čte *ανθρωπον* a nikoliv *υιον*, ve v. 42. *μικρων* a ne *ελαχιστων*, nepřidává *υδατος*, po *ποτηριον*, nečte *αποληται ο μισθος*, nýbrž s B S čte *ου μη απολεση τον μισθον αυτον*. Čte v 11, 2 *Χριστου* a nikoliv *Ιησους* s D 517 s 349. Ve 4. v. nevynechává s D 1675 2145 1346 *και χωλοι περιπατουσιν*.

Tyto příklady jasně ukazují příslušnost papyru k typu β

P²⁰ Jak. 2, 19—3, 9.

Není pochyby o příslušnosti rukopisu k typu β, protože stopy textu opravovaného, který se stal textem přijatým, jsou naprosto mizivého počtu. Papyrus jest nejbližší kodexu B a pouze jednou se přibližuje ke druhé textové skupině ve 2, 23, kde s L a četnými minuskul. kod. vynechává *δε*. Zvláštních čtení papyrus nemá. Čtení *φριζουσιν* místo *φρισσουσιν* ve 2, 19 a *εγβαλουσα* místo *εκβαλουσα* ve 2, 26, jsou pouhými chybami orthografickými.

P²¹ Mt. 12, 24—33.

Zvláštní čtení má papyrus pouze ve v. 32. Po prvním *αυτω* přidává *ουτω*. Konec téhož verše podle rekonstrukce vydavatelů zní:

*ου[κ] α[φ]εθ[η]
[σεται εν] το[υτ]ω τω α[ιωνι ο]υ
[δε εν τ]ω με[λλ]οντι[ς].*

Textově se papyrus několikrát shoduje s kod. D. Ve v. 24. s kod. D C E G K M čte *Βεελζεβουλ* a nikoliv s B S *Βεεζεβουλ*. Ve v. 25. s D S^b čte *ιδων* a nikoliv s ostatními *ειδως*. Ve v. 32. s D *και ος αν*.

Rukopis jest příliš malý a zlomkový, aby mohla s určitostí býti označena jeho příslušnost k typu δ, avšak jest přece pravděpodobnější, než ke skupině β.

P²² Jan 15, 25—31; 16, 1—2; 21—32.

Textově možno říci o papyru totéž, co o většině novozákonních papyrů a speciálně o P⁵, s kterým má společný text v 16. kap. Řadí se k typu β, nemá však bezpodmínečně stejných čtení a variantů s některým z velkých unciálních kodexů.

Zvláštní čtení má papyrus pouze jedno 16, 23 *οτι εαν αν τι* B Ψ L W D *αν* S 33 Θ 2145 N IIss 270 482 X *οσα αν* rel.).

S kodexem D jde papyrus pouze v 16, 32 ve čtení *και εμε* proti kodexům S B L X, jež mají čtení *καμε*.

V ostatních případech jde papyrus vždy proti D:

15, 26 om. *δε* s B S 579s. *οταν δε* D G L

15, 26 po *πατρος* om. *μου*, čte D

16, 21 *θλειψως* a ne *λυπησ* s D

16, 22 *εχετε*] *εξετε* D Ψ N

16, 22 pap. *αιρει* s S A C L a nikoliv *αρει* B D I. V Merkově kritickém aparátě jest nesprávně citován P²² u čtení *αρει*.

16, 31 om. s B C člen *ο* před *Ιησους* (čte S A D L).

P²³ Jak. 1, 10—12. 15—18.

Textově přísluší rukopis nesporně k typu β. Nejvíce se přibližuje ke kodexu B. Variantů netřeba uváděti; není jich mnoho a jsou bez většího významu pro textovou kritiku.

P²⁴ Apoc. 5, 5—8; 6, 5—8.

Textově jest papyrus bližší velkým unciálním kodexům nežli kodexům přibližujícím se t. zv. církevnímu typu (P Greg. 025, Q Greg. 046). Text papyru je zpravidla textem S a A. Ve dvou případech se odchyluje od A: 5, 6 čte s S *και ειδον* a ne s A *κ. ιδον*; 5, 6 s S čte třetí *επτα*, vynechávané kodexem A.

P²⁵

Textové kritiky nepodávám, protože fragment jest zbytkem rukopisu pergamenového a nikoliv papyrusového.

P²⁶ Řím. 1, 1—16.

Papyrus, který jest velmi poškozený, zvláštního významu pro textovou kritiku nemá. Neodchyluje se výrazněji odtypu β, pouze ve v. 10., kde místo επι čte υπερ a v několika čteních spíše charakteru orthografického:

1, 8 καταγγελλετε	l. καταγγελεται
1, 12 στιριχθηναι	l. στηριχθηναι
1, 12 συνπαρακληθηνε	l. συμπαρακληθηναι

P²⁷ Řím. 8, 12—22. 24—27. 33—39; 9, 1—3. 5—9.

Jako předcházející papyrus, jest i tento zlomek listu k Římanům velmi poškozen. Zbylo vždy pouze několik písmen z počátku a konce řádek.

I tento rukopis patří k typu β. Z kodexů se nejvíce přibližuje B a odchyluje od kodexů D E F G (forma δ) a K L (forma α), jak zřejmo z hlavních variantů:

8, 13 του σωματος P²⁷ B S A K L, σαρκος D E F G
8, 37 του αγαπησαντος P²⁷ B S A C K L, τον αγαπησαντα D E F G
8, 39 τω Κυριω P²⁷ B S, του Κυριου A C F G
9, 3 αυτος εγω απο του Χριστου P²⁷ B S A C F K L, υπο D E G

Zvláštní čtení má P²⁷ pouze v 8, 21, kde původně bylo: ελευθερωθη εκ místo ελευθερωθησεται; čtení bylo druhou rukou nahrazeno čtením ελευθερονται απο.

P²⁸ Jan 6, 8—12. 17—22.

Text jest v podstatě textem formy β, ne však textem čistým, nýbrž spíše eklektickým, jako ve v. 11., kde rukopis čte s A B ευχαριστησας a nikoliv s S D ευχαριστησεν. V následujícím však slově čte zase s S D εδωκεν a nikoliv s A B διεδωκεν.

V 6, 17 podle rekonstrukce vydavatelů zní και ου προς αυτους εληλυθει ο Ιησους; tak by se blížil v. 17. kodexu B (nemá však podle rekonstrukce čtení ουπω).

Ve v. 22. čte s S D ιδεν (ειδεν), A B ειδον, Ψ 892 Δ s 700 ... ιδων.

Zvláštní čtení: 6, 11 ελεβεν l. ελαβεν a 6, 20 μη φοβεισθαι.

P²⁹ Sk. ap. 26, 7—8. 20.

Nepatrný tento zlomek — zachovalo se pouze 7 až 10 písmen na každé řádce ze tří veršů — není bez významu pro textovou kritiku. Fragment jest zajímavý proto, že se jedná o část ze Skutků apoštolských, která schází v Bezově kodexu (D) tak charakteristickém pro Skutky apošt. Rukopis podle rekonstrukce vydavatelů zní:

Verso

το δωδεκ[αφυλον ημων εν εκτε 7
νια νυκτ[α και ημεραν λατρευει εν ?
ελπιδι κ[αταντησαι περι ης νυν ?
ενκαλου[μαι υπο Ιουδαιων ει ? 8
ο Θς νεκρ[ους εγειρει....

Recto

[απειθης τη ουρανω οπτασια α]λλα τοις ε[ν 20
[Δαμασκω πρωτον τε και Ιερο]σολομοις κα[ι
[τη Ιουδαια και τοις εθνεσιν] εκηρουξα [
[μετανοειν και επιστρεφειν ε]πι τον Θν [
[αξια της μετανοιας εργα προ]ασσοντας [
[

Protože kodex D nemá uvedeného místa, těžko s určitostí papyrus zařaditi k typu δ. Některá čtení se přibližují kodexům starého latinského překladu. Tak 26, 7 *ελπιδι* odpovídá kod. g: in spe; 26, 20 *εκηρουξα* zdá se odpovídati lat. praedicavi v kod. h. Všechny ostatní řecké kodexy mají čtení *απηγγελον*, jemuž odpovídá adnuntiare latinských rukopisů.

V celku text papyru je textem spíše kratším než delším, (v. v. 8!), kdežto snahou kodexu D jest rozšiřování textu. Z tohoto důvodu se vydavatelé kloní k názoru, že text je *anormalním textem* Skutků (str. 10), avšak výborní znalci textu Skutků apošt. J. H. Ropes³⁾ a A. C. Clark⁴⁾ přisuzují fragment typu δ.

P³⁰ 1 Thes. 4, 12—13. 16—18; 5, 3. 8—10. 12—18. 25—28;
2 Thes. 1, 1—2.

Papyrus zřejmě přísluší k typu β. Jeho charakter jest *eklektický*, ale pouze v mezích této skupiny. Čtyři-

³⁾ The Beginnings of Christianity. London 1926, Vol. III. p. 235.

⁴⁾ The Acts of the Apostles. Oxford 1933 s. 382.

kráte se shoduje se čtením kodexu B proti S A, jednou s B A proti S, dvakrát s S A proti B, jednou s S proti B A, nikoliv však s D proti ostatním kodexům.

Zvláštní čtení jest:

5, 13 *ἐκ περισσού*, B 326 Ds *υπερεκπερισσως*,

S A *υπερεκπερισσού*

5, 27 podle vydavatelů zní *ἀδελφ[οις τοις αγιοις?]*

Nejcharakterističtější čtení, v nichž se rukopis odchyluje od typů *δ* a *α* jsou:

4, 17 *οι περιλειπομενοι* P³⁰, om. G F.

του Κυριου P³⁰ S A B, *τω Κυριω* D* s s

5, 15 *διωκετε + και* P³⁰ B P, om. S A D

1, 1 *Σιλουανος* P³⁰ S A B, ostatní *Σιλβανος*.

P³¹ *Tit.* 1, 11—15; 2, 3—8.

Z papyrusového kodexu se zachovala pouze spodní část listu, a to ještě jen úzký proužek se 7—9 slabikami v řádku, takže pro studium textu tohoto Pavlova listu mnoho nového světla nemůže přinést. Jedno zajímavé čtení však přece přináší ve 2, 7: místo *αφθοριαν* kodexů B C D E, *αδιαφθοριαν* S* 326 čte *αφθονιαν*, čtení, které jest jinak známo až v 9. stol. v kodexu G. Avšak v 1, 14 čte naopak s rukopisy typu *β εντολαις* a nikoliv s G Thdt. *ενταλμασιν*.

P³² *Řím.* 12, 3—8.

Textově fragment většího významu nemá.

Zvláštní čtení, nevyskytující se v jiných rukopisech: 12, 3 *εμερισεν πιστεως* om. *μετρον*; 12, 5 *το δε καθ' εν αλληλων* loco *το δε καθ' εις* B S A D* F G P *ο δε καθ' εις* D^{b c} E L.

V celku se rukopis nejvíce blíží typu *β*, jako 12, 4 *καθα*, *περ* P³² B S A C a nikoliv *ωσπερ* D E F G; 12, 5 čte *εσμεν*, jež vynechává F G, stejně jako ve 12, 8 čte *ειτε* om. D E F G, avšak ve v. 4. jest text eklektický, mezi *β* a *δ*. P³² čte s kodexy typu *β μελη παντα*, F *παντα μελη*, ihned ale s F *πραξιν εχει* proti nejlepším kodexům *εχει πραξιν*.

P³³ *Sk. ap.* 15, 22—24. 27—32.

Papyrus patří do skupiny *β*. Charakteristických čtení skupiny *δ* zvláště kodexu D nemá. Nepřidává ve v. 23. po *αυ-*

των + επιστολην (κ. πεμπαντες) περιεχουσιν C D, ve v. 27. λογον + πολλου E, ve v. 29. πορνειας + κ. οσα μη θελετε εαυτοις γενεσθαι ετεροις μη ποιειν D 1522 206 216ss 614, ve v. 29. πραξετε + φερομενοι εν τω αγ. πνι D, ve v. 30. απολυθ. + εν ημεραις ολιγαις D, ve v. 32. οντες + πληρεις πνς αγιου D.

Mimo malé odchylky, vzniklé nedopatřením písaře, rukopis zvláštních čtení nemá. V celku se shoduje papyrus s velkými unciálními kodexy, hlavně s B a S, pouze ve 28. om. s A τουτων.

P³⁴ I Kor. 16, 4—7, 10; II Kor. 5, 18—21; 10, 13—14; 11, 2. 4. 6—7.

Text papyru je eklektický s největším sklonem k formě β. S typem koiné, zvl. s kodexem G má papyrus společné čtení v II Kor. 11, 4 ανειχεσθε, B 33 D ανεχεσθε. Text není eklektický pouze mezi jednotlivými formami textovými, nýbrž má i čtení různých kodexů formy β. Tak na př. v I Kor. 16, 6 čte καταμενω s B (místo παραμενω), ale ihned po η čte και, vynechávané kodexem B.

Zvláštní čtení: II Kor. 11, 4 om. ετερον.

P³⁵ Mt. 25, 12—15. 20—22.

Textově se blíží zbytky poškozeného rukopisu nejvíce k formě β.

Ve 14. verši papyrus má γαρ, vynechané v D. Ve v. 21. podle počtu písmen v řádku bylo pravděpodobně čtení πιστε επι a nikoliv kodexu D επι. Ve v. 22. není přidáno po ταλαντα¹ + λαβων, jako v D. S určitostí nemožno sice tvrditi, že ve v. 22. nebylo čtení kodexu D επεκερδησα, ale opět podle počtu písmen pravděpodobně v rukopise bylo čtení formy β κερδησα.

P³⁶ Jan 3, 14—18. 31—32.

Text papyru jest formy β.

Ve v. 15. po ινα πας ο πιστευων jest mezera, ale podle počtu písmen pravděpodobně následovalo s B 083 W 1223 εν αυτω bez dodatku μη αποληται αλλ... Ta Ψ Dss.

Ve v. 16. om. pravděpodobně s B S * W po *υιον* zájmeno *αυτου*
Ve v. 16. dodatek kodexu 33 po *εδωκεν* + *εις τον κοσμον* v rukopise nebyl.

Zvláštních čtení papyrus nemá, pouze ve v. 18. a 31. vynechání a přehození slov, vzniklá nepozorností písařovou.

P³⁷ Mt. 26, 19—52.

Pro textovou kritiku jest fragment velmi důležitý, protože nepatří — jako velká většina papyrů — k typu β . Text byl důkladně již studován, jednak vydavatelem H. A. Sandersem, jednak P. Lagrangem. H. A. Sanders viděl v textu západní text, který koloval ve druhém stol. a nebyl ještě dotčen revisí, která se stala v Alexandrii, Antiochii a Caesareji. P. Lagrange považoval text za bližší textu caesarejskému (forma γ).⁵⁾

Srovnání textu *P³⁷* s hlavními kodexy skutečně ukazuje, že textově jest rukopis bližší kodexu B než kodexu D a nejbližší majuskulnímu kodexu Koridethi (Θ), představiteli typu γ . Ze 60 variantů *P³⁷* rukopis má společná čtení: 34 s Θ , 34 s S, 33 s B, 26 s D, 20 s W.

Protože u *Mt.* kodex W je reprezentantem typu antiošského (α), nepřichází tato forma textová u papyru v úvahu. *P³⁷* má s W nejméně společných čtení a tato nejsou charakteristická.

Přicházejí tedy v úvahu pouze společná čtení s ostatními kodexy. Z počtu společných čtení jest zřejmo, že rukopis jest bližší kodexům B a S, než kodexu D. Tato příbuznost k formě β jest ještě potvrzena počtem vynechávek, kterých v rukopise jest 20 (B 15, S 13, Θ 14, W 14 a D 10). Text papyru jest tedy textem krátkým, kratším než text rukopisu B a charakteristickou známkou kodexu D jest pravý opak, rozšiřování textu.

Ani další charakteristické vlastnosti západního textu, totiž tendence harmonistické, papyrus nemá.

Nejcharakterističtější jest však příbuznost *P³⁷* s čteními kodexu Θ , dokazující, že ve 3. stol. existovala čtení tohoto typu.

⁵⁾ Revue biblique 38 (1929) p. 161—177.

P³⁸ Sk. ap. 18, 27.—19, 6. 12—16.

Tento poměrně malý zlomek papyrusového kodexu jest velmi významný pro textovou kritiku, protože dokazuje, že nejpozději ve čtvrtém stol. byl v Egyptě znám řecký »západní« (δ) text Skutků apoštolských. Čtení zlomku jsou široké západní formy; velmi charakteristická čtení této formy jsou v rukopise tři. Počátek papyru jest poškozen, ale obsahoval podle zachovaných úryvků závěr 27. v. nacházející se v D (g syh): *την αρχαία πολυ συνεβλετο ταις εκκλησιαις*.

Čtení 19, 1 věrně odpovídá kodexu D⁶. 19, 14 má rovněž rozšířené čtení kodexu D s dvěma varianty od tohoto kodexu.

Podrobněji studoval text papyru P. Lagrange v Rb 36 (1927) p. 549—560.

P³⁹ Jan 8, 14—22.

Není pochybnosti o příslušnosti tohoto rukopisu k formě β. Z kodexů této formy jest P³⁹ nejbližší rukopisu B, který následuje věrně zvláště ve čteních odchýlných od kodexu S.

V ý z n a č n ě j š í v a r i a n t y p a p y r u j s o u : 8, 14 *η μαρτυρία αληθης εστιν* B W 1424^s 157 b syr sa ach.

Ve v. 16. čte s B S^c *πατηρ* vynechané v S * D.

Ve v. 17. čte *γεγραπται* s B D a nikoliv *γεγραμμενον εστιν* s S.

V. 19. *αν ηδειτε* B a nikoliv *ηδειτε αν* s S.

P⁴⁰ Řím. 1, 24—27; 1, 31—2, 3; 3, 21—4, 8; 6, 4, 5, 16.

Rukopis, který jest poměrně pozdního data (5/6 stol.) nemá většího významu pro textovou kritiku. Jak bylo již v soupisu papyrů podotknuto, jest spíše zajímavým kulturním dokladem, jak s rozšířením koptštiny byla zatlačována znalost řeckého jazyka.

Text papyru jest textem f o r m y β. V ý z n a č n ě j š í o d c h y l n á č t e n í : 3, 23 *δοξεως* místo *δοξης*; 3, 28 *ουν* místo *γαρ*; ve v. 31. asi scházelo čtení *δια της πιστεως*.

⁶⁾ Srv. Merk h. 1., kde však P³⁸ není uveden.

*P*⁴¹ *Sk. ap.* 17, 28—31. 32—18, 1; 18, 24. 25—27; 19, 1—4. 6—8. 13—16. 18—19; 20, 9—13. 15—16. 22—24. 27—28. 35—38; 21, 1—3; 22, 12—14. 17.

Textově se blíží rukopis v několika čteních formě δ , zvláště kodexu D. Nejvýraznější společná čtení jsou: 20, 15 $\Sigma\alpha\mu\omicron\nu + \kappa\alpha\iota \mu\epsilon\iota\nu\alpha\nu\tau\epsilon\varsigma \epsilon\nu \tau\rho\omega\gamma\nu\lambda\lambda\iota\omega \tau\eta \epsilon\chi$. D Ψ 104s g sy sa

20, 23 $\mu\epsilon\nu\omicron\nu\sigma\iota\nu + \epsilon\nu \text{Ιεροσολυμ}$. D 614 g sa

20, 24 $\delta\iota\alpha\mu\alpha\rho\tau. + \text{Ιουδαιοις κ. Ελληνισιν}$ D g sa

21, 1 $\Pi\alpha\tau\alpha\rho\alpha + \kappa\alpha\iota \text{Μυρα}$ D g sa.

Důsledným stoupencem kodexu D však papyrus není, některých charakteristických čtení tohoto rukopisu, jako na př. velkého dodatku v 19, 14 nemá. Rovněž 12. verš 20. kap. nezačíná širším čtením kodexu Bezova. Méně význačných čtení, kde *P*⁴¹ se spíše přibližuje kodexům formy β , bylo by možno uvést celou řadu.

*P*⁴²

Protože papyrus jest zlomkem k o p t i c k ý m, a nikoli řeckým, textové kritiky nepodávám.

*P*⁴³ *Apoc.* 2, 12—13; 15, 8—16, 2.

Pro textovou kritiku fragment zvláštního významu nemá. Jest jednak pozdního data, jednak velmi neúplný. Význačnějšího variantu nemá a podle toho, jak byl doplněn vydavatelem, shoduje se věrně s textem Apokal. kritických vydání, na př. vydání Merkova. Jest proto nutno rukopis zařaditi do skupiny základních unciálních rukopisů Apokal. (forma β).

*P*⁴⁴ *Mt.* 17, 18. 25; *Jan* 10, 9—12.

Nemohu podati kritiky textu *P*⁴⁴, protože se mi nepodařilo získati ani snímku, ani kopie tohoto papýru.

P^{45—47} *Papýry Chester Beatty.*

Text papýrů Chester Beatty jest stále ještě předmětem studia. Větší rozsah rukopisů umožňuje jistější poznání textu těchto vzácných kodexů; proto byly více prostudovány než

papyry ostatní. Není možno v této práci zacházeti do podrobností a našim cílem jest podati pouze výsledky těchto studií a určití poměr papyrů Chester Beatty k papyrům ostatním.

Text nejenom jednotlivých skupin knih (evangelia, listy sv. Pavla), nýbrž i jednotlivých evangelií není stejného charakteru, což jest dokladem, že do tohoto papyrusového kodexu byly asi opisovány texty z jednotlivých svitků.

P⁴⁵

V *evangeliiu sv. Matouše* se rukopis spíše přibližuje ke kodexům D a Θ než ke kodexu B a textové formě β. Z charakteristických čtení B má P⁴⁵ snad pouze vynechání členu *οι* před *κατηραμενοι* v Mt. 25, 41. Pokud možno z poměrně nepatrných úryvků papyru pro první evangelium usuzovati, blíží se v tomto evangeliiu rukopis nejvíce formě γ. Zřejmý jest caesarejský charakter papyru v *evangeliiu sv. Marka*, kde se rukopis nejvíce přibližuje kodexu W. Tuto podobnost nejlépe osvětlí přehledná tabulka, jak ji sestavil Kenyon ve II. svazku své publikace papyrů Chester Beatty (p. XII):

Papyrus	se shoduje	rozchází
s kodexem S	42	108
A	54	94
B	44	106
C	31	67
D	49	100
L	38	97
W	107	52
Θ	65	91
Fam. 1	72	80
Fam. 13	79	73
Cod. 565	68	74
Cod. 700	57	87
T. receptus	55	94

P. L. Couchoud⁷⁾ vidí v textu Mr. původní text druhého evangelia. Zvláštní čtení tohoto rukopisu⁸⁾ jsou jím však přeceňována, protože harmonisační čtení i snahy po uhlazenosti,

⁷⁾ JThSt 35 (1934) p. 3—22.

⁸⁾ Mr. 6, 3 *τεκτονος ο υιος*; 8, 15 *των Ηρωδιανων*; 8, 35 *ενεκεν του ευαγγελιου*.

jak se jeví v papyru, jsou dokladem, že text jest již textem revidovaným.⁹⁾

U *sv. Lukáše* má papyrus největší příbuznost s Hortovým textem neutrálním, a to spíše s kodexem B než s S. Má i čtení západní a dotek s formou γ . Caesarejský text evangelia *sv. Lukáše* není ještě tak dobře znám jako evangelia *sv. Marka*. Jestliže skutečně caesarejský text *sv. Lukáše* se neodchyluje příliš od egyptského textu, jak dokazuje R. V. G. Tasker,¹⁰⁾ jest možné, že P⁴⁵ jest lepším představitelem tohoto textu než kterýkoliv jiný svědek.

Charakter různých čtení papyru opět nejlépe ukáže přehledná tabulka Kenyonova. Papyrus

	se shoduje	rozchází
s kodexem S	138	150
A	110	182
B	158	130
C	85	96
D	136	137
L	153	132
W	124	163
Θ	96	167
Fam. 1	125	160
Fam. 13	105	136
T. receptus	117	170

Podobný textový charakter jako v evangeliu Lukášově jest i u *sv. Jana*. Text kolísá mezi neutrálním a západním textem, avšak největší počet příbuzných čtení má s D, jak ukazuje Kenyonův výpočet.

⁹⁾ Srv. P. Lagrange Rb 43 (1934) p. 5—41; E. v. Dobschütz ThLZ, 11 Nov. 1933 p. 409—412.

¹⁰⁾ HthR 29 (1936) p. 345—352.

Papyrus	se shoduje	rozchází
s kodexem S	40	41
A	26	56
B	40	40
C	9	20
D	43	37
L	32	48
W	34	48
Θ	42	41
Fam. 1	36	44
Fam. 13	26	62
T. receptus	23	60

Text Skutků apoštolských není jako u P³⁸, ⁴⁸, textem západním, nýbrž krátkým textem egyptským, blížícím se unciálním kodexům B S A C. Z variantů textu δ nemá P⁴⁵ žádný variant význačnější, pouze varianty podřadné. Jest to cenný svědek egyptského textu pro Skutky apoštolské, potvrzující starobylost a hodnotu textové formy β . Nálezem papyrů Chester Beatty bylo velmi otřeseno předpokladem kritiků, kteří vidí v textu β opravený text na podkladě formy δ . Charakteristické jest čtení 15, 20, kde v dekretu jerusalemského sněmu kodex vynechává *της πορνειας*, čte však *και του πνικτου*. P. Lagrange toto čtení považuje za původní.¹¹⁾

Poměr čtení k jednotlivým kodexům podle Kenyona jest:

Papyrus	se shoduje	rozchází
s kodexem S	121	69
A	115	77
B	122	72
C	81	46
D	89	75
T. receptus	98	89

¹¹⁾ »Cette formule résout parfaitement la question posée au concile de Jérusalem sur les usages dont les chrétiens gentils devaient s'abstenir afin de conserver la communauté dans les repas avec les Juifs devenus chrétiens. Pour ne pas paraître négliger la morale, on aura ajouté l'interdiction de la *πορνεια* dans le texte B et enfin la règle d'or dans D: »Ne faites pas aux autres ce que vous ne voulez pas qu'on vous fasse.« Critique textuelle p. 414.

Nejvýznamnějším jest papyrus P^{46} , obsahující *velkou část listů sv. Pavla*. V celku jest papyrus kopií málo pečlivou, hemžící se omyly z nepozornosti písaře. P. Benoit na četných příkladech tuto nepozornost písařovu ukázal.¹²⁾ Zvláště četné jsou vynechávky per homoioteleuton. Vůbec text se vyznačuje spíše snahou po zkracování. Náš písař velmi při opisování pospíchal. Zdá se, že snaha ulehčiti si práci a volné nakládání s textem byly, ne právě nejlepší, vlastností písařovou. To jsou také důvody, proč nemožno míti důvěru k novým čtením kodexu. Variantů neudávám, protože je možno nalézt ve článku P. Benoita, který o zvláštních čteních P^{46} píše málo příznivě: »La plupart nous ont paru inadmissibles ou peu probables, relevant de la légèreté un peu hâtive d'un copiste pressé et assez ignorant, ou du sans-gêne d'un réviseur qui ne craint pas de supprimer une difficulté en omettant ou en retouchant. Aucune leçon ne nous a paru s'imposer avec une sérieuse garantie, tout au plus quelques-unes se présentent-elles comme plausibles, sinon comme probables. Tout cela n'a rien d'étonnant; c'est même rassurant. Si Pap. nous apportait de nombreuses leçons inédites et excellentes, que penserions-nous des autres témoins qui auraient laissé perdre ces perles?«¹³⁾

Text P^{46} jest zřejmým textem formy β . Přiblížení k textu β jest jasné ve všech epištolách, pouze v epištole k Římanům jest poněkud menší. Podle Kenyona (fasc. III. supplement p. XVII) poměr papyru k textové formě β a δ jest:

Čtení papyru s	β	δ
Řím.	89	51
Hebr.	79	20
I Kor.	143	29
II Kor.	60	11
Eph.	47	5
Gal.	40	5
Fil.	23	6
Kolos.	20	3

¹²⁾ Rb 46 (1937) p. 61—67.

¹³⁾ l. c. p. 67.

Čtení společná s typem δ nepatří k charakteristickým čtením této formy. Charakteristických čtení typu δ , jako v I Kor. 9, 5; II Kor. 10, 12; Gal. 2, 5, papyrus nemá.

Jaký jest poměr k formě α ? Opět nutno říci, že charakteristických čtení této formy, jako I Kor. 6, 20; 7, 5; 10, 28, nemá.

P^{46} jest věrný svědek textu β a zároveň doklad spolehlivosti a neporušenosti našeho dnešního textu listů sv. Pavla.

P^{47} jako papyry předcházející zase potvrzuje spolehlivost dnešního kritického textu Apokalypse a není tak příznivý textovým opravám některých moderních kritiků (R. H. Charles).

Nález P^{47} jest též pro text Apokalypse důležitý proto, že existuje pouze málo unciálních svědků pro tuto knihu; S A C (chybí některé kap.) P a 046 (označovaný též jako B a Q).

Text jest spíše textem krátkým (na př. 13, 7; 13, 15). Ve snaze po uhlazenosti se spíše přibližuje k S než k A. Dobrý znatel textu Apokalypse J. Schmid ukázal na příbuznost P^{47} s textem Origenovým.¹⁴⁾ Jak z Kenyonova přehledu jest vidno, přibližuje se text papyru spíše ke čtyřem hlavním unciálním kodexům, než k 046 anebo textu přijatému, od něhož jest vzdálen nejvíce.

Čtení papyru	s	proti
S	182	196
A	167	209
C	157	171
P	164	188
046	146	232
T. recept.	129	249

¹⁴⁾ »Dieser Vergleich des P^{47} einerseits mit dem Text von A C, andererseits mit S lässt am besten den Charakter und Wert des in P^{47} enthaltenen »Origenestextes« erkennen. Als Rezension steht er an Wert hinter A C zurück. Vor allem ermöglicht es P^{47} den eklektischen Charakter von S besser als es bisher schon möglich war, zu kontrollieren. Der Eklektizismus von S, dem die beiden koptischen Übersetzungen verwandt sind, stellt sich nunmehr als ein Produkt des 4. Jhdt. heraus. In P^{47} haben wir »Origenestext« noch in reinerer Gestalt.« (Byzant. — neugriech. Jahrbücher 11 (1934/35) p. 107—108).

P⁴⁸ Sk. ap. 23, 11—17. 24—29.

Rukopis jest velmi významný pro novozákonní kritiku textovou, protože jde o část textu, která schází v kodexu D a že papyrus svým textem patří k typu δ jak jest zřejmo ze srovnání s latinskými rukopisy h gig a místy i minusc. 614. S hlediska textově kritického prostudoval rukopis Msgr. Giovanni Mercati.¹⁵⁾

Protože v Novém zákoně P. A. Merka jsou uvedeny již všechny varianty tohoto papyru, upouštím od výpočtu čtení charakterisujících rukopis a dokazujících jeho příslušnost k textové formě δ .

P⁴⁹ kritiky textové nepodám, protože rukopis, který je zbytkem pergamenového kodexu, mezi papyry nepatří.

252 P. Ryl. Gk. 457 Jan 18, 31—33, 37—38.

Podle rekonstrukce C. H. Robertse text tohoto nejstaršího novozákonního rukopisu jest:

Recto 18, 31—33.

οι ιουδαι[οι] ημε[ιν ουκ εξεστιν αποκτειναι]
ουδενα ινα ο λο[γος του ιησου πληρωθη ον ει]
πεν σημαινω[ν ποιω θανατω ημελλεν απο-]
θνησκειν ις[ηλθεν ουν παλιν εις το πραιτω]
ριον ο π[(ε)ιλατος και εφωνησεν τον ιησουν]
και ειπ[εν αυτω συ ει ο βασιλευς των ιου-]
[δ]αιω[ν απεκριθη ιησους]

Verso 18, 37—38.

[βασι-]

[λευς ειμι εγω εις το]υτο γ[ε]γεννημαι
[και <εις τουτο> εληλυθα εις τον κο]σμον ινα μαρτυ-
[ρωσω τη αληθεια πας ο ων]εκ της αληθε[ι-]
[ας ακουει μου της φωνης] λεγει αυτω
[ο π(ε)ιλατος τι εστιν αληθεια κ]αι τουτο
[ειπων παλιν εξηλθεν προς] τους ιο[υ-]
[δαιους και λεγει αυτοις εγω ουδ]εμι[αν]

¹⁵⁾ Jeho úsudek zní: »Il nuovo frammento degli Atti Apostolici sebbene piccolo è molto prezioso non solo per l'antichità del codice che supera quella di ogni altro manoscritto di quel libro, ad eccezione forse di due frammenti egualmente in papiro, ma anche, e sopra tutto, per la forma del testo presentato da esso, la quale, come provano le lezioni proprie del testo occidentale già riconosciute e qui rilevate nelle note con un asterisco, è la forma tuttora chiamata »Occidentale«... (PSI X, p. 113).

Jest jasno, že z tak malého zlomku nelze mnoho vyvozovati pokud se týče příbuznosti nebo jakosti textu samého; jeho jediným příspěvkem ke kritice textu jest pravděpodobné vynechání druhého *εἰς τοῦτο* ve v. 37. Pro možnost vynechání svědčí délka řádku, neboť kdyby v textu druhé *εἰς τοῦτο* stálo, bylo by v řádku 38 písmen, kdežto v ostatních řádcích původně bylo pouze 28—35 písmen. Vynechání by však spíše bylo chybou písařovou, než původním zněním evangelia sv. Jana, protože čtení, ostatně doložené všemi kodexy, plně odpovídá způsobu vyjadřování se čtvrtého evangelisty.

Srovnání výše uvedeného textu papyru s textem dnešním dokazuje shodnost obou textů. A v této skutečnosti spočívá význam tohoto nejstaršího novozákonního rukopisu pro kritiku a historii novozákonního textu.

Rovněž pro autoritu čtvrtého evangelia má fragment nesmírný význam. Potvrzuje svědectví tradice, že evangelium vzniklo koncem prvního století. Uplynulo pouze několik desetiletí a evangelium, které vzniklo v Asii jako jedna z nejposlednějších kanonických knih, jest již známo a přepisováno v Egyptě!¹⁶⁾

P. Mich. Univ. 6652 Mt. 26, 29—35. 36—40; Sk. ap. 9, 34—38; 9, 40—10, 1.

Text fragmentu evangelia sv. Matouše jest raný egyptský text formy β . Poměr shodných čtení papyru s hlavními kodexy jest:

S	11	fam	1	11
A	12	fam	13	12
B	13		33	9
D	11		28	9
W	11		700	9
@	12			

Text jest zachován i v P³⁷ a P⁴⁵. Mich. papyrus se od těchto odchyluje hlavně ve v. 31., kde čte souhlasně s S A B W 13 33 *διασκορπισθησονται* a nikoli *διασκορπισθησεται* (P³⁷ P⁴⁵ W Ds.)

¹⁶⁾ Srv. Benoit P., Rb. 45 (1936) 269—72; Ghedini G., Aegyptus 15 (1935) 425 s.; Huby J., RScR. 26 (1936) 470 s.; Merk A., Bibl. 17 (1936) 99—101; Merell J., ČKD. 102 (1936) 282—87.

Text *Skutků* jest rovněž běžným textem egyptským 3. století. Jaký jest poměr textu k formě δ právě v tomto místě nemožno s jistotou určit, protože hlavní svědek západního textu, kodex D, má mezeru. Zdá se však, že zde nápadných odchylek nebylo.

Poměr shodných čtení papyru s hlavními kodexy jest:

S	16	E	15
A	13	81	13
B	16	fam. 614	13
C	16	69	9

Z variantů jest význačnější pouze vynechání *ονοματι* před *Ταβιθα*, jinde se nevyskytující.

P. Yale University 1543 Sk. ap. 8, 26—32; 10, 26—31.

Text papyru jest formy β . Třikráte se rukopis sice shoduje s textem formy δ , ale pouze jeden případ jest závažnějšího charakteru, totiž 8, 26 *αναστας πορευθητι* (C D 181 460 257) místo *αναστηθι και πορευον* (S B A). Vinou opisovače, anebo již předlohy, vnikly do textu varianty 8, 28 *και* před *καθημενος* a dodatek 10, 28 *ανδρι* před *αλλοφυλω*.

Charakteristické čtení formy δ v. 10, 30 *απο της τριτης* (D) místo *τεταρτης η.* rukopis nemá. Ve svém celku se nejvíce blíží kodexům B a S, v odchýlných čteních těchto kodexů se spíše přibližuje kodexu B.

Z Á V Ě R.

Ze studia textu papyrů, hlavně z jejich zvláštních čtení a z poměru variantů k nejdůležitějším rukopisům, možno učiniti několik závěrů pro historii a kritiku novozákonního textu. Dříve, než shrneme výsledky studia novozákonních papyrů, bude však ještě nutno předeslati několik slov o celkovém textovém charakteru novozákonních papyrů.

Byla zúmyslně vyličená historie nálezů těchto papyrů i výčet míst, odkud papyry pocházejí. Místa nálezů mohou vnést mnoho světla i do problému textově kritického. A z výčtu míst jest zřejmo, že papyry nepocházejí (jako většina kodexů) z centra kritických textových studií (Alexandrie), nýbrž z periferie těchto míst, z provincií. Jak jsme viděli v soupise papyrů, byly to často nenáročné texty prostých lidí, (soukromé poznámky) texty chudých provinčních kostelů (P⁹ P¹⁰ P¹³ P. Yale Univ. 1534) a tato skutečnost jest velmi důležitá pro posuzování textu papyrů. Odtud si vysvětlíme, proč text není vždy textem nejpečlivějším. Velký počet variantů svědčí o spěchu a nepozornosti písařů. Jsou to však proto z velké části varianty bez významu, orthografické chyby, itacismy a jim podobné. U textu papyrů nemůžeme ani očekávati pečlivosti textu velkých pergamenových kodexů. Při zhotovování těchto textů, pocházejících z Oxyrhynchu, Fayûmu, Hermopolis, písaři se neobraceli do Alexandrie pro předlohy, nýbrž použili textu, jež měli po ruce, a to byly lidové exempláře Písma sv. ze 2. století. S tohoto základního hlediska jest nutno posuzovati text novozákonních papyrů a jejich zvláštní čtení. Z egyptských papyrů si můžeme učiniti představu, jak asi vypadaly obdobné lidové kopie v Palestině, Syrii anebo Malé Asii, jež se nemohly zachovati, protože v těchto místech nebylo podmínek pro konservaci papyrů jako v suchém písku egyptském. Podstatnějších variantů ani v těchto nebylo.

Význam papyrů pro text Nového zákona spočívá především v rozmnožení novozákonních rukopisů. Jest pravda, většinou jde jen o fragmenty, ale i tyto ve svém celku jsou přínosem pro rukopisný poklad Nového zákona. Nálezem kodexů

Chester Beatty byl tento poklad rozmnožen velmi podstatně. Tak na př. jest důležitý pro text Apokalypse P⁴⁷, protože existuje jen málo unciálních svědků. Poměrně malý fragment P⁴⁸ jest významný pro text Skutků ap., protože jde o část textu, která schází v kodexu D a papyrus patří k textové formě δ. Zbytky svitků i kodexů z egyptského písku svědčí o veliké rozšířenosti a oblibě Písma sv. Opět můžeme analogicky usuzovati na rozšířenost bible v celém ostatním křesťanském světě, odkud se nám zbytky nemohly dochovati, protože tam nebylo výhodných klimatických podmínek jako v Egyptě.

Veliký význam papyrů spočívá v jejich stáří. Nebylo by však správné textový význam papyrů přeceňovati pro jejich stáří, protože jest třeba rozlišovati mezi stářím rukopisu a stářím textu, který představuje. Někdy rukopis poměrně pozdní může býti nositelem starého textu (srv. čtení kodexu G z 9. stol. v Tit. 1, 7, *αφθονιαν* a totéž čtení v P³¹, anebo v 1 Kor. 7, 40 čtení *Χριστοῦ* v kodexu 33 z 10. stol. a v P¹⁵ a naopak. Většina papyrů jest starší než pergamenové kodexy, již ze 3. stol. (P¹ P⁵ P²² P²⁷ P²⁹ P³⁰ P³¹ P³⁷ P^{45—47} P⁴⁸), zlomek evangelia sv. Jana (P. Ryl. 457) dokonce z první poloviny století druhého. Toto stáří jest významné právě u evangelia sv. Jana, jehož apoštolský původ byl popírán. Nálezem P. Ryl. 457 byla posílena jeho autenticita, když již za několik málo desetiletí toto evangelium jest známo a opisováno až v Egyptě. Nálezy papyrů byly opisy téměř všech novozákonních knih a listů — byť někdy jen ve zlomcích — přiblíženy o celé století originálům.

Největší význam novozákonních papyrů spočívá v jejich textu. I když stáří rukopisu nemusí býti vždy podmínkou starobylosti textu, přece jen čím jest rukopis starší, tím zpravidla bývá i významnější pro text jím představovaný. Jak bylo ukázáno v textové kritice papyrů, papyrusové fragmenty výraznější změny našeho dnešního textu nepřinesly.

Všechny nálezy papyrů od konce minulého století potvrzovaly celkovou věrnost a spolehlivost textu kritických vydání Nového zákona. Nejvýrazněji věrnost našeho novozákonního textu byla potvrzena papyry Chester Beatty ze

3. stol. V této skutečnosti spočívá hlavní význam novozákonních papyrů, zvláště P⁴⁵.⁴⁶.⁴⁷. F. Kenyon tuto shodu textu papyrů Chester Beatty s textem dnešním plným právem označil za největší přínos papyrů pro kritiku biblického textu obojího zákona.¹⁾ Stejně jako slova Kenyonova zaslouží si, aby byla citována slova i ostatních nejvýznačnějších protestantských kritiků textu Nového zákona jako E. Dobschütze²⁾, H. Lietzmanna³⁾, anebo C. Smidta⁴⁾.

Text ani jednoho papyru se neshoduje věrně s některým z pergamenových kodexů. I když některý z papyrů se přibližuje

1) »The first and most important conclusion derived from the examination of them is the satisfactory one that they confirm the essential soundness of the existing text. No striking or fundamental variation is shown either in Old or the New Testament. There are no important omissions or additions of passages, and no variations which affect vital facts or doctrines. The variations of text affect minor matters, such as the order of words or the precise words used. On these matters, which are of high interest rather than of fundamental importance, they offer evidence of great value to Biblical critics. But their essential importance is their confirmation, by evidence of an earlier date than was hitherto available, of the integrity of our existing texts. In this respect they are an acquisition of epoch-making value«. The Chester Beatty Biblical Papyri. Vol. I. p. 15.

2) »Wer von diesem Papyrus sensationelle neue Varianten erwartet hat, wird enttäuscht sein... Übrigens ist dies das Wertvollste an dem neuen Funde, daß er uns zeigt, auf wie guter Grundlage der heute gangbare Text ruht«. Theologische Literaturzeitung 58 (1933) p. 410—11.

3) Wir haben deshalb der Veröffentlichung des Textes mit besonderer Spannung entgegengesehen und jetzt, wo wir ihn in Händen haben, läßt sich sagen, daß er die Erwartungen der Sachkenner in vollem Umfang erfüllt. Und zwar ist zunächst etwas Negatives von großer Bedeutung: er bringt keine Überraschungen, nichts grundstürzend Neues, d. h. er bestätigt die Güte unserer Gesamtüberlieferung. Sodann aber das Positive: er bereichert unsere Kenntnis der Textgeschichte in höchst willkommenen Weise »und zwingt zur Überprüfung der bisher befolgten Methoden der Textkritik.« Sitzungsberichte der preuss. Akademie der Wissenschaften. 1934, p. 775.

4) »Fassen wir das Resultat zusammen, so bringt das neue Papyrusbuch keine sensationelle Umwälzung in der Bibelforschung. Der Text der NTlichen Schriften — das ist eine Erkenntnis von epochemachender Bedeutung — war in jeder Hinsicht bereits in frühester Zeit festgelegt...« ZNTW. 32 (1933) p. 231.

na př. kodexu Vatikánském, jako P⁴, úplně shodný s B není. *Text většiny papyrů jest spíše textem eklektickým, textem, který předcházela recense. Zvláštnosti, charakterisující jednotlivé recense a formy textové, existovaly již částečně, jak dokazují papyry v rukopisech 2. stol. Ze suchopárných variantů, vyskytujících se v papyrech, možno vyčísti zajímavou historii novozákonního textu, která jest za nimi skryta. Dokazují, že u textu Nového zákona jest cosi obdobného jako u textu starověkých klasiků.⁵⁾ Odchylná čtení nejsou dílem středověkých kopistů, jejich původ jest starší, často velmi blízký době vzniku těchto děl. Podobně jest tomu i u odchylných čtení novozákonních; jsou rovněž data velmi starého, sahají do dob, kdy text Písma byl opravdovým majetkem lidu, opisovaný ještě daleko častěji než text i nejoblíbenějších autorů starověku. Textem opisovaným sice bez zvláštní úzkostlivosti, ale přece jen textem opisovaným svědomitě. Na velkou část papyrů a jejich opisy jest nutno hleděti stále jako na soukromé lidové opisy podle předloh, které opisovači právě měli po ruce.*

Značný jest význam papyrů pro studium jednotlivých textových forem.

Lokální příbuznost formy β a papyrů dává tušiti, že text papyrů a jejich varianty se přiblíží nejvíce tomuto typu textu. Skutečně také *většina papyrů, ne-li čistě, tedy alespoň v největším počtu čtení se přibližuje formě β .*

S formou α , vyskytující se v rukopisech doby pozdější, hlavně v kodexech minuskulních, *papyry význačnějších podobností nemají.* Ty se týkají spíše čtení, vyskytujících se i v některých z ostatních textových forem. Mnoho nového světla vnesly papyry do historie »textu caesarejského« a potvrdily oprávněnost samostatné existence textu typu γ . Papyry dokázaly, že text této formy existoval velmi záhy i v Egyptě a že proto pojmenování »text caesarejský« není přesné. I k vyjasnění dosud temné historie »textu západního« přinášejí papyry trochu no-

⁵⁾ Srv. Pasquali Giorgio, Storia della tradizione e critica del testo. Firenze 1934; Martin V., Les manuscrits antiques des classiques grecs et la méthode philologique. Genève 1919; Grenfell B. P., The value of Papyri for the textual criticism of extant greek Authors. (The Journal of Hellenic Studies 39 [1919] p. 16—36).

vého světla. Potvrdily jeho raný původ a všeobecnější rozšíření než pouze na západě křesťanského světa (P³⁸ P⁴¹ P⁴⁸). Proto i v tomto případě by lépe vyjádřilo podstatu této skupiny textu jiné pojmenování formy δ , (na př. lidová, harmonisující recense).

Jak v definici papyrologie bylo řečeno, spadají do papyrologie i ostraka a pergamenové fragmenty egyptského původu. Pro studium novozákonního textu jsou rovnocenným svědkem jako papyry, v této práci k nim však nebylo přihlíženo, protože v soupisu novozákonních fragmentů a katalogů pod značkou P jsou zařazovány pouze papyry. Jejich textový charakter celkem odpovídá textu papyrů.⁶⁾

I pro historii knihy nejsou biblické papyry bez zajímavosti. Ukázaly, že to byli křesťané, kteří první začali užívat pro Písmo sv. formy kodexové místo běžného svitku. Stalo se tak velmi záhy již v první polovici 2. stol., protože nejstarší novozákonní papyrus P. Ryl. 457 popsaný recto i verso jest zbytkem kodexu.⁷⁾ S tohoto knižního hlediska jsou papyry zajímavé i pro prvopisy novozákonních knih, protože z papyrů z doby vzniku Nového zákona si můžeme učiniti představu, jak asi originály, všem křesťanům nejdražších knih, vypadaly.

Věříme, že řada nálezů významných biblických papyrů není uzavřena a že tajemná půda Egypta nám připraví ještě nejedno překvapení a další nové důkazy pro pravost a věrohodnost knih Písma sv.

⁶⁾ K textu formy α se přibližuje pergamenový zlomek, pocházející z 5./6. stol. z Egypta a vydaný v P. Oxy. pod č. 3.

⁷⁾ Viz zvláště papyry Chester Beatty ke studiu vývoje knihy. Viz: H. A. Sanders: *The Beginning of the modern Book*. (In *The University of Michigan Quarterly Review*, 1938 p. 95 s.). H. Ibscher: *Der Kodex* (v *Jahrbuch der Einbandkunst*. 4. Bd. 1937 p. 1—15.). W. Schubart: *Das antike Buch* (v *Die Antike* 1938 p. 171—195.).

Les Papyrus et la Critique Textuelle du Nouveau Testament.

L'histoire de la science biblique et l'étude même du texte de la Bible ont traversé une phase du plus grand intérêt aux environs de l'année 1930. La découverte de papyrus du Nouveau Testament a diminué d'un siècle entier la distance qui sépare les transcriptions du Nouveau Testament des originaux. Comme

■

■

■

appelé »césaréen«
à Origène à Césarée, et qu'en
texte césaréen n'est pas bien choisi. Les
apportent aussi un supplément de lumière à l'histoire
du texte occidental. Ils attestent son arrivée très ancienne et
sa diffusion aussi en dehors de l'occident chrétien.

Nous croyons que la série des découvertes de papyrus bibli-
ques intéressants n'est pas close et que le sol mystérieux de
l'Egypte nous réserve encore plus d'une surprise et des preuves
nouvelles pour la véracité et la fidélité des livres de la Sainte
Ecriture.

REJSTŘÍK

Abel F. M.	11	Bilabel Fr.	33, 56
Abusîr el-Mäläq	32	Blake R. P.	90, 91, 95, 96
Acta Pauli	34	Blass F.	11, 99
Aegyptus časopis	36	Bludau A.	78
Ambrož sv.	73	Boháček M.	39
Amerbach B.	23	Bonner C.	38, 60
Amerika a papyrologické hnutí	37—38	Borgia S.	23
Amherst lord	28	Breccia E.	36
Amundsen L.	38	Burgon J. W.	88
d'Anastas J.	24	Calderini A.	36
Anglie a hnutí papyrologické	27—31	Clark A. C.	64, 91, 100, 113
Anti C.	36	Colines Simon	79
Antinoë	35, 36	Collart P.	35, 42
Antinoûpolis	35	Collomp P.	35
Antiošský text (forma α)	77	Colwell E. C.	58
Aphroditopolis	35, 60	Coppieters H.	100
Apollinopolis M.	35	Couchoud P. L.	119
Archiv für Papyrusforschung	32	Crocodilopolis	25
archiv Zenonův	33	Cyperus papyrus	14
Aristoteles	18, 30	Cyprian sv.	98
Arsinoe	25	Cyril Jerusalemský	90
Aschmûnên	26, 33, 36, 41	Černý J.	39
Asiût	57	Česko-Slovensko a papyro- logické hnutí	39
Atfih	60	Deissmann A.	34, 45, 46, 47, 68
autografy novoz. knih	13, 18, 71	Delitzsch Fr.	78
Ayuso T.	90	Demosthenes	28
Bakchylides	30, 36	Denon D.	24
Ballerini F.	36	dešifrace papyrů	22
Basil V.	76	Didache	97
Beermann G.	95	Dimê	26
Behnesa	27, 40	Dioskorus F.	35
Bengel J. A.	82	Dobrovský Jos.	71
Benoit P.	122, 125	Dobschütz E.	23, 40, 44, 51, 57, 58 64, 79, 120, 129
Berliner griechische Urkunden (BGU)	31	Eggar C. C.	38
Bernoulli C. Cr.	23	Egypt Exploration Fund	27
Bell H. Idris	30—31, 57, 62, 65	Egypt Exploration Society	27, 38
Belgie a hnutí papyrologické	38	Egyptologie	12
Beatty A. Ch.	59, 63	Ehnassieh el-Medîna	31
Beza Theodor	79		

Eisentraut E.	100	Hermann K.	82
Elephantine	33	Hermupolis Magna	29, 36, 127
Elzevirové Bonav. a Abraham	79	Hermův Pastýř	38, 54
Emanuel z Konstantinopole	94	Herodotos	14
Erasmus Rotterdamský	78	Hipponax	36
Euergetis	25	Hombert M.	39
Euripides	28	Homer	35
Eusebius z Caesaree	76, 90	Höpfl H.	78
Farina G.	36, 54, 64	Hopfner Th.	26, 39
Favorinus	37	Horner M.	105
Fayûm	21, 25, 26, 27, 41, 47, 54, 55, 60, 127	Hort F. J. A.	72, 80, 85, 86 n., 98, 120
Fell J.	81	Hoskier H. C.	89, 91, 92
Ferrar textová skupina	95	Hrozný B.	39
Ferrar W. H.	94	Hubert C.	83
Filo Alex.	42	Huby J.	125
formy novozákonního textu	73 nn. 130 n.	Hudec T.	39
Francie a papyr. hnutí	34—35	Hunt A. S.	21, 27—28, 40—43, 45 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 56
Franco F.	36	Hüttlová J.	39
Freer Collection	38, 58	Hyperides	18
Fritzsche C. F. A.	84	Charles R. H.	29, 123
Garthausen V.	18	Charta Borgiana	24
Gayet Al.	35	Chase F. H.	97
Gentili G.	36	Chester Beatty papyry	12, 16, 21, 22, 25, 33, 38, 47, 58—63, 64, 91, 96, 101, 118—123, 128, 129
Gerstinger H.	59	Chronique d'Égypte, časopis	39
Ghedini G.	125	Ibscher H.	22, 37, 44, 59, 131
Gizê	36	Iliada	27
Goodspeed E. J.	28	Illahûn	27
Graf Th.	26, 34, 41	Institut Français d'archéologie orientale	35
Gregory C. R.	43, 44, 45, 79, 85, 95	Irenej sv.	72, 97
Grenfell B. P.	21, 27—28, 40, 43, 45, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 56, 64, 130	Isaiáš apokryf	29
Griesbach J. J.	83, 93	Isokrates	28
Griffith F. L.	25	Italie a papyrologické hnutí	35—37
Groh F.	39	Jackson F. I. F.	55, 99
Grynaeus J. J.	23	Jan Chrysostomus sv.	75, 76, 77
Gurôb	21, 27	Jeronym sv.	74, 76, 86, 92
Harnack A.	91	Jiráni Ot.	39
Harris papyrus	14	Jouguet P.	35
Harris Rendel	48	Junker H.	59
Hawâra	27	Kahûn	27
Herakleopolis Magna	32	Kallimachos	36
Herculaneum	13, 19		

Karabacek J.	26	Miklík J.	39
Karanis	38	Mill J.	81
Kenyon F. G. 18, 29—30, 42, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 91, 119, 120, 122, 129		Mimaut J. F.	24
Klement Alex.	73, 98	minuskulní písmo	77
Kôm Auschîm	38, 66	Mitteis L.	32
konšervování papyrů	21	Mommsen Th.	31
Koptos	42	mumie a papyry	27, 28
Koridethi kodex	95	Německo a papyrologické hnutí	31—34
Kornemann E.	47	Nestle E.	80, 82, 88
Kraeling C. H.	67	Nikolo San.	39
Kraft B.	97	Norsko a papyrologické hnutí	39
Krall J.	26	Novozákonní knihy	17
kritika novozák. textu (dnešní stav)	91 a n.	Orientalistika	12
Lagrange M. J. 42, 55, 56, 62, 64, 91, 97, 105, 116, 117, 120, 121		Orientální ústav v Praze	26
Lachmann K.	84	Origenes	75, 95, 96, 98, 123
Lake K. 55, 90, 91, 94, 95, 96, 99		originály novoz. knih	17
Lefebvre G.	35	Osloenses Papyri	39
Legg C. S. E.	91	ostraka	12, 32
Lente W. J.	83	Oxyrhynchos	27, 28, 36, 38, 40, 43, 45, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 56, 64, 127
Lewis N.	15, 16	označení papyrů	22
Lietzmann H.	67, 129	paleografie papyrů	17
Lille — papyrolog. instit.	35	palimpsest	77
Logia Jesu	28	Pamphylioiva recense	75
Lukeš J. R.	39	papír	77
Lukián	92	Papiri Fiorentini	36
Lysias	28	Papiri Milanesi	36
Magdôla	35	papyrologie (časové vymezení)	12
Mahaffy J. P.	27	papyrologie (definice)	13
Mai A.	35	papyrologie a exegese	11
Manteufel I.	39	papyrologie (předmět)	12
Marmarika	37	papyrus (cena)	15
Martin V.	39, 130	papyrus (druhy)	16
Maspero J.	35	papyrus (forma)	16
Mayser Ed.	34	papyrus (výroba)	14
Medinet en Nahas	35	papyry a místa nálezů	19
Menandros	35	Pasquali G.	130
Mercati G.	64, 124	pergamén	75
Merrell J.	39, 125	Peterson E. E.	66
Merk A. S. J. 90, 99, 104, 108, 111 117, 118, 124, 125		Petrie F.	21, 27
michiganská universita	37	Petrovo pseudo-evangelium	97
		Peyron A.	35
		Philadelphia	25, 33

Philoteris	25	Scuola di Papirologia	36
Pindar	28	Sekhnebtunis-Kronos	36
Pistelli E.	36, 41, 54, 64	Semler J. Š.	83, 93
Pius XI.	22, 37	Septuaginta	31, 33, 34
Platon	27, 28	Sinaj	48
Plinius St.	14	Scheil P.	42
da Pofi A.	24	Schiaparelli A.	36
Polsko a papyrologické hnutí	39	Schmid J.	123
Polyglota komplutenská	78	Schmidt C.	21, 34, 58, 59, 60, 129
Pözl F.	85	Schow N. I.	23
Powell L.	83	Schubart W.	18, 32, 56, 62, 65, 67, 131
Prat F.	100	Simon R.	81
Preisendanz K.	23, 34	Sinaiský kodex	76, 85
Preisigke F.	34	Società Italiana per la ricerca dei Papiri greci e latini in Egitto	36
prvopisy svatopisců	71	Soden H.	80, 89, 93
Ptolemais Hormos	24	Soknopaiû Nêsos	29
publikace papyrů	22	Sommer Ot.	39
Publicazioni della Società Italiana per la ricerca dei papiry greci e latini in Egitto	36	Sorbonna	35
Qarâra	33, 56	soupis novozákonních papyrů 40 n.	43
Rainer arcivévoda	26	Spiegelberg W.	39
Ratti A.	37	Stein A.	79
recense novozákonního textu 74 n.	14	Stephanus (Estienne) R.	90, 91, 95, 96
recto (strana papyru)	43	Studi della Scuola papirologica di Milano	36
Reitzenstein R.	79	svatopisci	13
Renouard A. A.	78	svitek papyru	14
Reuss Ed.	58	Svoboda K.	39
Riddl D. W.	21, 65, 124	Šimeček K.	39
Roberts C. H.	57, 91, 99, 113	Švédsko a papyrologické hnutí	39
Rösch Fr.	43, 44	Švýcarsko a papyrolog. hnutí	39
Rubensohn Otto	32	tabulky voskové	12
Ryland J.	64	Tasker R. V. G.	120
Rylands Library	31	Tebtynis	28, 36
Sakkâra	21, 33	Tell-Edfû	35
Sanders H. A.	37, 55, 58, 59, 66, 116, 131	Tertullian	71
Salač A.	39	text caesarejský	94, 130
Salt H.	24	text jerusalemský	89
Sân el-Hagar	27	text palestinský	89
Sapko	28	text přijatý	80
Schiaparelli E.	36	textus receptus, viz text přijatý	97
Scrivener F. H. A.	88	text syro-latinský	97

text západní	97	vykopávky papyrů soukromé	
Theadelphia	25		23—25
Theodoret	75	vykopávky papyrů (vědecké)	
Theoprastes	14		27 n.
Thompson E. M.	18	Wadi Sarga	29, 57
Thompson H.	25, 105	Walton Br.	80
Thompson R. C.	29, 57	Washingtonský kodex	37
Tischendorf C.	33, 46, 85, 92	Weiss B.	88
tisk a rozšíření Písma sv.	77	Weiss E.	39
Trovetti B.	24	Wenig K.	39
Umm el Baragât	28, 36	Wessely K.,	25, 26, 29, 40, 41, 43, 45, 50, 52, 54, 57
Vaganay L.	97	Westcott B. F.	80, 85, 98
Vajs J.	39	Wettstein J. J.	83
varianty v Novém zákoně	72	Weymouth R. F.	88
Vážný	39	Wilcken U.	13, 31—32, 56, 63
Veröffentlichungen aus den ba-		Witkowski St.	39
dischen Sammlungen	33	Xenofon	27
verso (strana papyru)	14	Ximenes F.	78
Viereck P.	25, 33	Zahn Th.	100
Vitelli G.	36, 64	Zenonův archiv	36, 38
Vogels H. J.	91	Zucker F.	21, 33
volumen viz svitek	14	Žilka F.	39
voskové deštičky	17		

POUŽITÁ LITERATURA

Literatura k I. části:

- Calderini A., *Manuale di papirologia*. Milano 1938.
- Collomp P., *La papyrologie*, dans *Publications de la Faculté des Lettres de l'Université de Strasbourg* 1927.
- Deissmann A., *Papyrus und Papyri* (*Real. Encykl. für prot. Theol. und Kirche*, t. 14 [1904] p. 667—675).
- Hunt A., *Papyrology* (*The Encyclopaedia Britannica*, 14 ed. 1929, tom. XVII, p. 243—246).
- Hüttlová J., *Poklady egyptských hrobů*. Praha 1919.
- Kenyon F., *Books and Readers in ancient Greece and Rome*. Oxford. 1932.
- Leclercq J., *Papyrus* (*Dict. d'archéol. chrétienne*, fasc. 144—145. Col. 1370—1520. Paris 1937).
- Levesque E., *Papyrus* (*Dict. de la Bible*, tom. IV. col. 2079—84. Paris 1908).
- Lewis Naphtali, *L'Industrie du Papyrus dans l'Égypte Gréco-Romaine*. Paris 1934.
- Merell J., *Papyrologie a Nový zákon*. Praha. 1938.
- Mitteis L.—Wilcken U., *Grundzüge u. Chrestomathie der Papyruskunde*. Leipzig-Berlin 1912.
- Norsa Medea, *Papirologia* (*Enciclopedia Italiana*, t. XXVI, 1935, p. 257 až 263).
- Papyri und Altertumswissenschaft, Vorträge des 3. Intern. Papyrologentages in München vom 4 bis 7 September 1933*. München 1934.
- Preisendanz K., *Papyrusfunde und Papyrusforschung*. Leipzig 1933.
- Preisendanz K., *Zur Papyruskunde* (*Handbuch der Bibliothekswissenschaft*. Leipzig 1931, t. I, p. 300—331).
- Schubart W., *Das alte Ägypten und seine Papyrus*. Berlin u. Leipzig 1921.
- Schubart W., *Einführung in die Papyruskunde*. Berlin 1918.
- Schubart W., *Papyruskunde* (*Einleitung in die Altertumswissenschaft*, herausgegeben von H. Gercke u. E. Norden. Bd. I. 1927).
- Thompson E., *Papyrus* (*The Encyclopaedia Britannica*, 14. ed. 1929, tom. XVII, p. 246—248).

Literatura k II. části:

- Bludau A., Papyrusfragmente des NTchen Textes. (BZ, 4 [1906] p. 25—38).
- Dobschütz E., E. Nestle's Einführung in das griechische Neue Testament. Ed. 4. Göttingen 1923.
- Gregory C. R., Die Griechischen Handschriften des N. T. Leipzig 1908.
- Gregory C. R., Einleitung in das Neue Testam. II. Kritik des Textes. Leipzig 1909.
- Gregory C. R., Textkritik des Neuen Testamentes. I—III. Leipzig 1900—1909.
- Hedley L., The Egyptian Texts of the Gospels and Acts. (The Church Quarterly Review 118 [1934] p. 23—39).
- Hutton E. A., An Atlas of textual criticism. Cambridge 1911.
- Jacquier E., Le Nouveau Testament dans l'Église chrétienne. (T. II. Le Texte du N. T.) Paris 1913.
- Jacquier E., La Parole de Dieu. Paris 1929.
- Kenyon F. G., Handbook to the Textual Criticism of the New Testament. 2 ed., London 1912.
- Kenyon F. G., Recent Developments in the Textual Criticism of the Greek Bible. London 1933.
- Kenyon F. G., The Story of the Bible. London 1936.
- Kenyon F. G., The Text of the Greek Bible. London 1937.
- Lake K., The Text of The New Testament. London 1928.
- Lagrange M. J., Critique textuelle. Paris 1935.
- Merk A., Bibel-Fragmente aus den Oxyrhynchus-Papyri. (ZktT XXXVI [1912] p. 389—404).
- Milligan G., The New Testament documents, their origin and early history. London 1913.
- Milligan G., The New Testament and its transmission. London 1932.
- Pernot H., La critique textuelle des Évangiles. (Rev. de l'hist. des religions 109 [1934] p. 154—206).
- Robertson A. T., An Introduction to the textual criticism of the New Testament. London 1925.
- Savary A., Les papyrus grecs et la critique textuelle du N. T. (Revue de l'Orient. chrét. 2. s. VI [1911] p. 396—415).
- Scrivener F. H. A., Plain Introduction to the Criticism of the N. T. (4 th ed. by E. Miller). London 1894.
- Soden H., Die Schriften des N. T. I—II. Berlin 1902—1913.
- Souter A., The Text and Canon of the New Testament. 3 ed., London 1930.
- Vaganay L., Initiation à la critique textuelle néotestamentaire. Paris 1934.
- Vogels H. J., Handbuch der nt. Textkritik. Münster 1923.
- Westcott B. F. and Hort F. J. A., The New Testament in the original Greek (Introduction) 1882.

Literatura k papyrům Chester Beatty:

- Ayuso T., El texto cesariense del papiro de Chester B. en el Evangelio de S. Marcos, *Estud. Bibl.* 6 (1934) p. 268—81.
- Ayuso T. Texto cesariense o precesariense ? *Bibl.* 16 (1935) p. 369—415.
- Beare F. W., The Chester Beatty Biblical Papyri. *Chronique d'Égypte*, N. 23. [1937] 1937 p. 81—91.
- Benoit P., Le Codex paulinien Chester Beatty. *Rb.* 46 (1937) p. 58—82.
- Burkitt F. C., The Chester Beatty Papyri. *JthSt* 34 (1933) p. 363—63.
- Clark K. W., Note on the Beatty-Michigan Pauline Papyrus. *JbL* 55 (1936) p. 83—84.
- Collomp P., Les Papyri Chester Beatty. *Revue d'Histoire et de Philosophie religieuses* 14 (1934) p. 130—143.
- Couchoud P. L., La plus ancienne Bible chrétienne : les papyrus Chester Beatty. *Revue de l'Histoire des Religions.* 109 (1934) p. 207—19.
- Dobschütz E., The Chester Beatty Biblical Papyri. *Theologische Literaturzeitung* 58 (1933) 409—411.
- Da Fonseca, L. G., De antiquissimo Evangeliorum Ms. in collectione Chester-Beatty exstante. *VD* 14 (1934) 20—22.
- Hering Jean., Observations critiques sur le texte des Évangiles et des Actes de P⁴⁵. *Revue d'Hist. et de Phil. rel.* 14 (1934) 144—154.
- Hoskier H. C., A Study of the Chester Beatty Codex of the Pauline Epistles. *JthSt.* 1937, 148—163.
- Kanter H., Studien zu den Acta Apostolorum der Chester Beatty-Papyri. *Diss. Breslau* 1937.
- Kenyon F. G., The Chester Beatty Bibl. Papyri. *Gnomon* 8 (1932) p. 46—49.
- Kenyon F. G., Some Notes on the Chester Beatty Gospels and Acts (*Quantulacumque*. London 1937 p. 145—8).
- Kenyon F. G., The Nomina Sacra in the Chester Beatty Papyri. *Aegyptus* XIII. (1933) p. 5.
- Lagrange M. J., Les Papyrus Chester Beatty pour les Évangiles. *Rb* 43 (1934) p. 5—41.
- Lagrange M. J., Les Papyrus Chester Beatty des Actes des Apôtres. *Rb* 43 (1934) p. 161—71.
- Lagrange M. J., Les Papyrus Chester-Beatty pour les Epîtres de S. Paul et l'apoc. *Rb* 43 (1934) p. 481—93.
- Lietzmann H., Die Chester-Beatty-Papyri des N. T. *Antike* XI (1935) p. 139—48.
- Lietzmann H., Zur Würdigung des Chester Beatty Papyrus der Paulus Briefe. *Sitzungsber. der preuss. Akad. der Wiss.* 1934 p. 774—782.
- Merk A., Codex Evangeliorum et Actuum ex collectione Chester-Beatty, *Miscellanea Biblica* 2 (Roma 1934) 375—406.
- Merell J., Kodex listů sv. Pavla ze 3. stol. *ČKD* 78 (1937) 151—4.
- Phillips C. A., The Chester Beatty Biblical Papyri. *Exp. Times* 45 (1933/4) p. 55—60.

- Sanders H. A., The Beatty Papyrus of Revelation and Hoskiers Edition. JbL 53 (1934) p. 371—80.
- Seesemann H., Die Bedeutung des Chester Beatty Papyrus für die Textkritik der Paulusbriefe. Theol. Bl. 1937 p. 92—97.
- Schmid Jos., Der Apokalypsetext des Chester Beatty P⁴⁷. Byzant-neugr. Jahrbücher 11 (1934/35) p. 81—108.
- Schmidt C., Die neuesten Bibelfunde ZNTW (30/1931) p. 285—293.
- Schmidt C., Die Evangelienhandschrift der Chester Beatty-Sammlung. ZNTW 32 (1933) p. 225—32.
- Smothers E. R., Les papyrus Beatty de la Bible grecque. RScR 24 (1934) p. 12—34.
- Smothers E. R. Les papyrus Beatty. (Deux leçons dans les Actes). RScR 24 (1934) 467—72.
- Tasker R. V. G., The Chester Beatty Papyri and the Caesarean Text of Luke. HthR 29 (1936) p. 345—52.
- Tasker R. V. G., The Chester Beatty Papyri and the Caesarean Text of John. HthR 29 (1936) p. 157—64.
- Tasker R. V. G., The Nature of the Text of the Chester Beatty Papyrus in Acts. JthSt 38 (1937) p. 383—394.
- Tasker R. V. G., The Reading of the Chester Beatty Papyrus in the Gospel of St. John. JthSt 36 (1935) p. 387—391.
- Wilcken U. Die Chester-Beatty-Papyri. Archiv für Papyr. Forsch. 11 (1933) p. 112—4.
-

O B S A H

Předmluva	5
Seznam nejdůležitějších publikací papyrů	6
Soupis nejdůležitějších kodexů	7
Nejdůležitější zkratky	8

Č Á S T P R V Á

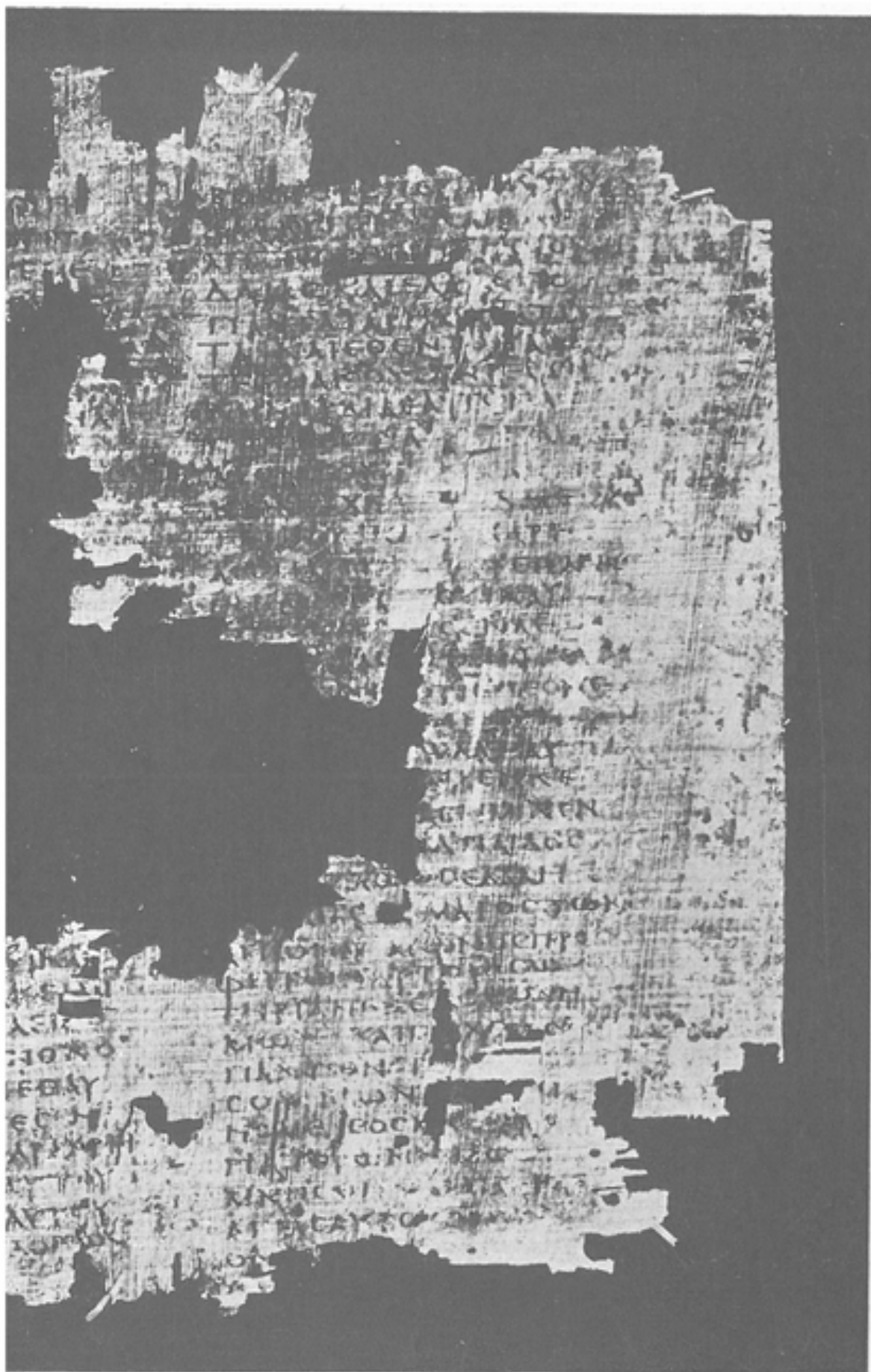
PAPYROLOGIE A TEXT NOVÉHO ZÁKONA

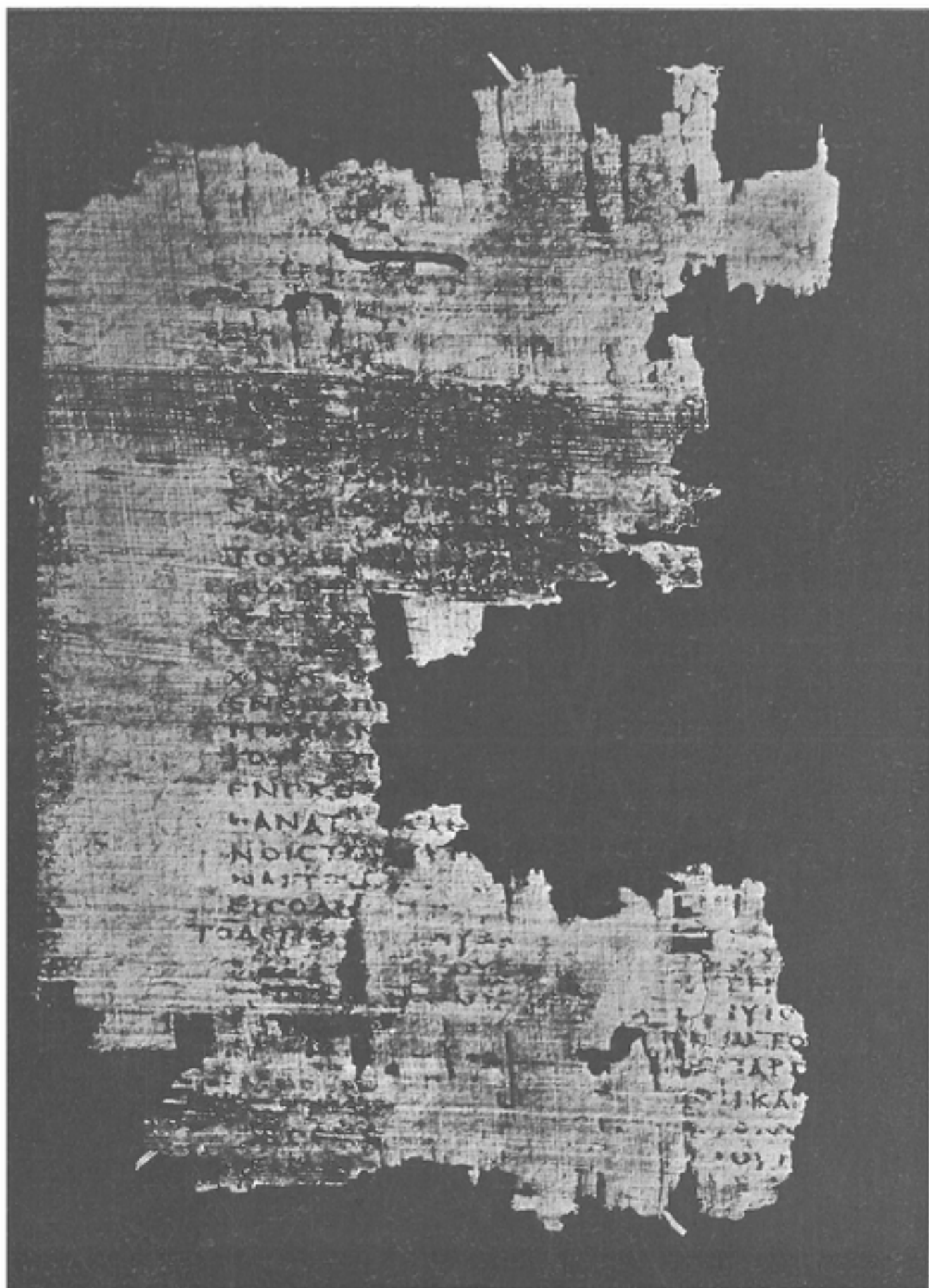
Díl I. Pojem a dějiny papyrologie	11—39
Díl II. Papyry s novozákonním textem	40—68

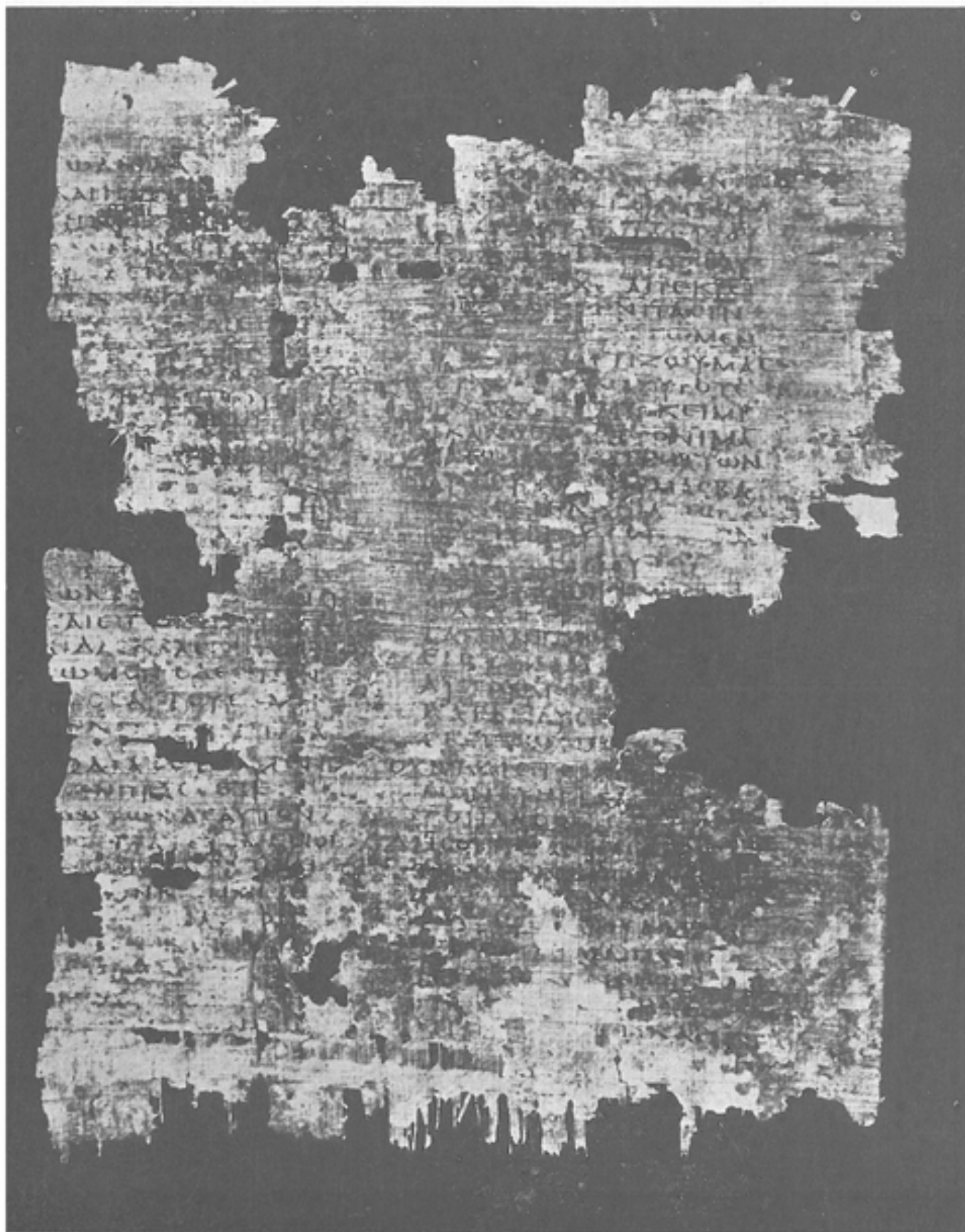
Č Á S T D R U H Á

PAPYRY A KRITIKA NOVOZÁKONNÍHO TEXTU

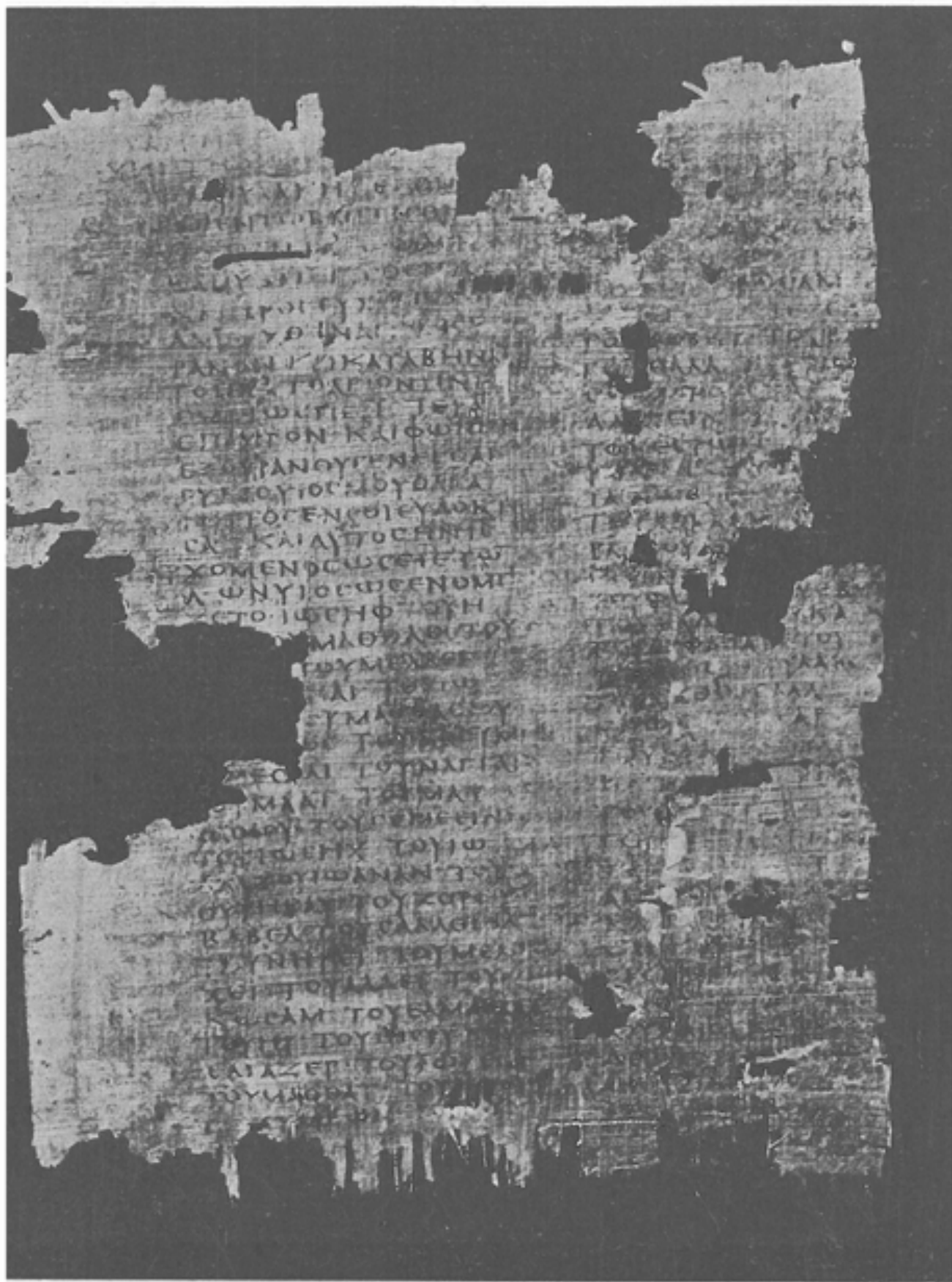
Díl I. Řecký text Nového zákona, historie, dnešní stav novozákonní textové kritiky	71—100
Díl II. Textová kritika novozákonních papyrů	101—126
Závěr	127—131
Les Papyrus et la Critique Textuelle du Nouveau Testament	133
Rejstřík	137
Použitá literatura	142

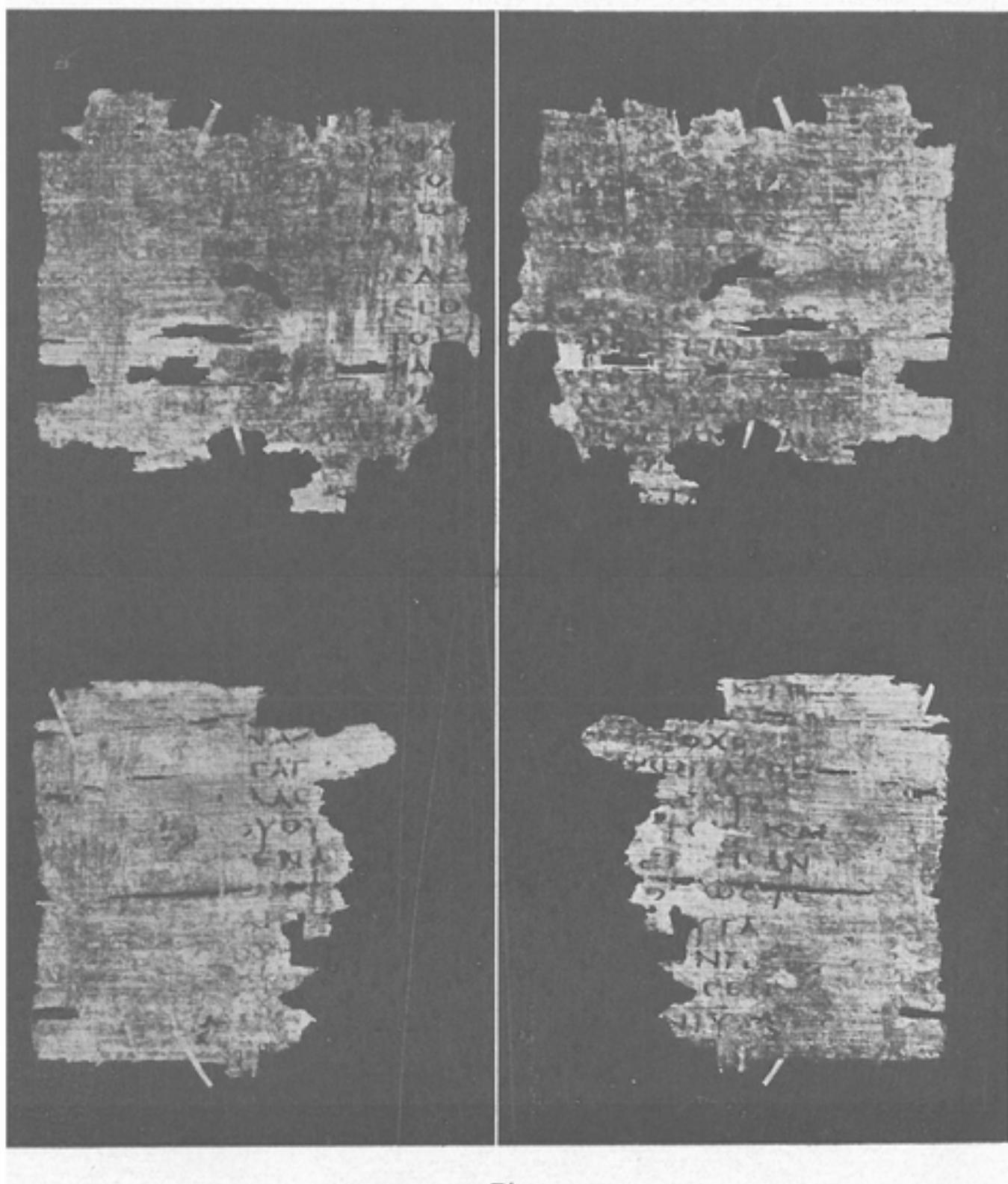

P⁴ — Lc. 3, 8-20.

Lc. 4, 29-35.

Lc. 5, 3-8.

